

Akademie múzických umění v Praze

Fakulta divadelní

Historický šerm

RNDr. Pavel Plch, CSc.

1981

Státní pedagogické nakladatelství

Praha

OBSAH

kapitola	strana
Úvod	7
Vývoj šermu	11
Starověk	11
Středověk	17
Novověk	23
Italská škola	30
Francouzská škola	33
Jiné země	36
Vývoj zbraní	43
Meč	43
Štít	53
Rapír	55
Kord, mezitypy	60
Šerm mečem	65
Marozzova škola	65
Agrippův systém	75
Grassiho škola	77
Škola šermu mečem	81
Pohyby nohou a trupu	83
Základní polohy meče	87
Útočné akce	94
Odvety	106
Nepravidelné akce	115
Meč a štít	121
Škola šermu mečem a štítem	123
Polohy štítu	123
Obranné polohy štítu	126
Útočné polohy štítu	127

Systém šermu mečem a štítem	129
Útočné akce štítem	133
Styl šermu mečem a štítem	135
Meč a dýka	137
Meč a plášť	139
Jiné kombinace	141
Dvouruční meč	142
Škola šermu dvouručním mečem	143
Zacházení se zbraní	143
Postoje a pohyby nohou	145
Základní polohy zbraně	146
Útočné akce	151
Odvety	155
Odzbrojení	156
Metodika výcviku	158
Styl šermu dvouručním mečem	159
Závěr	161
Souhrn	165
Použitá literatura	169
Obrazová příloha	171

ÚVOD

V poslední době u nás dochází k jisté renezanzi historického šermu. Byla založena řada kroužků a skupin, zabývajících se šermem dávných dob a jejich veřejné produkce se setkávají s velkým zájmem diváků. Připočteme-li k tomu trvalý zájem veřejnosti o četbu, filmy a hry s historickými bojovými náměty, vidíme, že šermířská historie není jen otázkou minulosti, ale že má své místo i v současnosti a že může nepřímo ovlivňovat myšlení i jednání dnešních lidí. Rytířské pojetí boje i střetnutí protivníků tváří v tvář, ozbrojených konvenčními chladnými zbraněmi je, ve srovnání s anonymním bojem moderními zbraněmi hrozně účinnosti, daleko morálnější a snad proto mu náleží přízeň i pozornost diváků.

Zájem o historický šerm daleko převyšuje zájem o moderní, technicky propracovaný sportovní šerm. Není tomu tak jen proto, že rozmanitost a napětí skutečného šermu jsou velmi působivé, že dávají příležitost divákům i interpretům, aby rozvinuli svoji fantazii a prožívali v ukázce dávnou minulost, ale také proto, že složitá pravidla, malá zřetelnost bleskových akcí a komplikované rozhodování ve sportovním šermu jsou zřejmě jen šermířům, laiky však matou a zkreslují jejich romantickou představu o šermu. Jelikož moderní šerm, jakožto sportovní disciplína, má řadu předností pro něž si zaslouží, aby mu byla věnována pozornost, nabízí se příležitost využití zájmu o historický šerm k popularizaci sportovního šermu, odpovídající jeho hodnotám.

Dobrá ukázka historického šermu není jen technickou produkcí bravurních šermířských akcí, ale vyvolává často v podvědomí diváků vizi doby, kdy jejich předkové rozhodovali se zbraní v ruce o svém životě a postavení. Z historie víme, že české země nebyly v období "vlády meče" bezvýznamné, ale že se v nich rozhodovaly četné etické i mocenské spory a že v té době byly Čechy centrem evropské vzdělanosti a kultury i centrem vyspělé bojové techniky.

To jsou tradice za něž se nemusíme stydět a proto vítáme zájem i nadšení s nímž se tyto tradice ožívují.

Přístup k nácvičce historického šermu může být různý. Je-li jeho základem romantická touha po napodobení bájných mistrů šermu, spokojují se interpreti často jen s povrchním poznáním dobového šermu a žádoucí atmosféru hledají ve falsech starých zbraní a v dobových kostýmech. V podstatě tu jde více o moderní šerm dobovými zbraněmi, než o pravý historický šerm s použitím dobových akcí. Je-li naproti tomu základem zájmu snaha po poznání a interpretaci autentických dobových akcí, je třeba k nácvičce znalosti a studia prací starých mistrů šermu, spojeného s analýzou a integrací dávných šermířských systémů. A tu se setkáváme s vážným nedostatkem podkladů pro studium i nácvičce dobového šermu. V češtině práce tohoto druhu nejsou a staré cizí publikace jsou velmi těžko přístupné, až nedostupné. To vede často k nutnosti kompromisu, v němž invence a fantazie nahrazují znalosti.

Moderní šerm, který prošel mnohaletým vývojem, má přesný jednoznačný systém, ale jiný charakter i zaměření než šerm v dávných dobách. Přece však můžeme pozorovat, že zásady moderního šermu značně ovlivňují představy diváků i interpretů o historickém šermu. Řada zřetelně anachronických akcí bývá uváděna jako dobový šerm a je vděčně přijímána diváky i tolerována odborníky, protože obecné znalosti o dobovém šermu jsou minimální a pojetí ukázek, zaměřené převážně dramaticky, nevyžaduje plnou historickou pravdivost. Podobná situace byla běžná i v době, kdy šerm zaujímal významné místo v životě společnosti, jak můžeme pozorovat např. u Shakespeara, jenž předpisuje ve hře "Hamlet" souboj kordem a dýkou, přesto že to je kombinace zbraní užívaná až v 17. století, tedy až za autorova života. Ale tehdy se používalo všeobecně současných prostředků k zaznamenání výjevů minulosti, aniž by to bylo považováno za nedostatek. Dnes máme více porozumění pro stylovou čistotu a pro historickou pravdivost, ať jde o umění, nebo o činnost reprodukcující minulost. To bychom měli rozhodně respektovat také v šermu, jehož vrcholné období, pokud se týče významu i užití, patří minulosti.

Studium a zodpovědný nácvičce šermu na základě původních pramenů jsou značně obtížné. Staré publikace, zabývající se šermem, obsahují řadu nepřeložitelných výrazů, oplývají úvahami vzdálenými šermu, jsou v nich ne zdařile uplatňovány matematické a geometrické poučky a navíc, různé systémy postrádají vzájemné jednoty a často i souvislosti. To vše dosti komplikuje a zatemňuje části, zabývající se ryze šermem. Musíme si však uvědomit, že to byl běžný styl publikací té doby, zvláště, když se autoři snažili skrýt a šachovat různá "tajemství" pro vyvolené žáky. Chceme-li tedy proniknout do podstaty dávného šermu, nevystačíme se studiem šermířské praxe, ale musíme brát v úvahu také ostatní složky tehdejšího života, jako náboženství, hospodářské zřízení, společenské vztahy ap., protože šerm byl v těch dobách důležitou součástí veřejného života a úzce souvisel se všemi společenskými jevy. Není pochyby, že takový postup, zvláště při malém rozsahu a a spolehlivosti informací, je pracný a rozvláčný a že nevyhovuje šermířům, zvyklým na racionální postup při výcviku sportovního šermu.

Hlubší studium dobového šermu považujeme za potřebné jak pro nácvičce historického šermu v zájmových skupinách tak pro využití v herecké praxi. Poznání a respektování principů i systému účelového šermu by mělo vésti k pravdivosti, rozmanitosti a působivosti ukázek historického šermu a také k dobové věrnosti a stylovosti bojových scén v divadelním a filmovém zpracování. Mezeru v učebních pomůčkách této oblasti se snažíme vyplnit tímto dílem historického šermu, zaměřeným na šerm mečem.

Jsme si vědomi, že podrobné poznání starých šermířských škol a systémů se vymyká našim možnostem. Jednak chybí prameny informací o středověkém šermu, jednak jsou staré známé publikace o šermu neúplné a nevyvážené. Nebudeme se tedy zabývat spornými a nejasnými podrobnostmi, ale zaměříme se na hlavní principy dobového šermu, abychom jich mohli použít k vytvoření základní školy historického šermu, školy blízké modernímu šermu systematikou a názvoslovím, ale respektující dobové pojetí boje odpovídajícími zbraněmi.

VÝVOJ ŠERMU

1. Starověk

- kořeny šermu, římský šerm, školy gladiátorů, šermířské zápasy, výzbroj a výstroj, technika řím. šermu

Šerm, jakožto technická dovednost v ovládnutí sečných a bodných zbraní, úzce souvisí s rozvojem civilizace a kultury. Dá se předpokládat, že již v pravěku, kdy lidé používali primitivních zbraní k obraně i k útoku, se snažili tehdejší lovci a bojovníci o zvýšení své bojovosti neorganizovaným výcvikem v ovládnutí zbraní. S růstem civilizace v některých zemích docházelo postupně k zdokonalování zbraní a k organizování vojenské moci, jejíž úroveň vyžadovala přiměřený výcvik ve zbraních. Ze starých památek je zřejmé, že již v dávném starověku používali bojovníci v boji různých chladných zbraní, hlavně meče a štítů a že zvyšovali svoji dovednost v ovládnutí těchto zbraní pravidelným výcvikem. Tak např. v Bhagavadgítě, staré indické knize, určené jen zasvěcencům, jsou obsaženy stati pojednávající o válečném umění a o ovládnutí zbraní; ve starých hieroglyfických záznamech je popisován boj mečem, holí i zápas, ve starém Řecku byla mládež vedena k všestrannému fyzickému rozvoji a intenzivně cvičena v šermu.

Největší význam i uplatnění měl šerm zřejmě ve starém římském impériu. V různých částech teritoria byly v provozu profesionální šermířské školy, v nichž se připravovaly stovky šermířů k zápasům na velkolepých slavnostech. Školy byly buď obecní nebo soukromé. Za zápasníky byli vybíráni obvykle zajatci, zdatní otroci a odsouzenci k smrti. Ti pak byli svěřováni učitelům šermu /lanista/, aby se vycvičili v boji užívanými zbraněmi a po skončení výcviku byli draze prodáváni, nebo pronajímáni pořadatelům slavností a her.

Šermířské zápasy byly provozovány nejdříve v Kampánii a od r. 264 př. Kr. také v Římě a jiných velkých městech. Zpočátku se konaly při pohřbech, jako náhrada za lidské oběti, ale jejich obliba vzrostla brzy tak, že byly zavedeny i při jiných veřejných slavnostech.

Římští šermíři, zvaní gladiátoři, bývali ozbrojeni různými zbraněmi a podle výzbroje se dělili na různé třídy /familiae/. Byli to např. "sammnites", vybavení úplnou samnitskou výzbrojí, t.j. krátkým mečem, podlouhlým štítem, přílbou s hledím, koženou holení a koženými nebo kovovými rukávy? "retirarii" vyzbrojení sítí /rete/ a trojzubou vidlicí; "thraces", používající křivý meč a okrouhlý štít, "boplomachi" - těžkooděnci; jezdci - "equites" aj. Obvykle byli proti sobě stavěni šermíři různých tříd, aby se zvýšila rozmanitost a napětí boje.

Šermířské zápasy se konaly na náměstích nebo v cirku. Později byly pro ně stavěny velké amfiteátry, z nichž největší bylo "Colosseum" pro 100 000 diváků. Program her býval zveřejněn v celém římském státě, někdy i v provinciích. Hry byly zahajovány průvodem a slavnostním vstupem do arény, při němž zdravili gladiátoři císaře známým pozdravem "Ave

caesar, morituri te salutant" /bud' zdrav, císaři, pozdravují tě jdoucí na smrt/. Za císařství dosáhly šermířské zápasy obrovského rozsahu /bylo předvedeno až 10 000 šermířů/ a získaly velkou přízeň a zájem diváků.

Základem šermířských zápasů byly duely nesterpně ozbrojených gladiátorů, kteří nejprve předvedli boj tupými zbraněmi a po znamení polnicí vyměnili tupé zbraně za ostré, aby bojovali na život a na smrt. Byl-li některý šermíř poražen a nebyl přitom zabit, směl prosit císaře neb lid o život, nebyl-li to odsouzenec k smrti. O milost se prosilo zvednutím ukazováčku, kdežto její odepření bylo naznačováno palcem směřujícím k zemi. Znaméním milosti pro poraženého byl palec sevřený v pěsti, neb vlající šátek. Vítěz býval ověnčován palmovou ratolestí, získával svobodu a značnou peněžitou odměnu, někdy i dřevěnou miniaturu meče, jako ocenění šermířského umění. Sláva, popularita i finanční výhody vedly k tomu, že mnozí vynikající gladiátoři provozovali šerm jako výnosné řemeslo, byť bylo spojeno s nebezpečím smrti.

Úroveň šermu za rozkvětu Říše římské byla jistě velmi vysoká. Byl to nezbytný bojový prostředek, který musel dobře ovládat každý římský občan ve věku od 17 do 45 let, po kteroužto dobu trvala vojenská povinnost, obsahující mimo jiné 16 válečných výprav. Pravidelný intenzivní výcvik v šermu a rozsáhlé bojové zkušenosti vedly k všeobecně vysoké úrovni v ovládnutí chladných zbraní. I když římstí válečníci, jakožto svobodní občané nezápasili sami v arénách, zúčastňovali se her jako odborně vyspělí diváci, kteří dovedli posoudit a ocenit umění gladiátorů. Vysokou úroveň šermu podporovala i řada dalších faktorů. Především to, že vítězství v zápase na život a na smrt bylo bránou ke svobodě i k hmotnému zisku, vedle slávy a popularity, dále, že za šermíře byli vybíráni jen mimořádně schopní jedinci a že šermířské zápasy byly i soutěží škol, které k nim gladiátory připravovaly. Když k tomu připočteme výcvikové zatížení ve školách s otrokářským pracovním režimem a odbornou vyspělost učitelů šermu, většinou zkušených válečníků, vidíme, že ve starém Římě byly vynikající podmínky pro rozvoj i vývoj šermu vysoké úrovně.

Technika starověkého šermu měla vyloženě účelové zaměření. Ani ve školách, ani v arénách, tím méně ve válečném střetnutí nešlo o osobní exhibici, ale o zneškodnění protivníka, pokud možno bezpečně a rychle. Bylo tedy vše dovoleno a užíváno ve prospěch vítězství a zápas gladiátorů měl charakter utkání ve volném stylu, v němž navíc neměli protivníci shodné podmínky. To ovšem neznamená, že jejich šerm nemusel být technicky na výši, ba naopak střetnutí s protivníkem bojujícím jinými zbraněmi, jiným stylem a neznámou taktikou, vyžadovalo dokonalé ovládnutí vlastních zbraní i znalost možností a lstí, jež může soupeř použít. Specializace gladiátorů na určité zbraně podporovala šermířské mistrovství, okouzlující prostý lid i zkušené aktivní vojáky. Dlouhodobý intenzivní trénink, zaměřený na zdolání dobře připravených protivníků, podporovaný enormním zájmem a snahou šermířů, vedl jistě k rychlému technickému vývoji v šermu.

Technicky náročný šerm umožňovaly také výstroj a výzbroj používané ve starověku. Vyspělé vojenské mocnosti, jako Egypťané, Peršané, Řekové a Římané, měly své armády dobře organizovány a jednotně vyzbrojeny. Nejvyšší úrovně v tomto směru dosáhli opět Římané. Jejich vojáci byli oděni obvykle v bílou tuniku přepásanou koženým pásem, pobitým kovem. Na tuniku byl oblékán kus sukna z tmavé vlny /sagum/, spínaný na pravém rameni. Na nohou měli opánky neb šněrovací stěvícce, z nichž vykukovaly prsty. V době císařské se začaly používat také krátké spodky. Důstojníci měli oděv lepší kvality a vojevůdci nosili nachový plášť.

Výzbroj se dělila na výzbroj ochrannou /arma/ a útočnou /tela/.

Ochranná výzbroj sestávala z přilby /cassis/, krunýře /lorica/, holení /ocreae/ a štítu /scutum/.

Přilba byla kovová, se štítky chránícími týl, čelo a skráně. Prosté přilby zdobily na temeni hřeb nebo kroužek. Důstojnické přilby byly ozdobeny barevnými chocholy a četnými rytinami. Za pochodu byla přilba zavěšována na pravé straně prsou.

Krunýř byl kožený kabátec bez rukávů, zhotovený vcelku nebo ze silných řemenů pobitých kovovými pásy a chránících ramena, trup a slabiny. Nosil se obvykle přes tuniku. Byly používány také kovové pancíře sestávající ze dvou kovových plátů velikosti asi 30 x 30 cm, chránící prsa a záda, nebo kroužkové a řetězkové vesty. Lehkooděnci používali jen kožené vesty chránící trup a kovové zástěrky chránící slabiny.

Holeně byly z kůže neb z kovu, zapínaly se na lýtkách a chránily nohy od kotníků až nad kolena. Zprvu se nosily holeně na obou nohou, později jen na pravé, štítem nechráněné noze.

Štít měl obvykle oválný tvar, 1/2 až 1 m v průměru, jen těžkooděnci používali válcovitý, čtverhranný štít, 120 cm dlouhý a 80 cm široký. Štíty byly dřevěné, potažené silnou kůží, zesílené kovovou kostrou, nebo pobité a obroubené kovovými pláty.

Útočná výzbroj sestávala z kopí /pilum/, meče /gladius/ a dýky /pugio/.

Kopí bylo bodnou zbraní, asi 2 m dlouhou, s ostrým hrotem, vhodnou k házení i k boji zblízka. Skládalo se z dlouhé kovové části zakončené ostrým hrotem a z dřevěné násady, zakončené také hrotem, aby se dalo vetknout do země při obraně před útokem jízdy. Některá kopí měla hroty se zpětnými háky, aby se nedala snadno vytáhnout z těla nebo ze štítu, jiná měla hroty jen částečně zakalené, aby se ohýbaly po zasažení cíle.

Meč byl poměrně krátkou, ale pádnou, bodnou i sečnou zbraní, s ostrým hrotem a oboustranným břitem. Byl asi 70 cm dlouhý a 4 cm široký. Měl krátký jílec a záštitu tvořila jen krátká příčka, většinou rovná. Masivní čepel byla zárukou trvanlivosti a spolehlivosti zbraně. Meč tkvěl v dřevěné pochvě a nosil se na pravém boku, aby nepřekážel štítu. Visel buď na řemeni přes rameno, nebo na pásu u boku. Důstojníci, nepoužívající štítu, nosili meč na levém boku.

Dýka měla většinou stejný tvar jako meč. Její délka byla asi 30 cm a nosila se zavěšena na pásu u pravého boku.

Obr. 1 - Římský voják

Jádrem římské armády byla pěchota. Dlouhé pochody, namáhavé opevňovací práce při stavbě táborů i úsilí při dobývání měst, pravidelný výcvik ve zbraní a časté boje udržovaly dobrou kondici a bojeschopnost vojáků. Rozhodující částí bitev byl boj muže proti muži na krátkou vzdálenost a zde hrála šermířská dovednost dominantní roli. Uvážíme-li dokonalou organizaci římského vojenství, není pochyb o tom, že se šermu věnovalo mnoho času a pozornosti, aby jeho úroveň odpovídala ambicím římské expanse.

Učebnice starověkého šermu nám bohužel chybí, ale podle zbraní a výstroje, jež se po několik století téměř neměnily, můžeme dosti přesně odhadnout jaké se tehdy používaly akce a jakým způsobem se bojovalo. Krátký meč - hlavní zbraň starých válečníků i gladiátorů, umožňoval rychlé a důrazné akce. Podle tvaru záštity, již tvořila jen krátká příčka, nechránící dostatečně ruku, usuzujeme, že to byly převážně útočné akce a k obraně se používalo hlavně štítu. Útoky se vedly na celé tělo a převládaly v nich body, seky a záludy bez styku čepelí, protože krátká masivní čepel není dosti citlivá pro styčné akce. Bojovalo se většinou v těsné vzdálenosti, což vedlo k častému "navalování", přetlačování a odhazování soupeře. Krátká vzdálenost vyžadovala v boji dobrý postřeh, rychlou reakci a velkou pohyblivost. Tvar přilby i odění napovídají, že nebyla dodržována přímá linie boje, ale že se útočilo na protivníka i z boku a zezadu. Pohyby nohou obsahovaly chůzi, běh a krátké skoky pro postup i ústup, krátké výpady oběma nohama a to vpřed, vzad i stranou, pravý i levý střeh a jejich změny, a užívaly se různé úhyby sokovým útokům a to tělem, nohama i zbraněmi. Vhodný tvar a přijatelná váha zbraní i pevnost a účelná konstrukce odění plně umožňovaly starověkým bojovníkům, aby prokázali v boji svou sílu, obratnost i šermířskou zručnost.

Forma uspořádání gladiátorských zápasů, v nichž spolu bojovali různě ozbrojení šermíři, svědčí o tom, že Římané kladli důraz na šermířskou improvizaci, vyskytující se často ve válečném boji. Zápas gladiátorů nebyly jen strhující podívanou, ale byly také znamenitou školou pro vojáky, kteří se setkávali s podobnými situacemi na válečných výpravách. Byly také vládnoucí třídou pořádány a horlivě podporovány. Střetnutí specialistů v různých zbraních, vybojovaná s krajním úsilím, ukazovala možnosti, výhody i nevýhody jednotlivých zbraní vůči jiným a ovlivňovala výcvik šermířů i použití různých zbraní ve válce.

Vzhledem k významu, podmínkám a k rozsahu, můžeme považovat šerm v době rozmachu Říše římské za vrchol účelového šermu, i když bylo dosahováno mistrovství za eticky nepřijatelných podmínek.

2. Středověk

- první stopy šermu, boží soudy, turnaje, Křížové výpravy, vývoj zbroje a odění, rytířský a lidový šerm, šermířské školy, úroveň středověkého šermu

Po pádu Říše římské s vyspělou vojenskou technikou došlo k prudkému zlomu a přerušení vývoje ve vojenství a tedy také v šermu. Moc získaly divoké severské kmeny a vzdělanost rychle upadala. Není tedy divu, že z té doby nemáme žádné zprávy týkající se šermu. Dá se ovšem předpokládat, že i v tomto období živelného rozvoje, řízeného dravou silou a ovlivňovaného církevními zájmy, byl prováděn výcvik ve zbraní, nezbytný k ochraně i k výbojům různých kmenů a vznikajících států.

První stopy šermu v ranném středověku, neřímského původu, nalézáme u Gotů, kde byly již ve 4. stol. našeho letopočtu prováděny "boží soudy" /ordalie/ na ochranu cti. K jejich rozšíření došlo asi v 6. stol., kdy byl uveden "boží soud" v kodexu Gundobudu.

Předpokládáme, že z božích soudů vznikly později soudní souboje na ochranu práva a z nich osobní souboje, prováděné veřejně na turnajích i mimo ně.

První turnaje byly pořádány ve Francii až začátkem 10. stol. a za jejich zakladatele je uváděn panovník Jindřich I., který vládl v letech 919 - 936. Brzy získaly velkou oblibu a rozšířily se po celé Evropě, hlavně ve Francii, Německu a v Anglii. Předpokladem úspěchu na turnajích bylo dobré ovládnutí turnajových zbraní /dřevěné kopí, meč, biják/ a tak se šerm stal nedílnou součástí výchovy mladých šlechticů.

Podle značných rozměrů i váhy zbraní užívaných ve středověku usuzujeme, že tehdejší šerm se vyznačoval akcemi prováděnými s velkým úsilím a ve značném rozsahu. Byly to mohutné seký a body, prováděné energickými švihy z ramene, při nichž se někdy zvyšovala účinnost útoku držením jílece oběma rukama. K obraně se používalo převážně masivního štítu. Jako typická zbraň středověku je uváděn "teutonský" meč užívaný dávnými germánskými bojovníky. Používal se v jízdě i pěším boji a jeho délka byla taková, aby bylo možno zasáhnout protivníka sedícího na koni i ležícího na zemi /přes 1 m/. Středověký šerm, v němž mistra tvořila hrubá síla, představoval tvrdý a nelítostný boj. Přece však právě v něm jsou kořeny pozdější technické bravury, podobně jako jsou těžkopádné meče předchůdci lehkých a elegantních kordů.

Značný vliv na vývoj středověkého šermu měly křížové výpravy. Sjížděli se k nim křesťanští rytíři z různých zemí, aby společně bojovali proti vyspělému nepříteli. Poznávali přitom nové druhy zbraní i odění, získávali vzájemné zkušenosti a cvičili se v šermu. Po návratu z výprav pokračovali v pravidelném výcviku a prověřovali si svoji výkonnost na turnajích i v drobných válkách, jichž bylo v Evropě vždy dostatek. Kulturní rozvoj, organizace státní i vojenské moci a stabilizace poměrů vedly k rychlému všeobecnému vývoji, do té doby stagnujícímu.

V bojové technice se brzy rozšířily nové prvky, jako drátěné košile, kroužkové brnění, zakřivené meče, různé druhy štítů, krátké luky, kuše aj. Hlavní pozornost byla věnována ochrannému odění. Kroužkové brnění se začalo nahrazovat plátovým brněním, takže ke konci

středověku se podobali rytíři malé kovové pevnosti, odolávající bodným i sečným ranám chladných zbraní a chránící před střelami z luků, kuší i praků.

Zlepšení odění vedlo k zavádění účinnějších zbraní, jako těžších mečů, mechanických kuší a zvláště nebezpečných úderných zbraní - palcátů, cepů, bijáků aj. To ovšem vedlo k dalšímu zesilování brnění i za cenu snížené pohyblivosti, orientace a bojeschopnosti a tím také k omezení technických možností v šermu. Rozšíření turnajových duelů bylo sice mocným prostředkem povzbuzujícím vývoj šermu, ale boj soupeřů, zakovaných v brnění vedl k jeho stagnaci.

Cena kompletního brnění byla velmi vysoká a mohl si je opatřit jen zámožný šlechtic. Řada méně majetných šlechticů, zemanů i měšťanů vlastnila jen částečné kovové odění, ale potřebovali s ním obstát v boji i proti těžkooděncům. Bylo třeba nahradit nákladnou zbroj a odění dostupnými prostředky a spolehnout se na chytrost a pohyblivost. V důsledku tohoto stavu se počal vyvíjet šerm dvěma směry:

1. rytířským - kde bojovali těžkooděnci kopím, mečem a štítem,
2. lidovým - kde bojovali lehkooděnci mečem a lidovými zbraněmi /tesákem, cepem, kosou, holí aj./

Při vzájemném střetnutí lehkooděnců s těžkooděnci se často stávalo, že zvítězila rychlost, hbitost a chytrost nad těžkopádností a silou skrytými v železe. To vedlo k růstu sebedůvěry lehkooděnců a k rozšíření zájmu o šerm také v nižších společenských vrstvách. Nadřazenost rytířského stavu v boji zvolna klesala.

Koncem středověku získávala města značnou nezávislost a jejich hlavní oporou ve válečném nebezpečí byla vojenská síla měšťanů. V té době vznikaly ve větších městech šermířské školy, jejichž posláním bylo zvýšení bojové schopnosti měšťanů. Mohl v nich zpočátku vyučovat každý kdo měl bojové zkušenosti, patřičnou sebedůvěru a rozhodnost.

Výuka ve školách byla prováděna lidovým směrem. Byla zaměřena na praktické využití šermu v boji na základě obratnosti, pohotovosti a lidového vtípu, za použití nekonvenčních prostředků. Značná záliba širokých vrstev v šermu vedla k zakládání branných spolků a šermířských bratrstev, v nichž se úroveň šermu dále zvyšovala a nároky na vyučujícího mistra se stupňovaly.

Mohl se jím stát jenom ten, kdo prokázal, že je na určité výši v ovládnutí zbraní a úspěšně vykonal předepsané zkoušky.

Po zavedení účinných palných zbraní ve vojenství mizelo užívání kompletního brnění, což vedlo k redukci váhy těžkých zbraní a tím nepřímo k vyrovnání učební látky v obou směrech, rytířském a lidovém. Šermířské školy, pilně navštěvované měšťanskou i šlechtickou mládeží toužící po napínavém dobrodružství, byly zpočátku kuriozními zařízeními, v nichž se dával každý mistr unášet vlastní fantazií a učil to, co uznal za vhodné, bez respektování zásad a pravidel korektního boje. To vedlo k velkému rozšíření osobních soubojů a šarvátek na celém evropském kontinentě. Šerm se stal oblíbenou nezbytností širokých společenských vrstev a jeho stoupající úroveň se stala základem vývoje propracované šermířské techniky novověku.

O faktické úrovni středověkého šermu víme jen málo. Popis šermířských akcí chybí a něco málo plastik a miniatur, představujících bojující postavy ani ve spojení s několika pasážemi literárních děl, pojednávajících o středověkém boji, nám nepodává ani základní informaci o způsobu a úrovni šermu ve středověku. Autoři zabývající se historií šermu se shodují na názoru, že šerm těžkými zbraněmi byl pouze otázkou hrubé síly a že neměl technickou úroveň /Castle, Hergsell/. Domníváme se, že tomu tak docela není. Středověký šerm byl jistě rasantní, vyžadoval hodně síly v ovládnutí těžkých zbraní, ale typ a váha zbraní vyžadovaly specifickou techniku, která se vyvíjela velmi rychle v souladu s vývojem zbroje, protože vývoj byl stále stimulován potřebou a významem bojové schopnosti v osobním i veřejném životě. Uvedený názor zřejmě vychází ze srovnání historického šermu s moderním šermem a bere v úvahu způsob boje a bohatství a vytríbenost akcí. Toto srovnání by bylo na místě, kdyby se dnes bojovalo stejnými zbraněmi a ve stejném odění jako kdysi, ale protože se obojí značně liší, je třeba uvážit, že technika šermu úzce souvisí s prostředky a podmínkami v nichž se vyvíjí a že tu byla vždy velká snaha po dokonalosti neboť technická úroveň šermu úzce souvisela s osobní prestiží i s uhájením života v předních společenských vrstvách.

Možná, kdybychom znali pravou skutečnost, by nás udivila šermířská zručnost středověkých španělských rytířů, zvaných "guapo", kteří ani v noci neodkládali štít a meč, nebo umění slavných turnajových zápasníků, jako např. Jana z Michalovic, hrdiny 13. stol., který šířil slávu českých zbraní na turnajích v Německu a ve Francii.

Pro vývoj šermu je ze středověku důležité hlavně poslední období, zhruba 13. - 15. stol., kdy došlo působením několika faktorů k vzestupu úrovně evropského šermu. Byly to především:

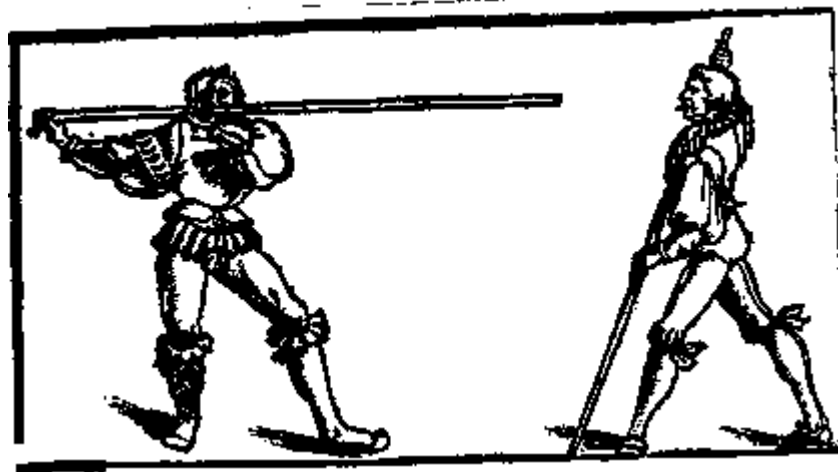
- konsolidace poměrů a organizace státní moci,
- široký vývoj zbraní a odění,
- obliba turnajů a rozšíření osobních soubojů,
- zakládání šermířských škol a spolků,
- růst vzdělanosti s exaktním myšlením.

Obr. 2 - Boží soud /středověká rytina/

Obr. 3 - Lidové zbraně /tesák/

Obr. 4 - Lidové zbraně /hole/

3. Novověk

- pokrok ve vývoji šermu, spory o prioritu, rozsah šermu v 16. stol., styl boje, základní prvky, útok a obrana, vývoj techniky, sečný a bodný šerm

K hlavnímu pokroku ve vývoji šermu došlo až v novověku. Vedla k tomu příznivá situace, vyskytující se ve většině evropských zemí v 16. a 17. stol. Země a jejich města bohatly, vzkvétalo umění, řemesla i obchod, docházelo k významným objevům a šerm, stále hlavní bojový prostředek, byl nezbytný pro zvýšení vojenské moci ambiciózních států i pro podporu osobní prestiže šlechticů a zámožných měšťanů. K značnému rozšíření znalostí o šermu a k rychlému vývoji teorie vedl vynález knihtisku. První primitivní publikace byly brzy vystřídány hodnotnými díly, v nichž slovo povýšilo vžitý practicismus na vědu a pomohlo

vytvořit kompletní šermířské systémy, a do jisté míry sjednotit výuku šermu v různých zemích.

O prvenství v zavedení uceleného šermířského systému se vedou spory mezi Italy a Španěly. Italové poukazují na tradici a spojitost moderního šermu se starými gladiátorskými zápasy a školami, uvádějí řadu publikací o šermu z 16. stol. a popularitu italské školy v Evropě. Španělé uvádějí, že již ve 13. stol. byly u nich šermířské školy, že měli nedostižné výrobce zbraní, umožňujících rozvoj šermířské techniky, že první zaváděli do šermu nové prvky, jako dýku a plášť a že jejich první publikace o šermu je již z roku 1474, zatímco první známá italská publikace je až z roku 1531. Podle stáří publikací bychom měli přiznat prvenství Španělům, ale protože první publikace nemají zvláštní úroveň a zřejmě jim předcházela řada neevidovaných rukopisů, jako např. v Německu Lichtenauerův z r. 1389 a Talhofferův z r. 1442 a protože v historii nenacházíme doklady o tom, že některý z obou národů přejímal šermířský systém od druhého, ba naopak - španělský mistr Carranza se považoval za vynálezce šermířského umění a italský mistr Marozzo tvrdil, že vše co ví o šermu je od jeho mistra Guida Antonia de Lucy a z vlastních poznatků, je třeba nechat spor otevřený a připustit možnost samostatného vývoje šermu v obou zemích. Jisté však je, že sláva italské šermířské školy se rychle rozšířila po světě a že v 16. stol. se stali italští mistři vyhledávanými učiteli šermu v celé Evropě i ve Španělsku. O tom, že byl šerm v Itálii na vysoké úrovni již dříve, svědčí zařazení proslulého mistra šermu Michela Rosso do seznamu vynikajících mužů té doby, provedené padovským mnichem M. Savonarolou roku 1440. /Castle/

Učební látka šermu v 16. stol. byla velmi rozsáhlá, neboť do výcviku byl zařazován šerm různými zbraněmi a jejich kombinacemi, a dokonce i zápas, v nějž šerm často přecházel. Bojovalo se hlavně mečem ve spojení s různými štíty a s dýkou, dvouručním mečem, halapartnou, palcátem, sekýrou i lidovými zbraněmi - holí, kosou, cepem, tesákem, obuškem.

Výcvik byl zaměřen na jednoduché účelné akce, patřičně důrazné, prováděné bez dlouhé přípravy. Tato technická jednoduchost, vyvážená rozmanitostí akcí a používaných zbraní, odpovídala využití šermu v bitkách a ve válečném boji. Rozsáhlá a náročná výuka šermu, jejímž smyslem bylo obstát v boji za všech okolností, proti jakkoliv ozbrojenému protivníkovi i proti přesile, vyžadovala houževnatost, dobrou kondici a obratnost.

Teprve v 17. stol., pod francouzským vlivem, ustupovala síla dvornému a šlechtetnému jednání ve všech směrech a také šerm dostával nová pravidla a formu, v níž se uplatňovala elegance a vytříbená technika.

Redukce celokovového brnění na ochranu nejdůležitějších částí těla vedla k zavedení a uplatnění lehčích zbraní, umožňujících nové, složitější akce. Na počátku 16. stol. byla ještě pozornost upřena k jízdám, a tak šerm mečem v duelovém smyslu příliš nepokračoval. Pro rytíře to býval závěr boje, přicházející v úvahu, až když byli oba protivníci strženi s koní. Pak se teprve chápali mečů, aby rozhodli o vítězství. Ale ve druhé polovině 16. stol., kdy se začalo vyžadovat, aby duelisté nastupovali k boji bez brnění, dostala technika šermu nový smysl a pozornost se obrátila k pěším soubojům. Zde začal pronikavý vývoj šermu od účelového praktikismu, přes invenčně bohatý osobitý šerm, až po vědecky podložený, bravurně technický šerm.

Podle všech ukazatelů je tedy pro vývoj evropského šermu nejdůležitější období 16. a 17. stol. Před tímto obdobím můžeme jen předpokládat šermířské systémy v ovládnání středověkých zbraní, zaměřené na turnajové zápasy a válečné boje, případně na soudní souboje. Zachované

rukopisy z 15. stol. nám ukazují, že i v té době byly používány rozmanité akce, chytré, účelné a účinné. Chybí v nich však metodický postup, výběr a zdůvodnění akcí, jednoznačnost základní techniky a teorie vůbec, abychom mohli posoudit skutečnou úroveň šermu a šermířů, které tyto školy produkovaly. Ostatně první známé publikace z 16. stol. mají podobné nedostatky a nebýt jejich obrazové části, informující lépe než příslušný text, těžko bychom se v nich orientovali.

Ve většině knih o šermu z 16. stol. jsou také uvedeny rozsáhlé stati o odzbrojování a o zápasu. Bylo totiž zvykem při všech bojích, zvláště při soubojových střetnutích, odzbrojovat soka a dokončovat boj zápasem, v němž byl odzbrojený protivník vydán soupeři na milost a nemilost. Byla-li vyražena některému sokovi zbraň, snažili se jí oba bojující zmocnit. Dostihnul-li jí dříve ozbrojený, stoupl na ni, aby nato protivníka bez milosti srazil.

Odzbrojení a zabití protivníka bez jakékoliv ochrany bylo za tehdejších mravů obvyklé. Teprve později vznikla modifikace, že bylo možno život vykoupiti, ale to platilo pouze ve válce, souboje, v nichž došlo k boji pro urážku, tuto možnost nepřipouštěly. Nezbyvalo tedy mistrům, než se podříditi vžitým zvykům a učit odzbrojování i zápasu, i když s tímto postupem nesouhlasili /Hergsell/.

Při současných duelech, vyskytujících se často v pouličních bitkách se stávalo, že když se některý bojující zbavil svého protivníka, spěchal na pomoc svému příteli a nečekaným útokem zabil jeho soka. Tyto boje, při nichž se zdálo oprávněné využití odzbrojení, přesily, násilí i lsti, ustávaly až koncem 16. stol. s růstem obecné zdvořilosti. Odzbrojování bylo dále učeno, ale s tím rozdílem, že se nesmělo útočit na odzbrojeného protivníka. Stávalo se znakem technické převahy i prostředkem k ukončení boje bez krveprolití, zvláště při soubojích. Ve rvačkách se však odzbrojení dále používalo k snazší likvidaci protivníka.

V základní výuce se věnovala značná pozornost pohybům těla a nohou. Jelikož váha i rozměry zbraní vedly k nepříliš rychlým pohybům ozbrojené paže, prováděným ve velkém rozsahu, užívaly se úspěšné úhyby tělem a to klony trupu a úkroky stranou. Byly často spojovány s nouzovými krytí levou paží, buď volnou nebo chráněnou pláštěm a se současným protiútokem, aby byl sok zasažen ve chvíli nezdařeného útoku.

Protivníci se k sobě přibližovali kroky neb posuny prováděnými tak, že se nejprve přisunula levá noha a pak se vykročilo pravou. Ústup se prováděl v opačném sledu. Nejprve se přisunovala pravá noha k levé a potom se ustupovalo levou nohou. Při postupu se kladla často levá noha před pravou a podobně za ústupu křížila pravá noha levou. Oba pohyby byly blízké dnešnímu předkroku a zákroku.

Kromě pohybů vpřed a vzad se používaly pohyby stranou, prováděné oběma nohama, za postupu i za ústupu. Docházelo přitom k čelným i zkříženým postojům a nezdá se, že byl šermíř obrácen ke svému soku zády. Smysl těchto pohybů nohou byl ve snaze o zasažení protivníka ze strany a úhyb z linie sokova útoku při obraně. Z hlediska moderního šermu, v němž se dodržuje přímá linie boje, jsou tyto postoje nepochopitelné a proto se říká době kdy se používaly "období bizarních akcí". Ale v 16. stol., kdy se nebojovalo v přímé linii, byly pečlivě cvičeny různé varianty pohybů nohou podle kreseb vyznačených na zemi. Byl to buď kruh se směrovou růžicí a tětivami, nebo přímo stopy, vyznačující místa, kam je třeba klásti chodidla při provádění určitých akcí.

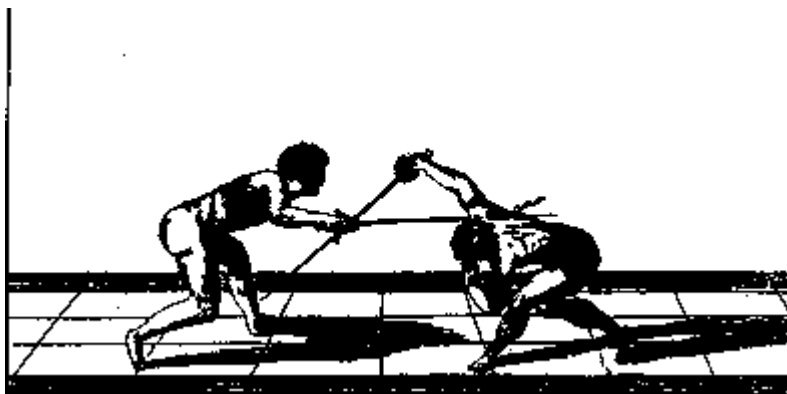

Obr. 5 - Kresba pro pohyby nohou Thiboust - Španělsko

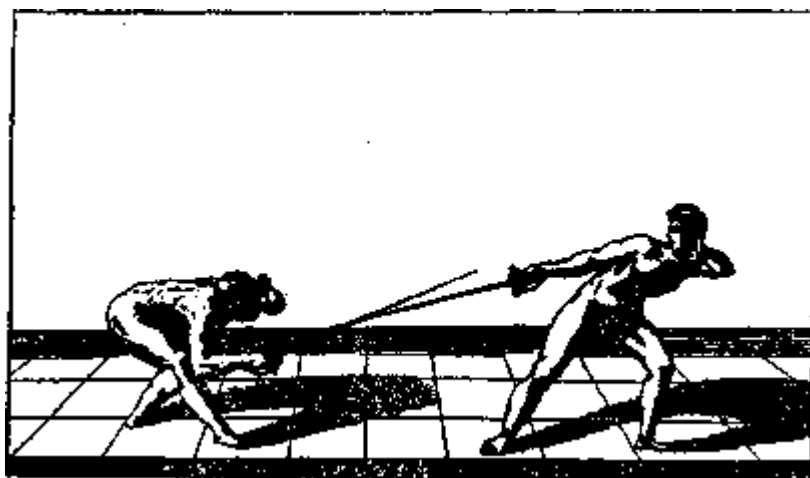
Výpad v našem pojetí se v 16. stol. nepoužíval. Těžké zbraně zřejmě ovlivňovaly délku výpadu a převaha sečných akcí nevedla k protipohybu levé paže. Ostatně levé paži náležela důležitější úloha při obraně a to buď při nouzovém krytí rukou, nebo při krytí štítem, dýkou a jinými obrannými prostředky. A tak se začal používat výpad až se zavedením lehčích, převážně bodných zbraní, na přelomu 16. a 17. stol. Jeho provedení i s funkcí levé paže stanovil jasně až začátkem 17. stol. Capo Ferro /1710/.

Také pojem rozestupu /mensury/ nalézáme až koncem 16. stol. Texty starších prací, jež by nás měly informovat o vzájemném postavení protivníků, jsou nepřesné a vzájemně si odporují. Částečně to nahrazuje řada starých ilustrací, podle nichž soudíme, že všechny akce, cvičné i bojové, se začínaly z bezpečné vzdálenosti, mimo dosah zbraní. Bylo zaujímáno postavení vhodné pro určitou útočnou akci a protivník zaujímal odpovídající postavení pro obranu. Postavení se různě měnila, aby se ve vhodnou chvíli přešlo k náhlému útoku. Změna postavení před útokem představovala jakýsi druh záludu, v němž náhlá změna přípravy vedla u protivníka k použití nevhodné obrany. Princip šermu byl obsažen ve snaze zůstat v pohotovosti při měnící se vzdálenosti a při střídajících se postaveních až do chvíle, kdy je možno protivníka s jistotou zasáhnout. Způsob přiblížení se k protivníku i únik z dosahu jeho zbraně, podobně jako záměrnost postupu při změnách postavení v útoku i v obraně, byly ve školách důkladně procvičovány a byly zařazovány do zkoušek na mistra šermu /Castle/.

Levá paže, pokud nebyla ozbrojena, se držela blízko obličeje nebo hrudi, aby mohla být použita k nouzovému krytí. Případný kryt se prováděl podobně jako dýkou a umožňoval včasnou protiakci /coup de temps/, I když se koncem 16. stol. objevily hlasy proti užívání levé ruky v šermířských akcích, /např. slavný mistr Salvator Fabris označoval kryt levou rukou za nesmyslný/, bylo krytí levou rukou dále učeno a používáno a sám Fabris připouštěl užití levé ruky v některých případech za vhodné.

Obr. 6 - Bizarní akce /Fabris/

Obr. 7 - Držení levé ruky /Fabris/

Pohyby zbraně v šermu mečem byly velmi rozmanité a umožňovaly velké množství útočných i obranných akcí. Podle Jacoba Sutora se v 16. stol. používaly:

seky, body, řezy, zdvojení útoku /obnova/, záludy, vazby a jejich změny, úhozy na čepel, smyky a vmyky, uniknutí /výhyby/, uhnutí /dégagé/, posunutí, trhnutí, odsazení čepele.

Tedy žádná chudoba, ale téměř vyčerpávající množství základních prvků. Útoky sekem se prováděly všemi možnými směry a to: svisle, vodorovně, šikmo zprava i zleva, buď ostřím neb rubem v opačném směru. Body se prováděly proti očím neb proti obličeji protivníka, zřejmě pro rozšířené používání brnění a drátěných košil, kryjících dostatečně trup proti bodům. Teprve ve druhé polovině 16. stol. se začaly používat body na celé tělo a postupně jim byla dáována přednost před seky.

V 16. stol. byl meč hlavní bojovou zbraní a také základní zbraní ve výuce šermu. Ke konci století, kdy se přestalo užívat těžké odění, ztrácely těžké meče svůj význam a byly nahrazovány lehčími zbraněmi, vhodnějšími pro vývoj šermířské techniky. Základy šermu byly postupně zpřesňovány a do praxe byly zaváděny nové metody. Priorita bodů před seky vedla k vývoji typicky bodných zbraní a šerm se začal vyvíjet ve dvě samostatné větve - bodný a sečný šerm. V duelovém pojetí převládl bodný šerm a ve vojenském použití se dále uplatňoval šerm sečný.

K plnému uznání bodných akcí došlo až po četných sporech mezi mistry šermu, z nichž někteří trvali na názoru, že seky jsou účinnější než body a tedy výhodnější. Hlavním argumentem bylo, že k vykrytí bodu je třeba mnohem méně síly než k vykrytí seku. Naproti tomu se zastánci bodů opírali o výpočty C. Agrippy /1553/, jenž matematicky dokázal, že body jsou rychlejší než seky. I když jeho výpočty se týkaly šermu mečem, bývají uváděny ještě v současnosti v aplikaci na moderní zbraně. Také účinnost bodů proti lehce oděnému protivníkovi byla již dávno známa, což můžeme poznat např. z příkazu H. Corteze, jenž vyžadoval od svých vojáků v boji proti indiánům /kol. r. 1519/, aby používali v bitvách pouze bodů. K jednoznačné převaze bodných akcí v duelovém šermu došlo až v 17. stol., zvláště v jeho druhé polovině, kdy se začaly používat kordy s kratší a lehčí čepelí - typicky bodné zbraně, umožňující dobrou techniku hrotu. Jejich rozšířením mizí z šermu hrubá síla a na její místo nastupuje přesnost, lehkost a elegance.

Italská škola

Italové prosluli brzy jako znamenití šermíři i jako vynikající učitelé šermu. Neměli sice celostátní organizace jako jiné země, protože Itálie byla v 16. stol. rozdělena na řadu malých států, vzájemně spolu soupeřících, ale ve všech velkých městech měli dobré šermířské školy, vedené předními mistry. Školy byly přísně vedeny a těšily se velkému zájmu italské i cizí mládeže. Šerm byl v té době považován za tak důležitou součást výchovy mladých šlechticů, že mu byla dávána v době dospívání přednost ve vzdělání a tak mnozí bohatí mladíci odjížděli k slavným italským mistrům, aby se u nich naučili šermířskému umění a zdokonalili se ve společenském chování.

K slávě italského šermu přispěli hlavně tři význační mistři: Achilles Marozzo - zvaný otcem italského šermu, Camillo Agrippa - teoretik a systematik, Giacomo Grassi - význačný metodik.

Jejich práce o šermu předčí svým obsahem i kvalitou vše co bylo do té doby o šermu napsáno a podávají nám jasnou informaci o tom, čím a jak se v 16. stol. šerموvalo.

Marozzo byl dobrý teoretik i praktik. Ve svém kompletním díle - "Opera nova" /1536/ uvedl propracovaný systém šermu různými zbraněmi, opírající se o pevné pedagogické a metodické zásady. /G. Fontana, ilustrátor Marozzova díla, píše o něm jako o světoznámém vynikajícím učiteli, který vychoval v ušlechtilém šermířském umění nekonečný počet znamenitých žáků /Hergsell/. Marozzo byl také všeobecně uznáván jako přední autorita. Jeho systém i výcvikové zásady byly přejímány a rozváděny řadou italských i cizích mistrů.

Agrippa, známý matematik a architekt, se zasloužil o zjednodušení, sjednocení a prohloubení systému šermu, zavedením vědeckého postupu do teorie šermu. Sám nebyl mistrem šermu, ale jeho práce, odborně fundované a teoreticky propracované, mu přinesly všeobecné uznání a některé principy, jako např. numerické značení poloh zbraně, byly přejaty do všech následujících šermířských škol.

Grassi zjednodušil a vytříbil Marozzův systém, zpřesnil a zavedl nové definice týkající se funkce zbraní i šermířských akcí a vyjasnil podstatu útoku a obrany. Jeho dílo, zaměřené převážně prakticky, tvoří zřetelnou předlohu pro šerm 16.stol. Získalo si obdiv ve světě, bylo přeloženo do cizích jazyků a stalo se podkladem pro známá díla Meyera a Sutora v Německu.

V Itálii došlo brzy k nadbytku mistrů šermu a tak se stávalo, že mnozí z nich hledali své uplatnění v zabraní a usazovali se ve větších evropských městech, byli pověřováni vedením šermířských škol a byli zváni na šlechtické dvory, aby učili mladé pány šermu a etiketě. Zprávy o tom jsou již z konce 15. stol., ale pravá expanse italského šermu nastala až v druhé polovině 16. stol., kdy působili italští mistři v celé západní Evropě. K trojici slavných zakladatelů italské školy přibyla řada zvučných jmen jako: Viggiani, Fabris, Saviolo, Giganti, Capo Ferro, Marcelli, Pallavicini, Alfieri aj., kteří rozšiřovali a zlepšovali systém šermu, vynalézali nové akce, vytvářeli pravidla a zásady duelového šermu a šířili slávu a hegemonii italské školy doma i ve světě.

Převaha italské školy v evropském šermu trvala přibližně do poloviny 17. stol. Zásadou italských mistrů byl propracován systém šermu mečem, jakožto základní zbraň 16. stol. a systém šermu rapírem, navazující na šerm mečem. Oba systémy mají účelový charakter, tedy likvidaci neb zranění protivníka za použití všech v té době obvyklých prostředků.

Šerm 17. stol., vyznačující se rozvojem bodných akcí, vedl, ve shodě s prudkým vývojem teorie i praxe šermu, k základním změnám v konstrukci /základních/ chladných zbraní. Jejich váha se snížila téměř na polovinu, čepele dostaly štíhlý tvar, vhodný pro body i seky, ochrana ruky byla zajišťována složitými záštitami.

Pohyby nohou i funkce ostatních částí těla byly přesně definovány a zdůvodněny. Jejich provedení se přiblížilo k modernímu pojetí.

Polohy zbraně byly přesně stanoveny, rozsah pohybů paže i zbraně byl zmenšen, zaváděly se styčné akce a body na celé tělo, uplatňovaly se kryty a odbody v opozici, současné protiútoky za krytu druhou paží, body v tempu i do tempa. Základním znakem akcí bylo "stesso tempo", v němž byl protiútok součástí krytu.

Byl zaveden boj v přímé linii a definovány druhy rozestupu, v závislosti na pohybech nutných k zasažení protivníka. Byla provedena redukce délky souborového rapíru, zpočátku neúměrně prodlužovaná, a to na dvojnásobek délky paže /asi 130 cm - Capo Ferro/.

V názvosloví bylo všeobecně přijato numerické značení poloh zbraně, zaváděly se názvy prvků, vycházející z jejich funkční podstaty a ustálila se pravidla korektního vedení boje. To vše vedlo k vytvoření pevných základů pro jednotný, obecně platný šermířský systém. Nové pojetí duelového šermu se rychle rozšířilo po celém kontinentě a přes některé regionální odchylky bylo všude vyučováno šermu podle vzoru italských mistrů. Četné italské publikace o šermu byly překládány do jiných evropských jazyků, byly přijímány s velkou pozorností a stávaly se základem pro podobná díla cizích autorů.

Francouzská škola

Import italského šermu a velká podpora vládnoucích činitelů vedly k mimořádnému rozmachu šermu zvláště ve Francii. Již v druhé polovině 16. stol. pozval panovník Karel IX. dva italské mistry - Pompea a Silvia na svůj dvůr a dal jim titul "Královský mistr šermu". /Oba mistři bojovali také na turnajích, i s Karlem a jeho synem Jindřichem III., podle zpráv znamenitými šermíři./ V té době také vznikl šermířský spolek francouzských mistrů - "Academie d'armes du rois" /Královská šermířská akademie/. Následující panovníci spolek potvrdili a vybavili privilegii, na jejichž základě se stala Akademie jedinou institucí řídící výuku a vývoj šermu ve Francii.

Podle ustanovení Akademie se mohl stát mistrem šermu pouze uchazeč starší 25 let, narozený ve Francii, jenž prošel šestiletou výukou u mistra a složil úspěšně předepsanou zkoušku. V ní bojoval mečem, kordem a kordem s dýkou a to proti 6 mistrům a proti synovi jednoho z mistrů. Byl-li uchazeč v boji dvakrát po sobě zasažen, musel se vrátit zpět do školy na dobu, již mu examinátor určil. Vyžadovalo se také, aby byl budoucí mistr katolického vyznání a aby vedl příkladně slušný život. Po složení zkoušky a zaplacení předepsaných poplatků byl adept jmenován mistrem, stal se členem Královské Akademie a směl vyučovat šermu v celé Francii. Státní organizace a sjednocení výuky na celém území vedly rychle k všestrannému rozvoji šermu.

Z Francouzů se stali brzy vážní soupeři pro nadvládu italského šermu. Nepovažovali šerm za cizí umění, ale dávali mu vlastní směr a prosazovali vlastní školu. Snažili se také objevit slabiny a rozpory v italské škole a znevážit umění svých "učitelů". /Vytýkali Italům, že používají v boji všech prostředků, aby prokázali svoji převahu a dokonalost v šermířské technice, jako zákeřné podrážení soka a držení, že používají lsti a že celá jejich zručnost je zaměřena převážně na odzbrojení, obejmutí a odhození protivníka. Dýka že jim slouží ne jen k obraně, ale také k dobití odzbrojeného soka. - Paměti Branthioma./ Hlavním cílem výtek, vedeným proti stylu boje běžnému v předcházejícím století, bylo snížení autority italských mistrů při snaze o proniknutí a uplatnění francouzské školy, v níž chtěli francouzští mistři uvést šerm na směr odpovídající francouzským mravům a rytířskému jednání.

Převládajícím znakem šermu druhé poloviny 17. stol., kdy počali francouzští mistři prosazovat svůj systém, byla snaha o zavádění různých novinek, jak ve vývoji zbraní, tak v šermířské technice a ve stylu boje.

Zbraně byly upravovány tak, aby plně vyhovovaly bodným akcím. Komplikované záštity z drátů a příček byly nahrazovány jednoduchými miskami a zvoncovými koši, byly zaváděny lehké čepele typu "colichemarde" a trojboké čepele, jejichž délka byla dále zkrácena na 80 - 100 cm. Oblíbenou zbraní se stal jednoduchý kord typu "flamberge" s rukojetí bez košového oblouku, stejně vhodný pro držení pravou i levou rukou. Začal se používat fleret, jako cvičná zbraň pro šerm kordem.

Technika duelového šermu se jednoznačně orientovala na bodný systém. Byla vyžadována bočná poloha trupu, pohyby nohou obsahovaly prvky totožné s moderním provedením /posun, odsun, výpad/, ale ještě také kroky a výpad levou nohou. Úhyby byly omezeny na passato sotto, inkvartatu a snížení těla. Lehké zbraně umožňovaly přesné a rychlé pohyby, ovládané svalstvem předloktí a zdůrazňující funkci hrotu.

Držení zbraní se přibližovalo kordovému držení, základní polohy i body se prováděly převážně ve hřbetní poloze. Zavedení krytu a odbodu ve dvou tempech vedlo k základní změně pojetí šermířské techniky. Kryty byly přesně definovány, jejich význam se zvýšil a jejich užití, blízké modernímu šermu, vedlo k vzniku řady nových akcí, postavených na základě riposty. Útočné akce se začaly provádět s vytaženou paží a obsahovaly přímé útoky, jednoduché i složené záludy, střihy, vmyky a obnovy útoku, uplatňovala se příprava útočných akcí se složitou hrou čepelí, obsahující vazby, přetlaky, odrazy, smyky a kavace do tempa.

Soubojový šerm se omezoval na boj jedinou zbraní. Ještě se používalo levé ruky k nouzovému krytu a k odzbrojení protivníka i když mnozí mistři použití levé ruky v boji zásadně odmítali. Boj probíhal zásadně v přímé linii, většinou ve střední vzdálenosti. Stále více se cenila stylová čistota a elegance šermířských pohybů, spojená s rytířsky vedeným

bojem. Odzbrojování soka, jako znak technické dovednosti, bylo sice v módě, ale útočení na neozbrojeného soupeře, nebo pokračování v boji zápasem, bylo nepřijatelné.

Bezpečnost při výuce šermu byla zajišťována ochrannými plastrony, rukavicemi a nástrčkami na hroty kordů.

Académie d'armes se stala aktivním centrem, plně ovládajícím vývoj francouzské školy, jež pomalu vytlačovala z pozic nadvládu italského šermu. Nové myšlenky francouzských mistrů, přesně formulované v podrobných dílech, odpovídaly soudobým mravům a nacházely plné pochopení doma i v cizině. Dosud převládajícím publikacím o šermu, pocházejícím od italských mistrů, začaly konkurovat původní práce psané francouzskými odborníky. Z nich je třeba jmenovat: Le Perche, považovaného za otce moderního šermu, jenž v knize "L' exercice des mes ou le maniement de fleuret" zdůraznil zásadu oddělení riposty od krytu a uvedl školu šermu fleretem; De Liancoura - tvůrce francouzské elegance v šermu a **Labata**, jenž ve svém díle "L'exercice de l'épée seul" uvedl kompletní francouzskou školu šermu kordem z konce 17. stol., blízkou modernímu šermířskému pojetí. Reformy, zaváděné francouzskými mistry měly zásadní vliv na vývoj evropského šermu. Všeobecně se ujaly úpravy zbraní, umožňující lepší a bohatší techniku. Bodné akce se staly dominující složkou šermířské školy, založené na bezpečném krytu a samostatné odvetě. Ve škole i v boji se nejvíce cenila stylová čistota a korektní dvorné chování. A tak koncem 17. stol. získal francouzský šerm kordem jednoznačnou převahu v teorii i praxi šermu, již si podržel až do našeho století, přes četné pokusy italských mistrů o obnovení slávy italské školy.

Jiné země

Vývoj šermu v ostatních evropských zemích měl místní specifické znaky. Ve středověku probíhal samostatně, na vyložené praktické základě, ovlivňovaném boji s cizími protivníky a zkušenostmi nabytými na křížových výpravách. V 16. a 17. stol. se uplatňoval nejprve italský, později francouzský vliv, jenž v šermu bodnými zbraněmi převládnul, přes snahy různých domácích mistrů o vytvoření vlastního systému, založeného na národních tradicích.

Španělsko si dlouho udrželo izolovaný vývoj. Existovaly tam šermířské školy již od 13. stol. /Toledo, Leon, Valadolid/ a záhy byl ustaven "Spolek mistrů šermu" se sídlem v Madridě, v jehož znaku byla paže, třímající meč. Spolek měl výhradní právo k provádění mistrovských zkoušek, obsahujících náročnou praktickou i teoretickou část. Jeho pravomoc byla velká a rozhodoval o úrovni i organizaci výuky šermu v celém Španělsku. Jmenování nového uchazeče mistrem mohlo být provedeno pouze po schválení hlavním examínátorem z Madridu. Nový mistr musel při slavnostním jmenovacím aktu přísahat, že užije svého umění jen k čestným účelům. V době rozkvětu Španělska v mocnou říši byli mistři šermu zvláště ctěni, dostávali královské výsady a uznání, jejich školy se těšily velké vážnosti a byly hojně navštěvovány bojechtivými žáky.

Španělé prosluli jako znamenití duelanti. Výtečné zbraně, ohnivý temperament a expansní zaměření státní moci vedly k velkému rozmachu šermu, ale také k velkému rozšíření soubojů a šarvátek. Výmluvným dokladem o dravosti a nesmiřitelnosti těchto půtek jsou typicky španělské kombinace zbraní, užívané v soubojích. Především je to nebezpečná dýka - štíhlá "levomčka", výhodná ke krytí sokových útoků, ale vhodná také k probodení protivníka a uzpůsobená k zachycení a lámání kordu, která v kombinaci s lehkým tvrdým rapírem představovala hrozné nebezpečí pro každého protivníka. Dále je to španělský plášť - "capa", jenž byl normálně v boji odkládán, ale při náhlém přepadu, omotán kolem volné ruky,

posloužil jako obranný prostředek. Ukázalo se, že plášť může být použit také jako ochrana proti oslnění svítilnou za nočních bitek a dokonce i jako útočný prostředek. Kladné využití pláště v boji vedlo k jeho záměrnému používání a když se ukázaly přednosti kombinace rapíru s pláštěm, vznikl z náhodného použití pláště nový, metodicky propracovaný bojový prostředek.

O vynalézavosti v krutosti až zákeřnosti té doby svědčí důmyslné úpravy španělských zbraní, zvláště dýk, opatřených rozpínacími čepelemi, otrávenými hroty se zpětnými háčky aj.

Je zajímavé, že Španělé, přesto že měli příznivé podmínky, ustrnuli ve vývoji šermu. Jejich mistři se snažili udělat z šermu tajemné umění, v němž je důležitější teorie než praxe. Vedoucí postavou v tomto směru byl Jeronymo Sanchez **Carranza**, první Španěl jenž napsal rozsáhlejší dílo o šermu, "De la filosofía de las armas", dokončené v roce 1569. Uvádí v něm moralistické a filozofické teorie, podle nichž má šerm jediný smysl - úspěšně napadnout nepřátele křesťanského náboženství a odvrátit útoky proti křesťanství. Pro výuku šermu používal množství geometrických pouček a vztahů, jimž podřizoval provádění pohybů těla i zbraně. Svůj systém vytvořil z množství akcí používaných mistry šermu i potulnými šermíři /espadachinos/ a doplnil jej rozvláchnými teoretickými poučkami. Měl pověst znamenitého šermíře a tak jeho teorie, v nichž se považoval za vynálezce vědy o šermu, byly ve Španělsku plně uznávány, doplňovány a rozváděny. Staly se složitým základem španělského šermu a zůstaly jím i v době, kdy Italové i Francouzi poznali, že k dokonalosti vede cesta zjednodušených forem, na níž slouží teorie praxi.

Přes jistou stagnaci v době, kdy procházel evropský šerm nejprudčím vývojem, je třeba přiznat španělskému šermu trvalé zásluhy v zavádění nových prvků do duelového šermu i v uvedení nových, progresivních typů chladných zbraní, kvalitou i vzhledem dokonalých.

Německo

Německý šerm si dlouho podržel silové pojetí. Těžký meč - tradiční germánská zbraň, byl používán ještě v době, kdy Španělé a Italové zaváděli zbraně daleko lehčí a pro techniku šermu vhodnější. Teprve v 17. stol. přešli Němci na šerm rapírem a těžké zbraně pomalu mizely z šermíren.

Středověký šerm měl v Německu zřejmě vlastní vývoj, o čemž svědčí zachované rukopisy z 15. stol. /Talhoffer z r. 1442 a 1467/, obsahující množství obrazů typických akcí středověkými zbraněmi - mečem, dýkou, štítem /Hackenschild, Kolben/ a palcátem. Uvedená látka má velký rozsah, svědčí o propracovaném systému souborového šermu ke konci středověku a udivuje řadou chvatů blízkých chvatům, používaným v moderní sebeobraně a v judu. První metodicky a umělecky hodnotné dílo o šermu je však až z r. 1570 a to známé "Gründliche Beschreibung der freyen ritterlichen und adelichen Kunst des Fechtens" od Joachima Meyera, v němž můžeme pozorovati stopy díla Marozzova. Další vývoj německého šermu byl vyloženě pod italským vlivem. Se zaváděním lehčích zbraní podle italské módy byla přejímána také uznávaná italská škola a s ní i práce italských mistrů, většinou jen překládané do němčiny.

Šerm byl v Německu velmi oblíben šlechtou i měšťany, takže již ve středověku byly zakládány šermířské školy, spolky a cechy. Privilegiem císaře Fridricha III., z r. 1487 bylo dáno výsadní právo norimberským "Mistrům meče" udílet mistrovskou hodnost. Později vznikl slavný spolek mistrů šermu ve Frankfurtu nad Mohanem "Bratrstvo sv. Marka", jenž

vydával mistrovské diplomy adeptům, složivším náročnou veřejnou zkoušku. Markusům, vynikajícím v šermu mečem, konkuroval zdatně spolek "Federfechtýřů", rozšířený také v našich zemích a zabývající se hlavně šermem rapírem.

Koncem 16. stol. byla zavedena výuka šermu na vysokých školách a v 17. stol. se stal rapír doplňkem studentského kroje. Produkce šermířů, spojované s mistrovskými zkouškami, se staly vyhledávanou součástí výročních trhů ve velkých městech. Obliba šermu i jeho rozšíření v různých společenských vrstvách vedly k častým soubojům, jež se rozrostly do té míry, že musely být přísně zakázány.

Anglie

Také v Anglii probíhal vývoj šermu podobně jako v jiných evropských zemích. Šermířské školy tam byly již začátkem 14. stol., ale neměly pevnou organizaci a dobrou úroveň. Teprve král Jindřich VIII. /1509 - 47/ založil spolek vybraných mistrů, kteří směli vyučovat šermu v Anglii a pozvedl tak úroveň šermířských škol na celém území. V 16. a 17. stol. působili také v Anglii cizí mistři, hlavně italská a zaváděli tam italskou školu, v níž prosazovali šerm kordem a rapírem, kombinaci rapíru s dýkou a jiné novinky. Angličtí mistři neradi snášeli cizí konkurenci a docházelo tedy k častým slovním i fyzickým sporům, v nichž se snažili snížit autoritu italských mistrů a jejich školy. Přes tyto snahy se italský vliv v Anglii plně rozšířil, hlavně zásluhou mistra Vincentia Saviola, který napsal první knihu o šermu psanou v angličtině - "His practice in two bookes ..." r. 1595.

Koncem 16. stol. se stal španělský rapír módní zbraní v celé Anglii a místní kavalíři si tak potrpěli na jeho délku, až královna Alžběta vydala příkaz, aby jim byly čepele exekučně zkracovány na normální délku. Také souboje, prováděné veřejně aneb tajně se značně rozšířily, navzdory přísnému zákazu.

V Anglii byly velmi oblíbeny veřejné turnaje, které se zvláště rozmohly za vlády Jindřicha VIII., výtečného šermíře, jenž se sám turnajů zúčastňoval a podporoval bojovnost svých poddaných. Později byly ve velké oblibě veřejné duely, odbývané se v divadlech za přítomnosti četného obecnstva. I když šlo v podstatě o sportovní utkání ostrými zbraněmi, končily duely obvykle těžkým zraněním nebo smrtí jednoho z protivníků, a proto byly zakázány i přes velký zájem a protesty obecnstva.

Čechy

Vývoj šermu v Čechách nezaostával za ostatními evropskými zeměmi. Ve středověku se k nám rozšířily turnaje a naši předkové se brzy vyrovnali cizincům nádherou oděním i bojovým uměním. Rozšířily se také brzy soudní a osobní souboje do té míry, že musely být panovníky zakázány. Tak Karel IV. svým "Majestátem" z r. 1348 zrušil soudní souboje, ale jeho příkaz nebyl dodržován a česká šlechta si i nadále vyřizovala mocenské spory pomocí soubojů. Osobní souboje se rozšířily téměř ve všech vrstvách obyvatelstva, podobně jako v celé západní Evropě. Byly sice přísně zakázány již Přemyslem Otakarem I., ale zákaz nebyl dosti platný, protože bylo dovoleno, aby každý občan nosil zbraň pro ochranu města a horké hlavy si nenechaly ujít příležitost k vyřízení sporu krvavou cestou, mnohdy i za cenu přísného trestu.

Soubojům nezamezil ani přísný mandát Rudolfa II., vydaný r. 1607 proti jakýmkoliv soubojům. Zákazy byly obcházeny tak, že se souboje odbývaly mimo hradby měst, kde již

bojující nepodléhali městskému právu. V Praze bylo zvykem provádění osobních soubojů na Špitálském poli za Poříčskou branou. "Špitálské" smutně proslulo, podobně jako "Písařská louka" v Paříži.

Také šermířské školy byly zřizovány v českých městech již ve středověku. Učili v nich většinou domácí mistři, kteří získali mistrovský titul v domácím prostředí, nebo u známých mistrů sousedních zemí. /Např. mistr Lamprecht z Prahy u německého mistra Lichtenauera již ve 14. stol./ Výuka šermu v našich školách, patřících k cechu nožířskému, se prováděla veřejně, většinou v neděli. Mistři byli velmi ctěni a byli za svou práci odměňováni. Ve školách se vyučovalo šermu obvyklými zbraněmi, mečem, halapartnou, dýkou i holí a také typicky českou zbraní tesákem, jenž byl v té době postrachem našich nepřátel v boji. /Tuček/

Koncem 16. stol., za panování císaře Rudolfa II., se k nám také začala šířit italská škola. Přicházeli k nám cizí mistři, hlavně Markusové a snažili se zavést výuku šermu podle svých metod, na úkor cechu nožířského. Naši mistři se proti tomu bránili a vynutili si r. 1597 potvrzení svého řádu a uchránili si svoji pravomoc ve vedení výuky šermu na pražské šermířské škole. O tom, že by v době superiority italského šermu vyučoval v našich zemích nějaký italský mistr, není nic známo.

Začátkem 17. stol. se šermíři odloučili od nožířského cechu a utvořili samostatnou organizaci potvrzenou císařským "Majestátem". Směli používat vlastního rytířského erbu, obsahujícího tři péra a nazývali se proto "Mistři a tovaryšstvo svoných šermířů od péra" /Federfechtýři/. Chtěl-li být někdo zván šermířem od péra, musel obstát při veřejné zkoušce, řízené hejtmanem spolku. Chtěl-li být také "mistrem dlouhého meče", musel ještě zvítězit nad Markusem /Federfechtýři bojovali rapírem, kdežto Markusové mečem/. Kdo obstál při veřejné zkoušce ve všech zbraních, stal se mistrem a mohl vyučovat šermu v celé zemi.

Šermířské zkoušky /průby/ se konávaly ve Staré Rychtě u sv. Víta a přijížděli k nim Markusové z celé říše, aby podle dohody prověřovali umění federfechtýřů, jejichž vrchní hejtman sídlil v Praze. Zkoušky měly také opačný význam, že vítězný Markus získával aprobaci pro výuku šermu rapírem a s ní titul "Mistr dlouhého meče a svobodného umění od píra". /Tuček/

Tricetiletá válka zabrzдила vývoj šermu v našich zemích. Šermířské školy byly na čas rozpuštěny a po jejich novém otevření se u nás stále více uplatňoval německý vliv.

Publikací, které by nás informovaly o tom, jak naši předkové šermovali, bohužel nemáme, ale dá se předpokládat, že četné válečné úspěchy ve středověku byly způsobeny hlavně vysokou úrovní v ovládnutí chladných zbraní. Zřejmě byla u nás na vysokém stupni výroba zbraní, o čemž svědčí značný počet specializovaných řemeslníků v českých městech začátkem 15. stol. /mečíři, čepelníci, helméři, platněři aj./, i první "kordy", novinky, v cizině velmi ceněné /Wagner/. Také umělecké zpracování zbraní bylo velmi hodnotné, zvláště v době, kdy byla Praha centrem Císařství římského a kdy se v ní soustřeďovali umělci a řemeslníci vysokých kvalit.

Záznamy kronikářů a archivní záznamy nás zpravují o tom, že si naši předkové odedávna libovali v bojových hrách, že vynikali v turnajových zápasech a že se u nás konalo množství soubojů, přes přísné zákazy, hrozící smrtí aktérům souboje. V turnajích vynikl již ve 13. stol. Jan z Michalovic, v boji byl postrachem nepřátel Hynek z Dubé, v celé Evropě byla známa udatnost krále Jana Lucemburského, známá jsou vyzvání králů Václava I. a Jiřího z Poděbrad

k souboji s cizími panovníky, řadu soubojů vybojovali zdatní šermíři - Mikuláš Dačický, Jaroslav a Václav Smiřičtí, Karel Škréta, zvaný v Itálii "Espadrone" a mnozí jiní.

Vcelku můžeme říci, že vývoj šermu probíhal v Českých zemích podobně jako v ostatních evropských státech. Zpočátku byl založen na silných bojových tradicích a v období rozmachu italského šermu se přizpůsobil pokrokovým formám, bez přímého vlivu italských mistrů.

VÝVOJ ZBRANÍ

Vývoj šermu a zbraní

Dobrá původní zbraň je výmluvným svědkem své doby. Laika upoutává krásou a ušlechtilostí tvarů, ale znalci nabízí řadu informací o svém tvůrci i majiteli. Starý meč, rapír, kord i dýka představují předměty určené k osobnímu užívání v mimořádných situacích, od nichž se vždy vyžadovalo splnění náročných požadavků co do spolehlivosti a trvanlivosti, tak také co do uměleckého zpracování a citlivosti porpcí.

Technické zpracování zbraní podává svědectví o vysoké odborné úrovni výrobců při snaze o zhotovení zbraní odolných, tvrdých a přitom pružných, padnoucích do ruky, účinných a vyvážených a přitom vhodných pro určitý styl boje. Zvláště duelové zbraně vyžadovaly mimořádnou kvalitu čepelí a konstrukci vytvořenou na základě dokonalé znalosti soudobého šermu. Ve výrobě čepelí jsou dodnes nedostižnými vzory toledské čepelce signifikované "Wolfo" neb "Andrea Ferraras", svědčící o vynikajících znalostech dávných zbrojířů. Překvapivé funkční nápady v konstrukci záštit i tvaru čepelí svědčí o tom, že buď jejich tvůrci ovládali dobře šerm, nebo, že úzce spolupracovali se svými zákazníky - dobrými šermíři a podřizovali se jejich přání.

Umělecké zpracování, projevující se v tvarové i barevné harmonii, v kráse a vkusném zdobení, v ladnosti a vyváženosti tvarů, obsahuje spoustu nadšené práce a tvůrčího zaujetí, charakterisující obdivuhodné výtvořiny zbrojířského umění.

Meč

- význam, výrobní technika, výzdoba a signatura, popis meče, starověký meč, Keltský meč, Latenský meč, Vikingský meč, tvar kříže, typy meče 12. - 16. stol.

Meč je zván králem chladných zbraní. Jeho tvar i role, již hrál po tisíciletí v historii lidstva v nás vzbuzuje zvláštní úctu. Nebylo moci, jež by se o něj neopírala a nebylo války v níž by nerozhodoval. Stal se symbolem práva, moci, věrnosti a cti, byl znakem rytířského stavu. Od

pasování až do konce života byl nerozlučným přítelem rytíře v míru i ve válce, vždy připraveným posloužit svému pánovi v boji o život a svobodu i v cestě za slávou a vítězstvím. Mnohdy nekončil tento svazek ani smrtí, protože statečným bojovníkům byly dávány meče do hrobu a při pohřbu posledního mužského potomka slavného rodu býval meč lámán, na znamení vyhynutí rodu "po meči". Proto byly dobré meče vždy velmi ceněny a stávaly se významnou částí rodového jmění a práva. Byla jim často připisována kouzelná moc a byly pojmenovávány jako milované bytosti /Durandal, Caliburn, Balnug aj./ a byly o nich vyprávěny tajuplné legendy /Hergssel/.

Není divu, že se mečíři snažili vynaložit všechn svůj um a dovednost, aby vyrobili meče, odpovídající jejich významu a přáním náročných zákazníků. Zvláštní pozornost byla vždy věnována čepeli, na jejíž kvalitu byly kladeny vysoké požadavky. Je podivuhodné, jak náročné a složité technologie se používalo již v dávných dobách, aby byly vykovány čepele žádoucích vlastností. Již v ranném středověku byly při výrobě čepelí spojovány kovy různých tvrdostí, byly do nich přidávány různé přísady, hlavně fosfor a tvrzení se provádělo za vysokých teplot. Podobné techniky byly rozšířeny po celém světě a setkáme se s nimi jak v Evropě, tak v přední i východní Asii. Dokladem velkého umění evropských mečířů je dopis ostrogótského krále Theodorika z r. 520, v němž děkuje králi Trasamundovi za "zásilku skvělých mečů, lesknoucích se tak, že se v nich odráží tvář obdivovatele a zhotovených tak přesně, že vypadají jako by byly ulity a ne vykovány z několika částí". Tato technika, která později proslavila damascenské meče, se přestala v Evropě používat asi v 11. stol., kdy se začaly vyrábět čepele z jediného kusu oceli /Žyguiski/.

Také rukojeti mečů byly vytvářeny s velkým umem. Na nich se projevoval umělecký cit, smysl pro účelnost a funkční záměr jejich tvůrců. Byly zdobeny drahými kovy, vykládány perletí, slonovinou i drahými kameny. Tvořily spolu s hlavicí a se záštitou výtvarný celek, typický pro určitá období a území, takže se často určuje stáří i původ meče podle tvaru a vypracování rukojeti.

Kromě zdobení se vyskytují na mečích různé nápisy a znaky, informující nás o kvalitě, stáří, původu i poslání meče. Staré germánské meče mívají na sobě runové značky, meče křesťanských rytířů zase zbožné nápisy a zaklínání nebo symbolické znaky, orientální meče mají na kořenu čepele záznamy o tvůrci a o výsledku zkoušek kvality ap. V dobách rozsáhlých bojů za církevní zájmy se rozmohlo svěcení mečů a vkládání ostatků svatých do rukojetí a do hlavic mečů, pro zvýšení víry ve vítězství a v účinnost zbraní.

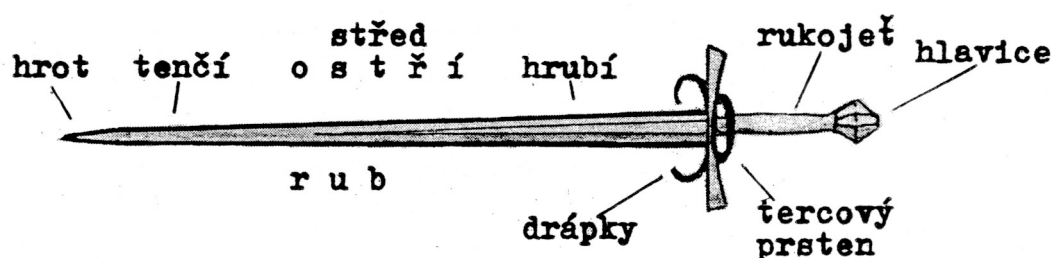
Typologicky náleží meč do skupiny chladných zbraní. Jeho hlavními znaky jsou: přímá linie čepele, dvojbřitost, jílec v ose čepele, prostá záštita.

Doplňkem meče je pochva, většinou dřevěná, potažená koží, do níž se meč zasunoval, nebyli v bojové pohotovosti.

Základní části meče:

- 1 - čepel, na níž rozeznáváme: kořen, hrubí, střed, tenčí, ostří, rub a hrot,
- 2 - záštita: rovná neb ohnutá příčka, /prstence, drápky/,
- 3 - rukojeť /jílec/, válcovitá, kuželovitá neb vřetenovitá,

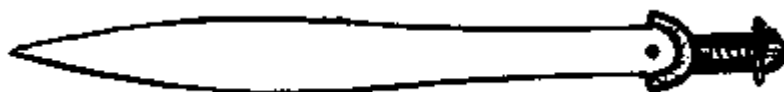
4 - hlavice, kuželovitá, kulová, lunární, disková ...

Obr. 8 - Základní části meče

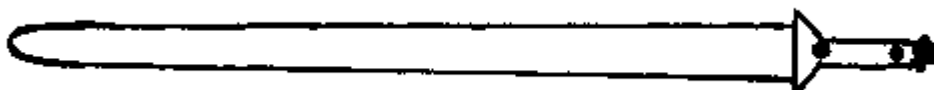
Prastarým předchůdcem meče byla asi silná větev, nebo kost, která, prodlužujíc paži, sloužila jako dobrý obranný i útočný prostředek. Po objevení techniky zpracování kovů se ukázaly přednosti kovových nástrojů před dřevěnými i kamennými, což se projevilo zvláště v konstrukci zbraní vývojovým skokem. Zbraně nemusely být již vyráběny z náhodných nálezů vhodných částí, ale byly záměrně vytvářeny na podkladě funkčních a později i estetických požadavků.

První známé starověké meče byly vykovány z bronzu. Měly krátkou čepel /asi 60 cm/ a jejich tvar ještě připomínal původ vycházející z kyje, rozšířením čepele v polovině blízké hrotu. Jílce byly krátké, na šíři pěsti, většinou bez hlavice, zástita chyběla.

Obr. 9 - Starověký meč

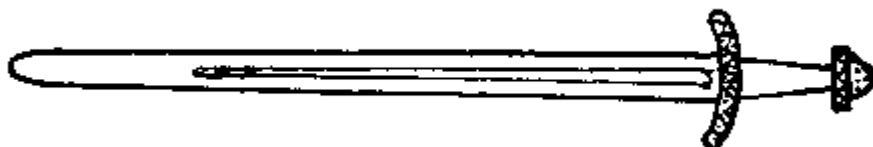
Bronz si podržel svůj význam ve výrobě mečů až do rozkvětu Říše římské, kdy se začaly vyrábět meče železné. Ovšem římské zbraně neměly přímý vliv na vývoj středověké evropské zbroje. Za přímého předchůdce středověkých mečů je považován dlouhý bronzový meč, jež začali vyrábět Keltové v období t. zv. latenské kultury, ve 3. - 4. stol. Jeho čepel byla hladká, dvojbřitá, 80 - 90 cm dlouhá, téměř stejně široká od kořene k zaoblenému hrotu. Na konci krátké rukojeti byla malá podložka, potřebná k zanýtování konce čepele, v níž můžeme spatřovati základ hlavice.

Obr. 10 - Latenský meč

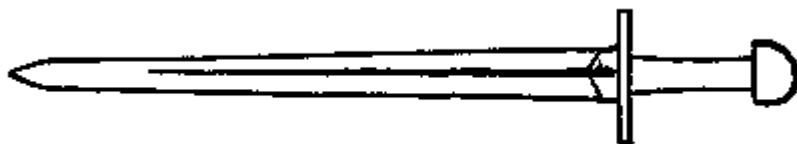
Meč z 8. stol., z období Merovingů a Karolingů měl již dokonale vypracovanou hlavici, skládající se z několika částí, která jednak zlepšovala vyváženost čepele, jednak zpevňovala držení krátkého válcovitého jílce. Jeho délka byla menší než 1 m. Čepele byly hladké, šestiboké, pružné, vynikající kvality, zhotovované vysokou kovářskou technikou; Malou zarážku u kořene, lukového tvaru, nahradila krátká příčka, základ zástity. Jílce byly krátké,

umělecky zdobené, s vkusnými hlavicemi. Tyto meče se vyskytovaly hlavně ve Skandinávii a podle místních obyvatelů jsou nazývány "vikingské". Jejich vývoj dostoupil vrcholu v 10. stol.

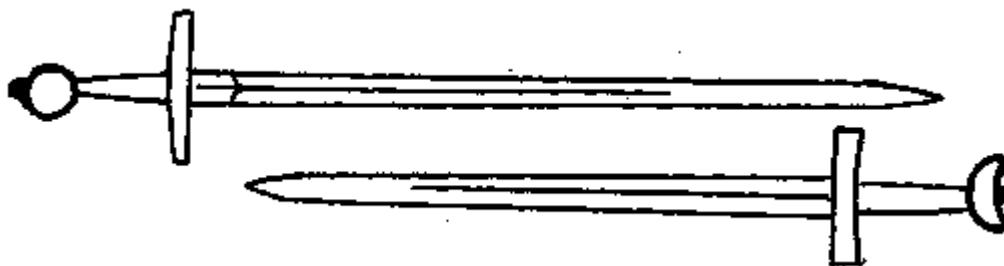
Obr. 11 - Vikingský meč

V 11. stol. došlo k základním změnám ve vývoji meče. Začaly se vyrábět tvrdé čepele z jediného kusu oceli, záštita se zvětšila a tvořila zřetelnou ochranu ruky, rozšířily se půlkulaté a diskové hlavice. Meč dostal typický tvar kříže.

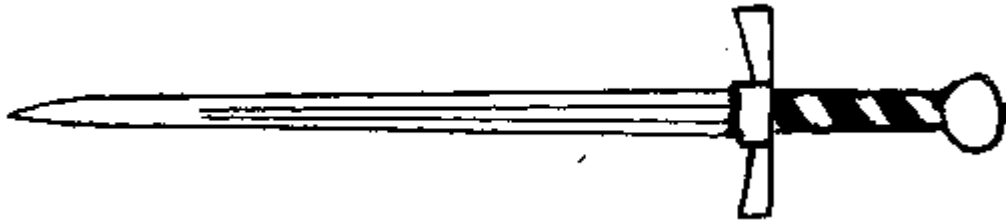
Obr. 12 - Meč 11. stol.

Ve 12. stol. se začal rozlišovat jezdecký a pěší meč. V předchozím období používali meče, pro jeho nedostupnost, převážně zámožní jezdci. Pěšáci bývali ozbrojeni lidovými zbraněmi a tvořili doprovod svým pánům. Zjednodušením výroby a rozšířením výrobní základny se stal meč dostupnou součástí výzbroje vojenské a později i osobní, bez rozdílu stavu. Jezdecké meče byly delší, aby bylo možno zasáhnout protivníka bojujícího na koni i ležícího na zemi. Pěší meče byly kratší a masivnější, aby nepřekážely v pohybu a aby byly v boji účinné. Objevily se nové typy hlavic a to hlavice blízké tvaru koule a hlavice lunární /tvaru měsíce/.

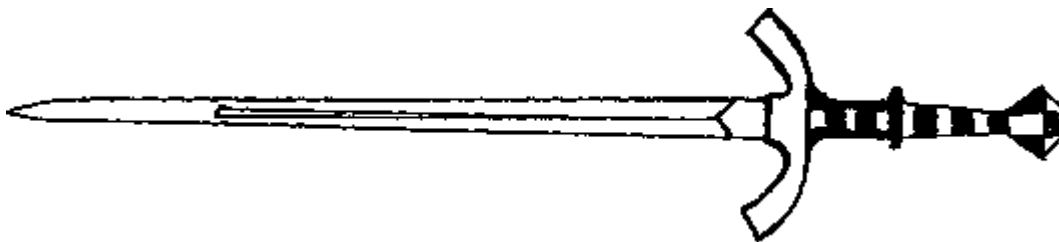
Obr. 13 - Meč 12. stol.

Ve 13. stol. se rozšířily těžké meče, jako protiváha k zesílenému odění. Jejich délka byla značně přes 1 m. Čepele, široké u kořene, se pravidelně zužovaly k hrotu, ale jejich velká hmotnost vyžadovala vyvážení, jehož se docílovalo prodloužením jílce a zvětšením hlavice. Z těchto mečů se později vyvinuly zúžením čepele "bodné meče" /Stichschwert/ a dalším prodloužením čepele a jílce, "dvouruční meče" /Zweihänder/.

Obr. 14 - Meč 13. stol.

V první polovině 14. stol. ještě převládaly typy mečů s širokou čepelí, rovnou příčkou a nedlouhým jílcem, a lunární neb trojlístou hlavicí, ale brzy se objevily nové typy mečů. Čepele se dále prodlužovaly a upravovaly pro určitý způsob boje. Také záštity se prodloužily a dostávaly nové tvary, výhodnější pro ochranu ruky. Byly ohýbány směrem k hrotu /východní vliv/, k hlavicí i stranou, byly zesilovány u kořene čepelí a rozšiřovány na koncích. U jílců se objevil vřetenovitý /bikonický/ tvar, ke konci století opatřovaný dělicím prstencem, výhodným pro uchopení meče oběma rukama. Hlavice se vyráběly v mnoha variantách a uplatňovala se v nich účelnost i umělecký cit mečířů. Novinkou byly hranaté hlavice, čtvercového neb šestiúhelníkového průřezu.

Obr. 15 - Meč 14. stol.

Velká potřeba a poptávka po zbraních vedly k rozšíření zbrojířského řemesla a k úzké specializaci ve výrobě zbraní, v níž převládali mečíři a čepelníci. Jako příklad podílu zbrojířů na středověké kovovýrobě poslouží statistický údaj z druhé poloviny 14. století. V Praze bylo v té době: 15 mečířů, 11 čepelníků, 2 šípaři, 1 výrobce kopí a 4 puškaři, což bylo více jak čtvrtina všech řemeslníků zpracovávajících kovy /Wagner/. Podle tohoto údaje bylo ze 33 výrobců zbraní většina specialistů na výrobu mečů /26/.

V 15. stol. dostoupil vývoj meče vrcholu. Projevil se zřetelně funkční záměr v koncepci i ve výrobě zbraní. To vedlo k používání různých typů meče, podle situace a bojových okolností a naopak, k výrobě mečů vhodných pro určité příležitosti. Těžké válečné meče měly dle svého účelu tři základní varianty: masivní sečný meč, používaný hlavně jízdou, bodný meč s úzkou dlouhou čepelí, používaný pěchotou, dvouruční meč, používaný pěchotou proti přesile a proti těžkooděncům. Dále byly zhotovovány nádherné slavnostní meče, užívané jako reprezentační znaky moci a výsad a lehké poboční meče, určené pro mírové použití a slavnostní příležitosti. Také se vyráběly cvičné meče, sloužící k výuce v šermířských školách.

Čepele mečů byly vyráběny výhradně z oceli a byly buď hladké neb různě probírané, odlehčovány různými rýhami a prohlubněmi, rovné i vlnovité /plamenné meče/. Jejich průřez byl většinou šestiboký neb kosočtverečný, ale také čokovitý i trojboký. Zužovaly se rovnoměrně k ostrému hrotu a měly oboustranné ostří.

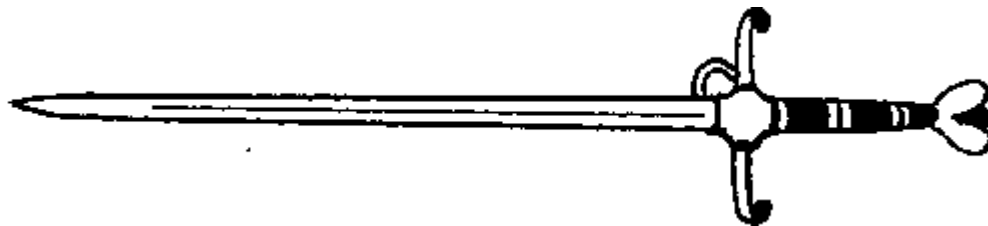
Také záštity dostávaly složitější tvary i když základní tvar kříže zůstal zachován. Byly ohýbány do tvaru S až 8 a jejich konce byly zesilovány malými kuličkami.

Koncem 15. stol. byl k záštitě připojován prstenec na ochranu ukazováčku, z něž se později vyvinuly "drápky". Jílce i hlavice měly mnoho rozličných variant, u válečných mečů jednoduchých a účelných, u slavnostních mečů umělecky vypracovaných.

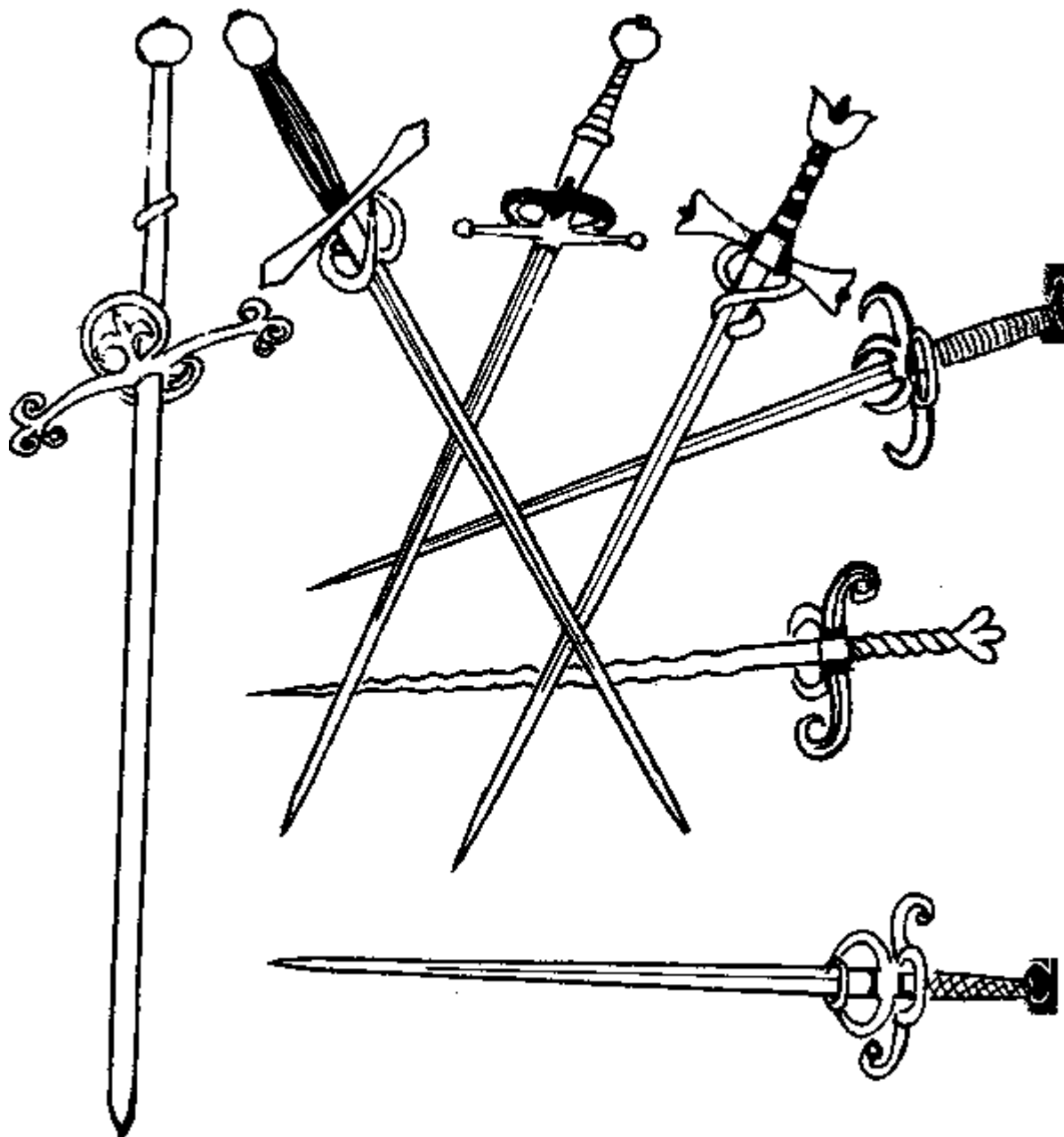
Užívání různých typů zbraní vedlo k značné rozdílnosti mečů v délce, váze i konstrukci. Nejužívanější délka meče zůstala kolem 1 m, ale používaly se také krátké meče 80 - 90 cm dlouhé, např. "malchus" s krátkou širokou čepelí, "anelace", velmi široký krátký meč, nošený na bedrech jako dýka, "braquemart", krátký i dlouhý meč s širokou čepelí. Dále se používaly v 15. stol. i jednobřité zbraně, odvozené z meče, z nichž se později vyvinuly palaše a šavle. Nazývaly se "cimetry", "coutely", "fauchony", "tesáky" aj.

Také dvouruční meč /"spada da due mani", "longue épée", "espadon", "Zweihänder", "flamberge"/ s dlouhou rovnou neb vlnitou plochou čepelí měl své varianty. Byl to "estoc", s dlouhou tvrdou troj neb čtyřbokou čepelí, jež si zvolili rytíři pro pěší duel v ohrazení. Odtud je také název estoc, značící poslední úder, neboť se tento meč používal jako závěrečná zbraň v turnajovém boji. Dále se užíval velmi dlouhý dvouruční meč /přes 2 m/, podobající se kopí s mečovou záštitou, a to hlavně proti útoku jízdy.

Znakem dobrých mečů, určených k boji, byla vyváženost a dobrá ovladatelnost. Váha jednoručních mečů byla většinou do 2 kg, dvouruční meče vážily 3-5 kg, ale také 8 kg i více.

Obr. 16 - Meč 15. stol.

Obr. 17 - Typy mečů 16. stol.

Štít

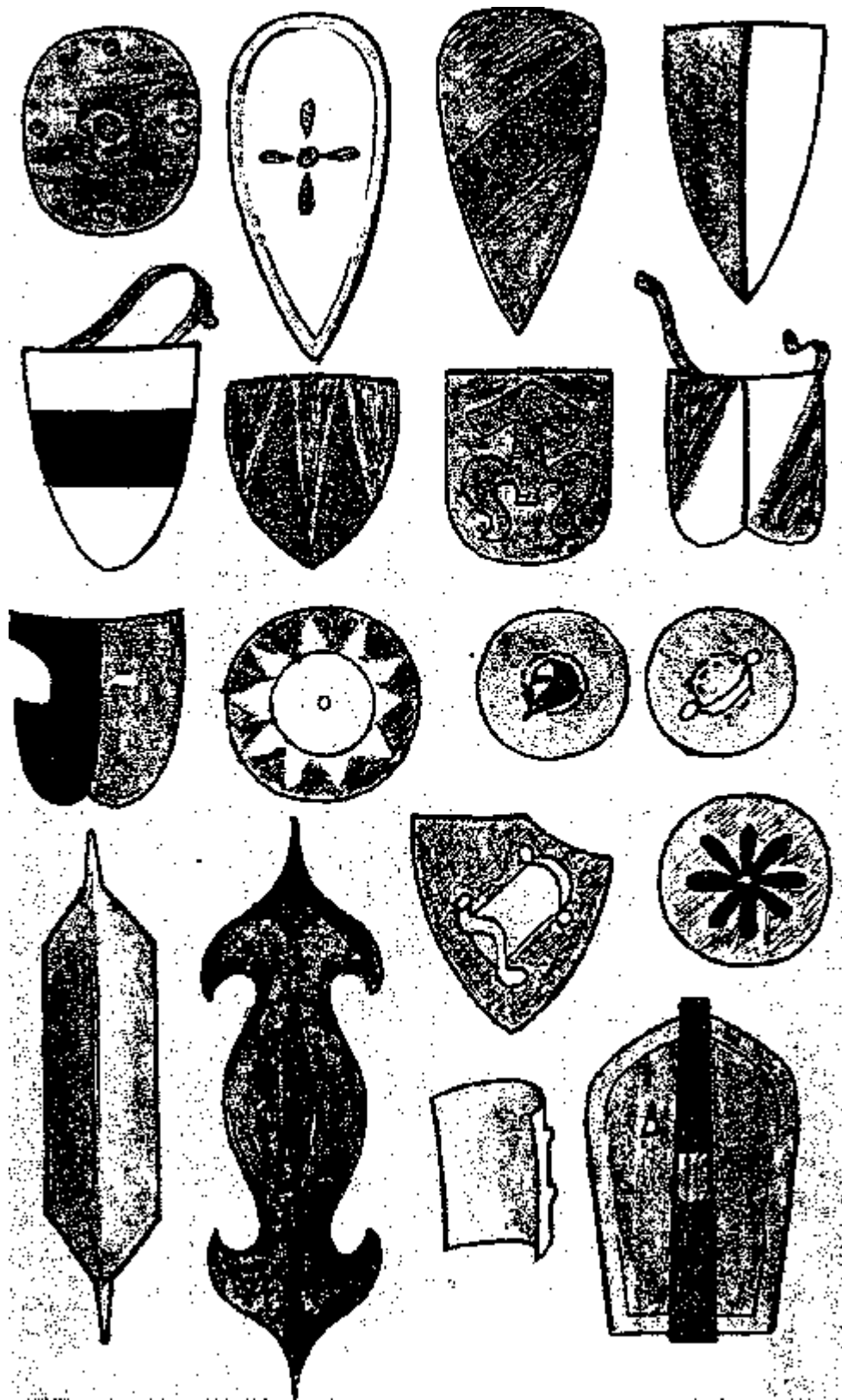
Nerozlučnými doplňky mečů byly od dávných dob štíty, sloužící jako hlavní prostředek obrany. Nazývaly se "targy" /tartsche/ a měly rozmanité tvary i velikosti.

Největší byl "hákový štít" /Hakenschild/, opatřený silnými hroty nahoře i dole a háky po obou stranách. Byl protáhlý, měl výšku muže, držel se jednou neb dvěma rukama a byl nebezpečnou zbraní, hodící se k obraně i k útoku. Háky sloužily k zachycení a povalení soupeře, hroty nahrazovaly bodnou zbraň, kopí nebo meč.

Nejmenší používaný štít byl "pěstní štít" /brochiero, Faustschild/. Měl velikost hlavy a byl buď kruhový nebo hranatý, vypouklý, neb různě prohýbaný. Držel se v ruce s napnutou paží, co nejvíce před tělem, nebo naopak s pokrčenou paží, blízko těla. Užíval se až v 16. stol., při boji lehčími meči.

Střední velikost měl "kruhový štít" /rotella/, připevňovaný na předloktí dvěma řemeny. Je to klasický typ štítu, používaný již ve starověku a byl ve všech dobách velmi oblíben. Jeho držení bylo neměnné a ovládal se pohyby vycházejícími z ramene a z lokte.

Štíty se vyráběly většinou ze dřeva a byly potahovány kůží a plechem. V době rytířské bývaly bohatě zdobeny a opatřovány erbovními znaky. Nejoblíbenější byly štíty oválné a trojúhelníkové s obloukovými stranami, ale v období turnajových zápasů se vyskytovaly rozličné tvary štítů, sloužící více módnímu zájmu, než bojové účelnosti. Byly používány také hranaté štíty, zvané "pavézy", které chránily pěchotu jako ochranná stěna, hlavně proti střelám.

Obr. 18 - Typy štítů

Rapír

- přeměna meče, změny záštity, pěstní oblouk, konstrukce čepelí, miskové a zvoncové záštity, konvenční rapír

Vývoj meče v 15. století, zvláště jeho specifikace a tvarová rozmanitost, signalizovaly další proměny, k nimž došlo v průběhu 16. a 17. stol. Byla to perioda, v níž se přetvářel staletý šermířský systém novým pojetím šermu, založeném na citlivém užití hrotu a ostří, byla to doba, v níž se stával z robustního středověkého meče elegantní rapír a nikde bychom nenalezli tolik změn ve vývoji meče jako zde. Nový šermířský styl, teoreticky propracovaný a vědecky zdůvodňovaný, si vyžadoval odpovídající změnu užívaných zbraní, ale také naopak - trvalá snaha o výrobu dokonalejších zbraní vedla k vývoji nových šermířských akcí.

Ještě do poloviny 16. stol. si udržel meč svoje vedoucí postavení, zachováváje si svůj tvar i užití, ale ve druhé polovině století se začaly rychle vyvíjet nové typy, vhodnější pro duelový šerm. Čepel byly prodlužovány a zeslabovány, záštity byly obohacovány novými prvky, kvalita se zvyšovala a váha snižovala. Vznikal rapír - zbraň kavalírů.

První zřetelné změny byly provedeny na záštiti. Jednoduchá křížová záštita nechránila dostatečně ruku, zvláště když se držel meč jedním až dvěma prsty přes příčku. Stačila v období, kdy se meče nepoužívalo k obranným akcím a ruce byly chráněny kovovými rukavicemi, ale když se meče začalo používat k obraně a kovové rukavice nebyly již součástí běžného oděvu, musela být záštita zlepšena.

Před prostou rovnou příčku byla dávana zahnutá příčka pro zachycení sokovy čepel a z té, zahnutím až k čepeli se vyvinuly "drápky", prstence ve tvaru oslí stopy /pas d'ane/, chránící prsty. Pro ochranu hřbetu ruky, nutnou vzhledem k držení meče v pronaci, byl připojován k příčce "hřbetní prsteneček" a pro ochranu palce "palcový kroužek" na opačné straně. Někdy bylo nahrazováno připojení prstenců ohnutím příčky do široké 8. Tento systém nechránil dostatečně celou pěst a proto byla příčka ohýbána směrem k hlavici, aby chránila klouby prstů. Její druhá větev se ohýbala opačně, směrem k hrotu, aby zachycovaly bezpečněji sokovu čepel. Dolní větev příčky byla pak prodlužována až k hlavici v "pěstní oblouk" /košový/ a tak vzniknul ochranný systém, chránící celou ruku proti sečným ranám.

Když se začaly více používat bodné akce, museli zbrojíři dále zdokonalit ochranu pěsti. Drápky byly zdvojované a různě stáčené, příčky byly ohýbány různými směry, i košové oblouky byly zdvojovány, až vznikl komplikovaný systém, závislý na vkusu a fantazii tvůrců, umožňující ochranu ruky proti sekům i bodům, případně i zachycení a zlomení sokovy čepel. Tato, často až přehnaná komplikace záštity, charakterizuje rapír - nejužívanější zbraň konce 16. stol. Jílce těchto zbraní byly poměrně krátké, protože sloužily pouze k držení 4. a 5. prstem, zatímco ostatní tři prsty byly umístěny na silné části čepel - ricasso /sloupek/.

Změny jež nastávaly v konstrukci čepelí jsou daleko pochopitelnější než komplikované varianty záštiti. Během přeměny meče v rapír se stále hledala zlepšení, jež by dodala více účinnosti hrotu, aniž by přitom utrpělo užívání ostří. Čepel byla hlavně zužována a přiměřeně prodlužována. Její tvrdost se zachovávala, ale váha byla snižována rýhami a výbrusy. Tenčí čepelí zůstávalo ploché pro způsobnost k sekům. Ricasso, charakteristická část rapíru obdélníkového průřezu, bylo zaoblno, aby umožňovalo lepší držení zbraně. Někteří šermíři si oblíbili mimořádně štíhlé dlouhé čepel kosočtvercového až čtvercového průřezu, zvané podle místa výroby "verdunské". Byly vyráběny v párech s dýkami a používaly se pouze pro duely, protože jejich délka byla pro jiné použití nevhodná.

Prismatická /hranolová/ forma čepelí s plochým tenčím se udržela u většiny souborových zbraní až do poloviny 17. století, kdy se začaly používat nové typy. Měnila se hlavně délka čepelí rapírů. Zpočátku byla značně prodlužována až do délky přes pět stop, jednak ze snahy o boj na větší vzdálenost, jednak z módního vlivu. Později byla nevhodná délka značně redukována a ustálila se na přibližném rozměru dvojnásobku délky páže /asi 120 cm/, který určil na začátku 17. stol. Capo Ferro.

Koncem 16. stol. se objevily vedle složitých záštít také jednodušší záštity, u nichž byla zajišťována ochrana pěsti drátěnými koši, plechovými listy, miskami a zvonci. Vývoj těchto typů pokročil zvláště ve Španělsku, odkud se rychle šířil do ostatních zemí. Hlavním impulsem k zavedení těchto záštít bylo zřejmě rozšíření bodných akcí, ohrožujících ruku, jimž nemohl čelit riskantní ochranný systém, složený z oblouků a příček, umožňujících průnik štíhlé čepele. Aby byly zachovány výhody obou typů záštít, kombinovali často zbrojíři oba systémy a tak začátkem 17. stol. se rozšířily důmyslné záštity, funkčně i výtvarně dobře řešené, v nichž prosté či perforované misky a zvonce doplňují příčky a oblouky. Z hlediska moderního šermu je misková neb zvoncová záštita dokonalejší než nejkomplicovanější záštita, sestavená z příček, přesto však dávalo mnoho šermířů zpočátku přednost drátěným záštítám, spoléhající na sílu při ovládnutí sokovy čepele a na výhodu protiútoky po zlomení hrotu. Za dalšího rozvoje bodného systému v šermu se plechové záštity jednoznačně uplatnily jako výhodnější ochrana ruky i jako funkčně vhodnější pro útočné akce. Zvláště když zachycení, případně ulomení sokova hrotu se začalo provádět "španělským způsobem" - dýkou, opatřenou háčky a zářezy, rozšířily se všeobecně rapíry se zvoncovými neb miskovými záštítami.

Konvenční rapír z konce 16. stol. je tedy zbraň, mající tyto části:

1. Štíhlou, tuhou dvoubřitou čepel s ostrým hrotem, prismatického průřezu, s plochým tenčím.
2. Záštitu, obsahující příčku, drápky, košový oblouk a ochranu pěsti /prstence, oblouky, misku, zvonec/.
3. Vřetenovitou rukojeť, zakončenou kulatou hlavicí.

Celková délka rapíru byla 120 - 160 cm.

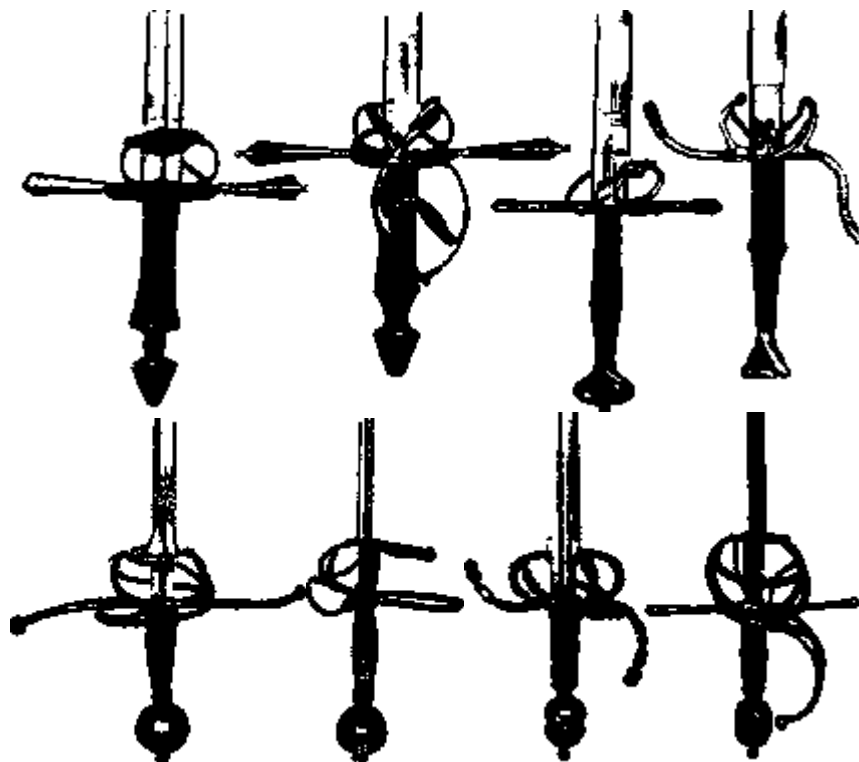
Dobré rapíry jsou signifikovány jménem výrobce a datovány. Hrubí čepelí bývá zdobeno rytými ornamenty, znaky a nápisy. Nejlepší kvalitu mají španělské čepele z Toledo.

Vyvrcholením vývojové řady rapírů je španělský rapír, vynikající prostou elegancí a vysokou kvalitou.

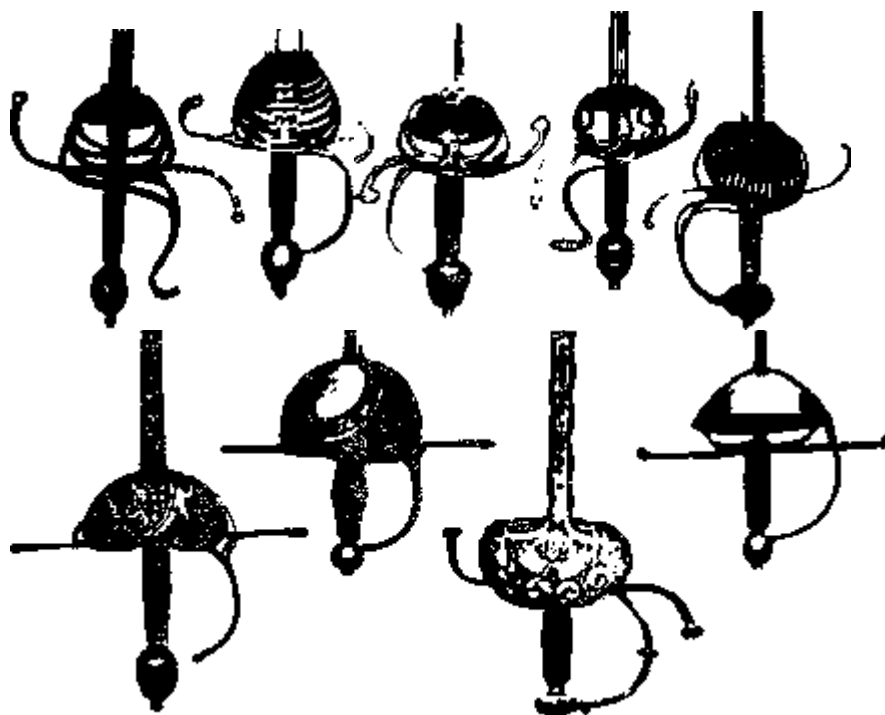
Jeho čepel, asi 120 cm dlouhá, je tuhá, čtyřhranného průřezu, probraná, s ostrým hrotem, ke konci zploštělá. Hodí se lépe k provádění bodů nežli seků.

Záštita je zvoncová hluboká, s jemným perforováním, obsahuje rovnou, dosti dlouhou příčku, drápky a košový oblouk, takže tvoří dostatečný kryt celé ruky proti bodným i sečným útokům. Vřetenovitá rukojeť je zakončena prostou kulatou hlavicí. Celková délka rapíru je asi 135 cm.

Španělský rapír je typickým reprezentantem zbraní užívaných v první polovině 17. století.

Obr. 19 - Vývoj mečové zástity

Obr. 20 - Vývoj zástity rapíru

Kord

- zjednodušení rapíru, trojboká čepel, colichemarde, redukce váhy a délky, vojenské zbraně

Převaha bodného šermu v 17. stol. se projevila dalším zjednodušením konstrukce rapírů. Začala se používat jednoduchá záštita, sestávající z mělké misky a krátké rovné příčky, bez košového oblouku. Prostá rukojeť se dala stejně dobře držet pravou i levou rukou a čepel, štíhlejší než u běžných rapírů, umožňovala body a seky hrotem. Tyto zbraně, nazývané "Flamberge", byly oblíbeny zvláště ve Francii a v Anglii. Jsou považovány za mezityp přechodu rapíru v kord.

V létech 1650 - 60 se rozšířila ve Francii trojboká čepel, vhodná především k provádění bodných akcí. Tento druh čepelí byl sice znám již dávno před tím, ale v době nadvlády seku se nepoužíval. Francouzská škola jako první upouštěla od seků a zdůrazňovala techniku hrotu, k níž se dobře hodila tuhá lehká čepel, ovladatelná pohyby ze zápěstí.

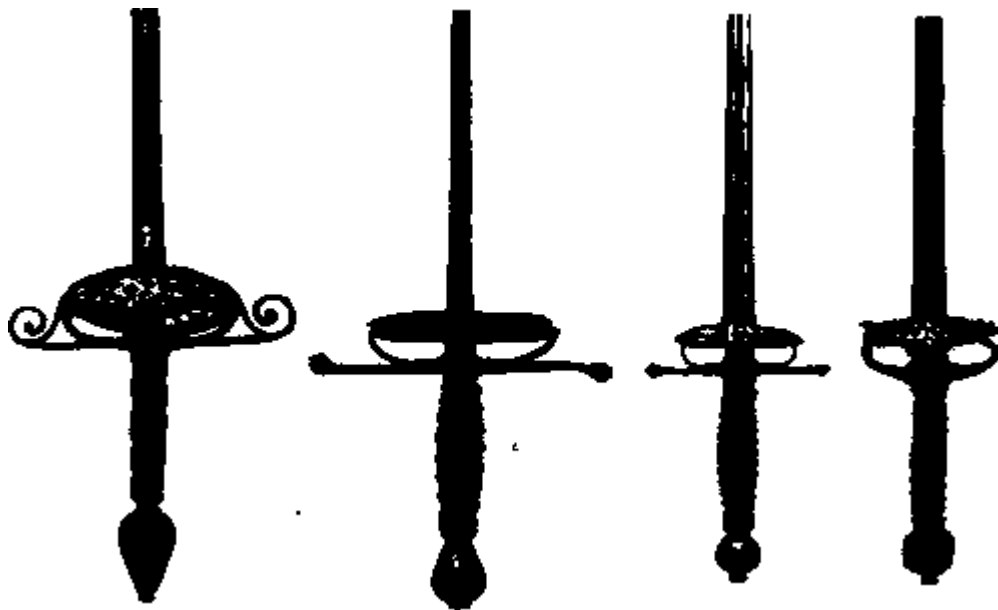
Redukce váhy čepele probíhala ve dvou fázích. I když byla trojboká čepel mnohem lehčí než dvoubřitá čepel rapíru, přece jen byla ještě dosti těžká v hrotu. Byla tedy zavedena koncem 17. stol. čepel neobvyklého tvaru, zvaná "Colichemarde". Jejím vynálezcem byl švédský šlechtic Konigsmark, sloužící ve francouzské armádě. Hlavním znakem této čepele je náhlá změna síly, přibližně v jejím středu, umožňující spolehlivou obranu a odlehčující hrot. Tvar čepele je zřetelně výhodný pro bodný šerm a můžeme pozorovat, že nový typ zbraně pomáhal vytvářet nový systém šermu. Vlivem užití těchto čepelí se objevily složité záludy, stříhy, kružné kryty a výhyby, jež představují podstatu moderního šermu a znamenají velký rozdíl proti šermu rapírem.

Ve dvacátých letech 18. století byl zdokonalený tvar čepele opuštěn a začaly se opět používat trojboké čepele zužující se pravidelně od kořene k hrotu, ale byly to čepele velmi štíhlé, protože požadavek lehkého hrotu byl příliš důležitý pro duelový šerm.

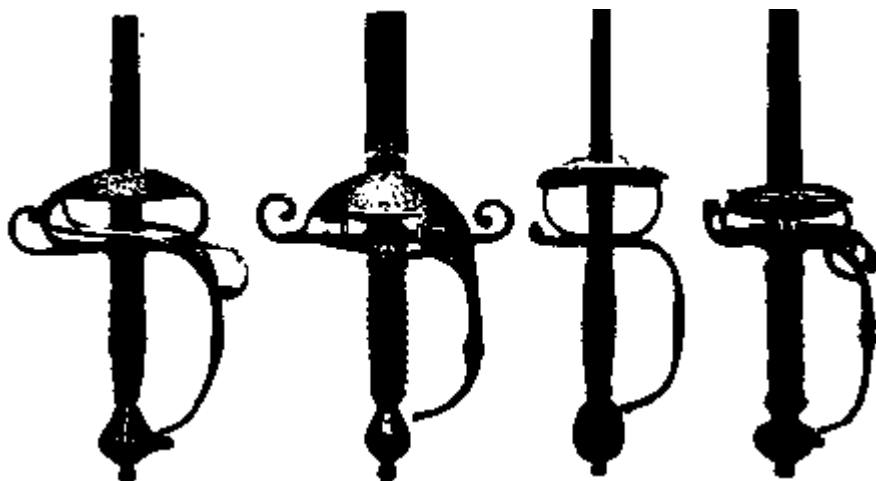
Současně se snižováním váhy docházelo také k redukci délky čepelí na rozměry užívané v šermu dodnes. Také rozměry záštity byly zmenšeny, což svědčí o tom, že se účinné akce vedly více proti trupu a méně na ruku. Malá mělká miska a krátká příčka přecházející v košový oblouk, tvořily základ záštity, většinou doplňované malými drápky. Jílec byl prostý, válcovitý neb vřetenovitý, zakončený kulovou hlavicí. To jsou znaky elegantního kordu, zvaného "Carelete", z něhož vznikl moderní kord dalším zlehčením čepele a zjednodušením záštity.

V 17. století došlo k zřetelnému odlišení vojenských a měšťanských zbraní. Rapír se sice používal ve válce, ale hlavně se nosil jako měšťanský kord. Typicky vojenská zbraň si zachovala širokou čepel. Již na začátku 16. století býval vylepšován vojenský meč soustavou příček, z nichž vznikla brzy košová záštita, chránící ruku proti sekům i bodům. Široká čepel byla často opatřována jediným ostřím po celé délce a stala se typickým znakem pro přímé palaše a zakřivené šavle. Přechod mezi mečem a palaší představují dva typy zbraní a to "Schiavona" a "Claymore". Oba mají mečovou čepel, hodící se k sekům i bodům a košovitou záštitu, odvozenou zřetelně ze záštity rapíru, ale patřičně zesílenou, aby odolala pádným úderům těžké čepele.

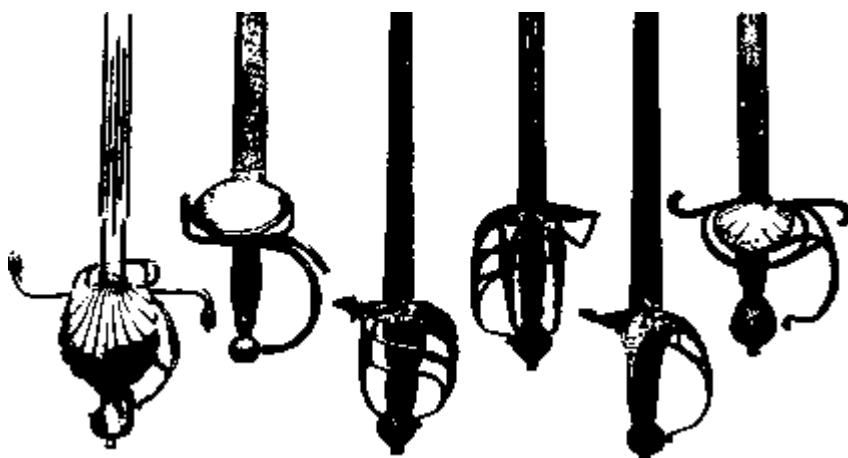
Široká masivní čepel a košovitá záštita zůstaly typickými znaky evropských vojenských zbraní a v zjednodušených formách se udržely až do naší doby. Po všeobecném rozšíření lehkých palných zbraní se staly těžké palaše a šavle převážně zbraněmi jízdy.

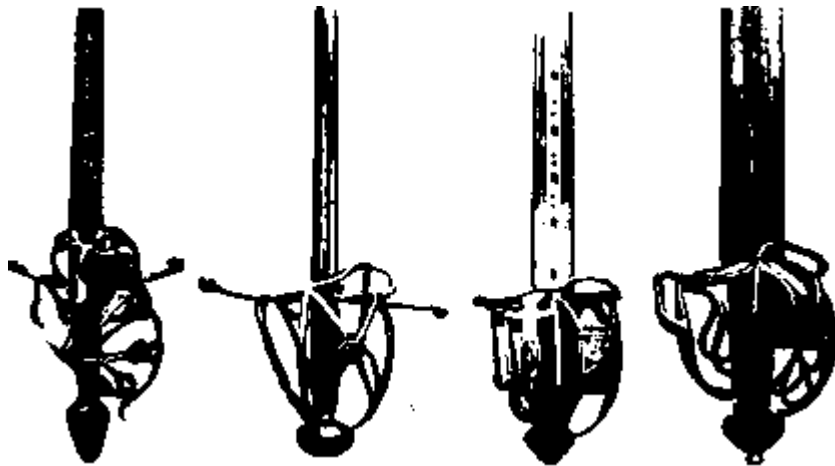
Obr. 21 - Vývojová řada mezitypu Flamberge

Obr. 22 - Zbraně typu Colichemarde a Carelet

Obr. 23 - Schiavona a Claymore — přechod mezi mečem a palaší

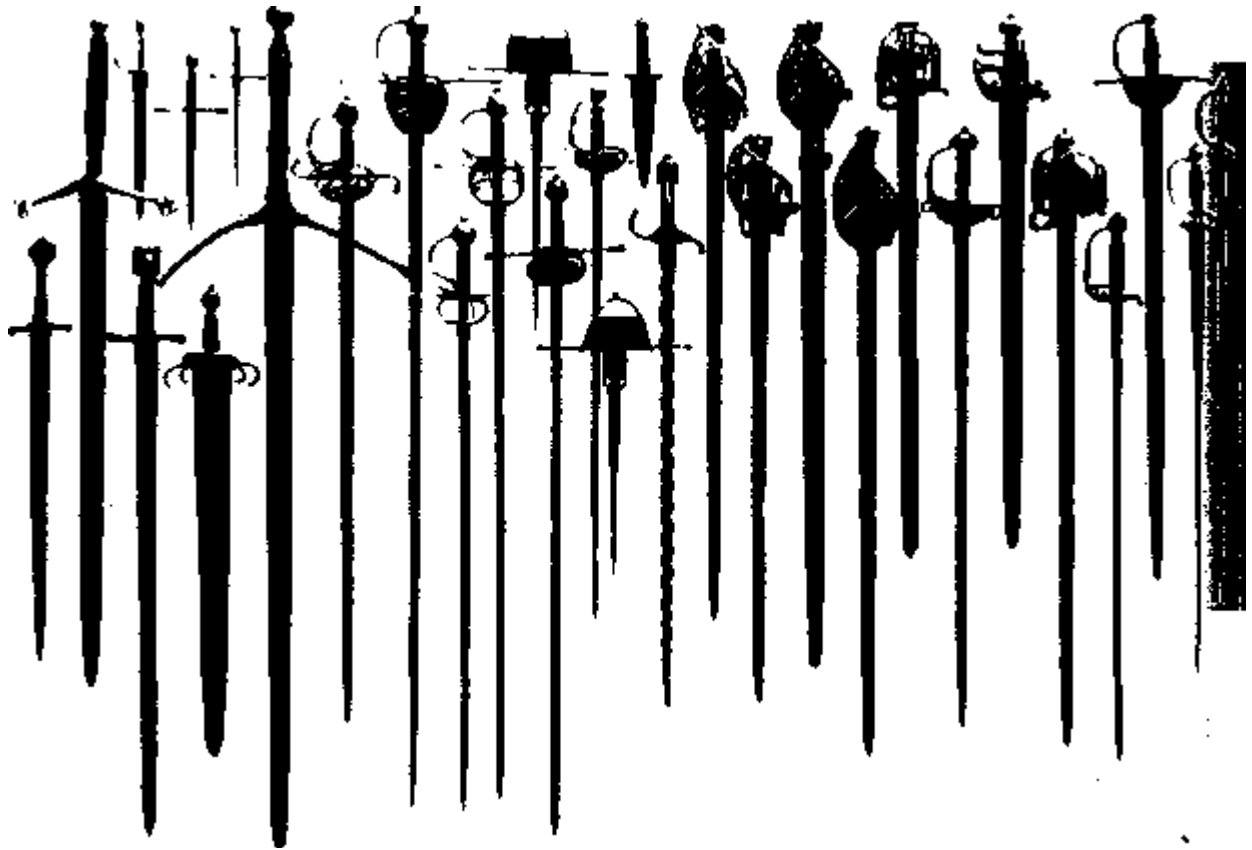

Obr. 24 - Typy vojenských palašů

Umělecké provedení, kvalitní zpracování, tvarová rozmanitost a funkční hodnota chladných zbraní nabízí řadu úvah a srovnání výroby zbraní s řemeslnou, kulturní i etickou vyspělostí příslušné doby i národů, které tyto zbraně vyráběly a používaly. Jelikož zbraně hrály v životě jednotlivců i společnosti vždy závažnou úlohu, dá se předpokládat, že je zhotovovali jejich tvůrci s velikou snahou po všestranné dokonalosti, odpovídající současným možnostem, potřebám a představám. Čím byl význam chladných zbraní větší, tím více pozornosti bylo věnováno jejich výrobě. Nebude asi nadsázkou, když uvedeme, že zdařilé unikáty zbraní z dob vrcholného rozvoje šermu reprezentují také vrchol tehdejší kovovýroby.

Nejlepší zbraně byly často zhotovovány na zakázku pro určité osoby. Jejich vypracování nesvědčí jen o odborné a umělecké úrovni zbrojířů, ale také o zámožnosti a společenském postavení majitelů zbraní, a často také o jejich výšce, síle a šermířské dovednosti, protože výroba se mnohdy řídila podle přesných dispozic a přání zákazníků. Můžeme tedy považovat mnohé osobní zbraně dobrých šermířů za společný výtvarný výtvor odborníků vyznávajících se dokonale ve výrobě i v šermířském umění. Proto vidíme často u původních zbraní vedle kvalitního a ušlechtilého zpracování také dobrou ovladatelnost, vyváženost a funkční způsobilost, jež nacházejí pravého ocenění v rukou dobrého šermíře.

Mohli bychom také sledovat jak váha, typ a výroba zbraní korespondují se společenskými jevy své doby, nebo jak složitost úpravy záštít souvisí se složitostí dobového šermu, nebo jak pokrok ve výrobě zbraní ovlivňoval systém šermu i mocenské ambice jednotlivců i států, ale to se již vymyká záměru této práce.

Obr. 25 - Různé typy chladných zbraní

ŠERM MEČEM

Šerm mečem

V období rozkvětu šermu byl meč zván králem mezi zbraněmi a mečová technika byla aplikována v šermu všemi chladnými zbraněmi, jichž se v té době používalo v přímém bojovém střetnutí, ať to byly zbraně rytířské nebo lidové. Zvláště když byly vytvořeny teoretické základy šermířských škol, stal se šerm mečem základní látkou výuky šermu, již horlivě pěstovaly široké vrstvy obyvatelstva.

Vrcholu dosáhnul šerm mečem v 16. století, kdy teorii i praxi šermu ovládla italská škola, vytvořená plejádou slavných mistrů a uznávaná v celé Evropě. Je třeba znát a respektovat zásady této školy při studiu i výcviku dobového šermu a proto si uvedeme její základní principy.

Italská škola

- Marozzo : dílo, systém, polohy
- Agrippa : systém, značení, polohy
- Grassi : linie, polohy, systém

Marozzo

byl vynikajícím mistrem s obrovskou autoritou. Jeho práce o šermu - Opera nova převyšovala vše co bylo do té doby o šermu napsáno a udala vysoký kurs pro následující práce toho druhu /vyšla r. 1536/. Úctyhodný je již samotný rozsah kompletního díla - 5 knih o 273 kapitolách. V úvodě autor předesílá, že se jedná o dílo pojednávající o nejrozmanitějších způsobech boje a o nejrozličnějších zbraních té doby. Práce byla všude s úctou přijímána a dočkala se řady dalších vydání.

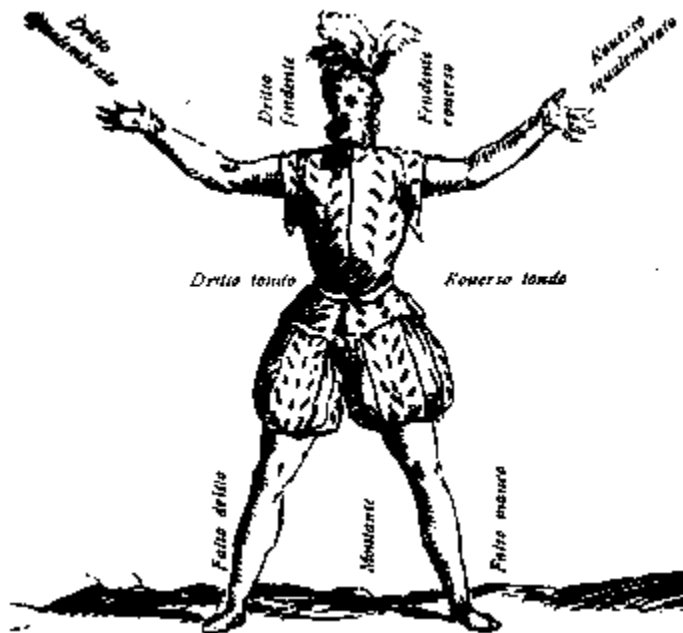
Základem Marozzovy šermířské školy je útočný systém, v němž jednoznačně převládají seky nad body. Zatímco body se omezovaly pouze na obličej, byly seky používány na celé tělo, ve všech možných variantách a to:

- fendente - dolů
- montante - vzhůru
- tondo - vodorovně
- squalemrato - šikmo

Všechny seky se prováděly:

- roverso - zprava
- mandritto - zleva /dritto/
- případně falso - rubem

Spojením dvou výrazů určujících směr se vytvářely názvy pro příslušné seky, uvedené na názorném obrázku:

Obr. 26 - Marozzův útočný systém

Značí tedy:

roverso fendente	- svislý sek na pravé rameno
roverso squalibrato	- šikmý sek zprava
roverso tondo	- vodorovný sek zprava
mandritto fendente	- svislý sek na levé rameno
mandritto squalibrato	- šikmý sek zleva
mandritto tondo	- vodorovný sek zleva

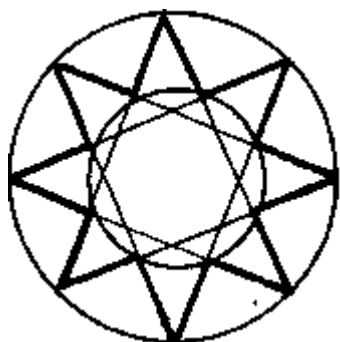
Názvy seků prováděných rubem čepele se uváděly slovem falso:

falso dritto tondo	- vodorovný sek rubem zleva
falso montante	- sek rubem vzhůru
falso manco	- sek rubem na koleno

Z názvosloví i z obrázku je patrné, že Marozzo používal při výuce šermu úplný systém seků prováděných ostřím i rubem čepele. Uvedl ve svém díle také seky na koleno, považované za italskou specialitu, tajně mistry vyučovanou. /Ve Francii byly tyto seky prohlášeny za zákeřné a nesměly se vyučovat./ Naproti tomu je podivné, že Marozzo učil jen bod na obličej i když uvádí, že hrotem je možno protivníka nebezpečně zranit. Výklad bodu proti očím, jako typické akce k zasažení hledí obrněného protivníka, není dosti přesvědčivý, zvláště když přihlížíme k výstroji šermířů v ilustraci Marozzova díla, nebo k rozšíření duelového šermu v nižších společenských vrstvách. Vážnější důvod pro omezení bodů v šermu mečem byl asi v menší odolnosti čepele zasažené v bodné poloze a v nevýhodě bodů při útoku na protivníka, kryjícího se štítem.

Marozzo kladl velký důraz na pohyby nohou. Stavěl protivníky do bezpečné vzdálenosti, takže se jejich čepele nekřížily ani nedotýkaly a aby se mohli zasažnout, museli se k sobě nejprve vhodně přiblížit. Při tom hrály důležitou roli různé kroky, přísuny a odsuny, jejichž

cílem bylo dosažení správné vzdálenosti, bez rizika překvapení ze sokovy strany. Cvičení pohybů nohou se provádělo podle kresby na zemi, jejímž základem byla osmicípá hvězda, nakreslená ve dvou soustředných kruzích:

Obr. 27 - Marozzova hvězda

To je kresba - praví Marozzo - po níž necháš žáka pohybovat se krok za krokem se zbraní v ruce, přičemž klade nohy vpřed, vzad i stranou po kruhu na každou čáru, kterou kružnice protínají.

Tyto pohyby nohou, zahrnující i krátké výpady oběma nohama, se nazývaly "passeggiare". Objevovaly se v nich vedle bočných postojů i postoje čelné a zkřížené, užívané při krytech a úhybech tělem. Zvláštní pozornost byla věnována přechodům z útoku do obrany a naopak, aby se žáci vyvarovali nebezpečných postavení.

Pro šerm mečem i jinými zbraněmi určil Marozzo několik přesných postojů a poloh zbraně /guardia/, jež sestavil v postupnou řadu o 12 členech. Polohy nazval těžko vyložitelnými výrazy a při metodickém nácviu vyžadoval, aby byly prováděny v řadě za sebou. Pro přesnou informaci si uvedeme vlastní Marozzův popis jednotlivých poloh:

1. De coda lunga et streta

Žák vykročí pravou nohou a současně napne obě paže ozbrojené mečem a štítem tak, že jsou v úrovni pravého kolene. Palec pravé ruky je obrácen dolů. Tato poloha může být užita k útoku sekem i ke krytu.

Naučíme žáka všechny seký i kryty, které jsou z této polohy proveditelné, podle toho, má-li útočit, nebo krýt se. Poukážeme přitom na rozdíly horních a dolních krytů.

Vykročíme-li dále levou nohou a provedeme-li přitom mandritto squalebrato /šikmý sek na prsa/, zaujmeme polohu

2. Cinghiara porta di ferro streta

Poučíme žáka, že tato poloha je defenzivní, protože všechny nízké polohy se hodí lépe ke krytu, než k útoku. Chceme-li však přece jen zaútočit, pak útočíme buď hrotem neb rubem.

Naučíme žáka všem krytům, vyhovujícím této poloze. Kryjeme-li mečem, kryjeme rubem a snažíme se přitom současně soka zasáhnout /stesso tempo/.

Pak vykročíme pravou nohou a zvedneme meč vzhůru. Zaujatou polohu nazýváme

3. Guardia alta

To je především útočná poloha.

Naučíme žáka všechny útoky z této polohy a také obranu proti nim.

Při krytech dělá žák pravou nohou pohyby vpřed i vzad, podle toho, jak je to výhodnější.

Dále necháme žáka vykročit levou nohou a namířit meč na sokovu hrud'. Tím zaujal polohu

4. Coda lunga et alta

Toto je velmi užitečná poloha.

I když je v základě obranná, dá se využít k obraně i k útoku. Je třeba ji zařadit do své obrany. Necháme žáka v této poloze postupovati i ustupovati a provádět přitom některé kryty a seky s návratem do původní polohy.

Konečně provede žák mandritto fendente /svislý sek/ s krokem pravé nohy a tím zaujme novou polohu

5. Porta di ferro stretta o vero larga

Zdá se, že je to poloha, z níž není možno útočit, ale dají se z ní provádět všechny útoky jako z polohy Cinghiara porta di ferro. Dále se z ní dají provádět různé kryty rubem i ostřím, nebo také kryty proveditelné z Guardia fascia /11/.

Vykročí-li žák dále levou nohou a stáhne paži s mečem vzad, takže se kryje s pravou nohou, přešel do polohy

6. Coda lunga et distessa

To je poloha vhodná pro útok i obranu. Nechej žáka útočit z této polohy rubem, hrotem i seky zleva a dalšími seky. Současně je třeba cvičiti v této poloze všechny kryty potřebné proti horním útokům.

Žák musí poznat, že znalost krytů je důležitější než znalost útoků a že kryt je nejpotřebnější, ale také nejkrásnější částí šermířského umění.

Když se žák dosti procvičil v útoků i v krytech vhodných pro uvedenou polohu a když umí přecházet krok za krokem z jedné polohy do druhé, necháme jej vykročit pravou nohou, napnout paži a namířit meč ostřím na protivníka. Toto postavení se jmenuje

7. Guardia di testa

Z této polohy můžeme stejně dobře útočit, jako se bránit.

Důležitá je obrana proti mandritto fendente /svislý sek/ a proti Mandritto squalebrato /šikmý sek zleva/. Proti těmto útokům zaujme žák uvedenou polohu. Chce-li přejít do útoku, může použít: Imbrocata sopra mano /útok na čepel/, mandritto fendente, mandritto tondo, squalebrato neb falso /svislé, vodorovné a šikmé seky/ spojené s bodem neb zpětným sekem.

Z této polohy učíme také bod na obličej /punta riversa/, při čemž vykročíme levou nohou trochu šikmo vpřed. Tím přešel žák do další polohy

8. Guardia di intrare

V této poloze se musíme chovat defenzivně, protože z ní je možno provést jen málo útoků. Když protivník zaútočí, je třeba v tomto postavení nejprve odvrátit útok a teprve potom provést s klidem vhodný protiútok.

Pokročí-li žák pravou nohou vlevo vpřed, provádí Roverso segando. Stáhne-li současně pravou paži trochu zpět a sníží ruku, provede další polohu

9. Coda lunga et larga

Z této polohy můžeme úspěšně útočit i bránit se.

Můžeme provádět falso i roverso /zpětný sek/, tramazone /sek hrotem/ dritto i falso, tramazone roverso, falso i tondo, neb roverso squalemrato, při čemž se meč přetáčí. Můžeme také provést Imbroccato /vmyk/ a roversi, podle druhu protivníkovy mandritti.

Dále žák vykročí levou nohou vpřed, obrátí hrot meče k zemi a napne paži tak, že palec směřuje dolů. To je poloha

10. Becca possa

Zde upozorníme žáka na protivníkovy akce. Zaujal-li polohu Porta di ferro larga /5/, streta /2/ neb alta /3/, při čemž sleduje žák svého soka krok za krokem, polohu za polohou, musí dbát těchto pravidel:

Přejde-li sok do Coda lunga distessa /6/, musí žák zaujmout Coda lunga et streta /4/.

Přejde-li sok do Coda lunga et larga /9/, zaujme žák Coda lunga et streta /4/.

Zaujme-li sok Guardia di intrare /8/, ať následuje od žáka Guardia alta /3/.

Po zvládnutí těchto kombinací vykročí žák pravou nohou, napne paži a namíří hrot na sokův obličej, palec přitom obrátí vzhůru. Tím zaujal polohu

11. Guardia di fascia

To je současně útočná i obranná poloha. Provede-li v té chvíli sok mandritto tondo neb fendente dritto /vodor. a svislý sek/, můžeme provést bod na obličej, protože sokova čepel je pod naší.

Provede-li žák riverso s následujícím mandritto squalebrato /šikmé seky zprava a zleva/ za ústupu, aby zaujal polohu Cinghiara porta di ferro /2/, ale náhle zaútočí s ridoppio reverso /obnova/, má přitom paži napnutou, palec vytočen vně, hrot namířen na sokův obličej neb ruku, potom provedl polohu

12. Guardia di becca caesa

Tato poloha je velmi výhodná pro šermíře vysoké postavy a to jak pro útok, tak pro obranu.

Poučíme žáka, že v této poloze je možno provádět imbroccato /vmyk/, fendenti falsi /svislý sek rubem/ a další útoky.

Polohy se procvičovaly buď jako cvičení jednotlivců nebo v párech, kde každé poloze odpovídala protipoloha protivníkov. Po zvládnutí postavení a poloh v základním pořadí se cvičily změny poloh v jiném pořadí, až byly procvičeny všechny vhodné kombinace. Rychlé a nečekané změny poloh měly zmást protivníka a usnadnit útočnou akci.

Pro zdokonalení základních poloh a jejich změn uvádí Marozzo následující šermířskou hru:

4 šermíři se postaví do rohů velkého čtverce. Na smluvený signál postoupí všichni pravou nohou směrem do středu čtverce a zaujmou určenou šermířskou polohu.

S každým dalším krokem se zaujímá další poloha, takže při střetnutí ve středu projdou všech 12 základních poloh. Když se šermíři střetnou ve středu čtverce, pozdraví každý svého partnera zvednutím jílce meče do výše obličeje, načež všichni zkříží své meče napnutím paže do středu. Pak všichni skloní své meče k zemi, ustoupí o krok a uhodí plochou čepelí o štít. Nato opustí šermíři úhlopříčný směr, postaví se do dvou párů k boji. Po tomto úkonu je dáno znamení k zastavení hry a všichni šermíři ustoupí.

Marozzovy polohy neodpovídají našemu pojetí základních poloh. V podstatě představují řadu výchozích poloh, vhodných pro provedení určitých útočných akcí, nebo pro provedení protiakcí spojených s aktivním krytím. Naproti tomu značí základní polohy v moderním šermu řadu konečných fází při provádění krytů neb útoků. V každém případě ukazuje Marozzova série poloh jasný metodický záměr a postup při výuce šermu, a naznačuje organizaci výcviku v tehdejších šermířských školách.

Z Marozzova popisu není dosti jasné provedení krytů, jimž přikládá autor velký význam. Zřejmě byly za kryty považovány protiseky, označované jako zkřížení čepelí, jež představují aktivní kryty. Uvážíme-li, že se v té době používaly dosti těžké meče a útoky se vyznačovaly značnou rasancí, je pochopitelné, že kryty s protisekem byly nezbytné, neboť statické kryty by bylo možno prorazit. Princip odvrácení sokova útoku tedy pozůstával jednak z pohotového

ústupu a úhybu tělem před sokovou zbraní, jednak z krytu, především štítem, dýkou či pláštěm a z aktivního krytu mečem.

Kryty mečem se prováděly jednak ostřím, jednak rubem čepele, podle toho co bylo v dané situaci výhodnější. V obou případech byly spojovány se snahou o bezprostřední protiakci, aby se předešlo hrozbě obnovy útoku, nebo protlačení původní akce.

Obrana byla také často spojována s protiakcí v tempu. Např. při sokově útoku bodem radí Marozzo k úhybu tělem a k současnému bodu na obličej.

Aby byl obraz o dobovém šermu úplný, je třeba brát v úvahu také práce dalších italských mistrů, kteří rozvedli a doplnili Marozzovo dílo, a to hlavně C. Agrippy a G. Grassiho.

Agrippa

milánský inženýr, architekt a matematik, byl prvním autorem, který chtěl šerm vědecky podložit. Vymyslel jednoduchý a přehledný systém, v němž prokazoval účelnost šermířských akcí na základě geometrických obrazců. Prosazoval myšlenku, že je třeba v šermu využít schopnosti vytváření různých geometrických tvarů lidskými údy, jako trojúhelníku, čtverce až kruhu, podobně jako strom má schopnost větvení /viz obr. 28/. Jako první poukazoval na výhodu bodů před seky, protože podle jeho propočtů jsou rychlejší a hůře se kryjí. Zavedl místo popisných složitých názvů numerické a alfabeticke značení poloh, první popisoval základní postoje a zabýval se délkou kroků, poukazoval na výhodu pokrčení pravé nohy, neboť prodlužuje linii a zvětšuje dosah meče, z téhož důvodu doporučoval napnutí pravé paže. Všiml si i pohledu šermíře a domníval se, že je třeba jej upřít na ruku sokovu, provádějící konečný útočný pohyb.

Agrippa rozlišoval polohy hlavní a vedlejší.

Hlavní polohy zbraně:

Prima guardia - A
Seconda guardia - B
Terza guardia - C
Quarta guardia - D

Vedlejší polohy /seconde guardie/ vznikají z hlavních poloh malými změnami.

Za základní polohu považoval Agrippa "primu".

Byla to poloha bezprostředně po taseání meče. Paže je při ní vysoko nad hlavou, napnutá.

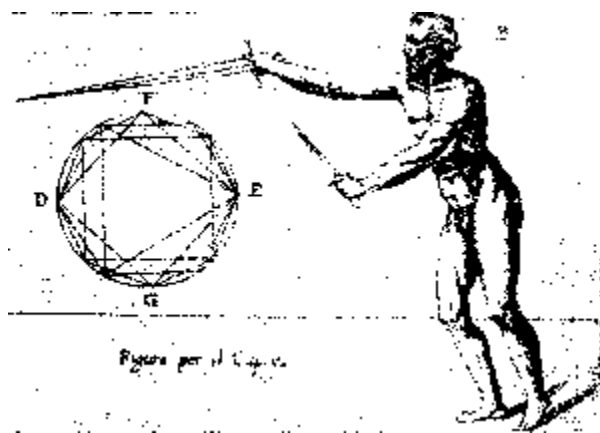
"Seconda" vznikne z primy snížením paže do výše ramene a mírným ohnutím v lokti. Označoval ji také jako noční polohu, vhodnou při boji v noci.

"Terza" vznikne ze secondy dalším snížením ruky do výše kolena, ale trochu vně stranou.

"Quarta" vznikne z terzy, dáme-li paži dovnitř.

V primě a secondě je ruka ve hřbetní poloze, v terze a quartě je v poloze palcové.

Terza i kvarta jsou velmi blízké dnešním polohám stejného názvu, což svědčí o značném vlivu Agrippových myšlenek na teorii šermu.

Obr. 28 - Agrippovy polohy zbraně

Podobně jako Marozzo, také Agrippa neznal kryty v našem pojetí. K odvrácení sokova útoku doporučoval úhyby tělem i čepelí, nebo zkřížení zbraní protisekem. Soudíme, že spoléhal na útok hrotem, jelikož psal málo o obou nejužívanějších druzích seku - mandritto a roverso, ale přitom uváděl také pouze bod na obličej.

Agrippa byl pro svůj ojedinělý přístup k šermu považován za významného mistra šermu v Itálii i v jiných zemích, zvláště ve Francii i když prakticky šerm neprováděl. Jeho význam tkví hlavně v tom, že vycházel z teorie a ne z praktikismu, jak bylo tehdy všeobecným zvykem. I když je řada jeho nápadů diskusní, nelze jim upřít logiku a promyšlenost. Některé jeho myšlenky získaly plné pochopení a pevné místo, jež jim patří dodnes.

Grassi

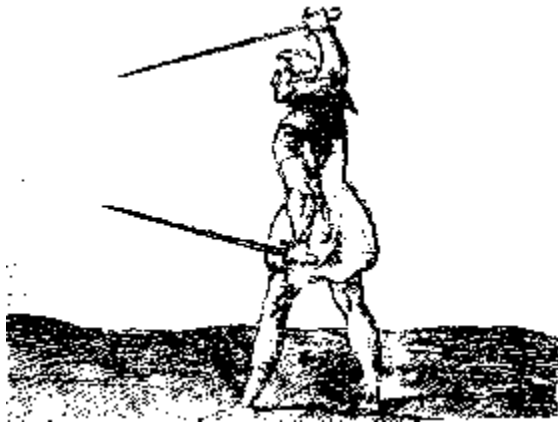
vyšel z Marozzova díla a dovršil je po teoretické a metodické stránce. Jeho dílo "Ragione di adoprar sicuramente l' Arme, si da offesa come la difesa" má pro šerm především praktický smysl. Přináší mnoho nového a můžeme je považovat za předlohu pro šerm z druhé poloviny 16. století. Doporučuje v něm boj v přímé linii /linea recta/ a vyjasňuje podstatu útoku a obrany. Označuje guardie jako polohy zbraně, které mají zabránit sokovu útoku - "mají sloužit jako štít nebo zed". Věnoval pozornost postojům i polohám zbraně a vyžadoval, aby obojí obsahovalo jistotu pro útok i obranu. V teorii šermu se Grassi zabýval mnohými podrobnostmi v nichž předcházel vývoj a dával šermu nový směr. Definoval rozdělení čepelí ve smyslu funkce jednotlivých částí tak, jak platí dodnes. Dával přednost bodům, zabýval se otázkou menzury, funkčně rozlišil pohyby nohou a popsal styk čepelí /tocchi di spada/ jako hru železa oživeného paží.

V obecné teorii o obraně píše Grassi o 4 liniích:

- dolní - linea di sotto
- horní - linea di sopra
- vnitřní - linea di dentro

vnější - linea di fuoro

Pro útok uvádí pouze 3 polohy:

horní - guardia alta

dolní - guardia bassa

vnější - guardia largha

Obr. 29 - Guardia alta a bassa

Guardia alta je poloha meče po taseení. Ruka je vysoko vpravo nad hlavou, hrot směřuje na sokovu hlavu neb hrud'.

Poloha blízká naší šavlové kvintě kryje horní část těla a je vhodná pro útok vmykem /imbrocato/.

Guardia bassa je poloha, při níž je ruka vně od pravého kolena a hrot je namířen na sokovu hrud'. Poloha je blízká naší šavlové terci a umožňuje kryt dolní části těla a odvetu sekem i bodem.

Guardia largha je poloha, při níž je ruka stranou ve výši pasu a hrot je namířen na sokovu hrud'. Poloha odpovídá naší skloněné terci.

Držení zbraně i menší počet základních poloh ukazují na účelnou redukci akcí, zaměřenou na bezpečnost a snížení bojového rizika na jedné straně a na využití chyb protivníka na straně druhé. Systém ukazuje na převahu akcí prováděných hrotem meče, neboť je zdůrazňována snaha po udržení hrotu v linii směřující na soka, což podle autora umožňuje odvetu v jednom tempu. Naproti tomu odklon hrotu stranou vede k akcím ve dvou tempech.

Grassi uvádí ve svém díle trojí způsob obrany:

První způsob spočívá v tom, že postavíme čepel ostřím proti sokovu útoku tak, aby jeho čepel nezasáhla místo, na něž měla dopadnout. Přitom doporučuje Grassi postup vpřed, aby se obrana prováděla silnou částí čepele, neboť obrana tenčím za ústupu není bezpečná.

Druhý způsob obrany je založen na předejití soka v útoku, provádí-li velký útočný pohyb /protiútok v mezotempu/.

Třetí způsob, podle autora nejvýhodnější, je včasný protiútok do složitě sokova útoku. Po sokově odrazu je lépe pokračovati ve směru daném odrazem a zaútočit kruhovým pohybem.

Grassi uvádí také nejvýhodnější akce ze tří základních poloh, čímž nám velmi přibližuje představu o praktickém provádění akcí své doby.

Útok a obrana z guardia alta:

Za nejjistější útok z této polohy považuje imbroccatu.

Provedení: Levou nohou postoupíme k pravé a nato vykročíme pravou a prudce zaútočíme bodem na protivníka. Po provedení se vrátíme do dolní polohy /g. bassa/.

Po celé provedení je hrot namířen na protivníka a neopouští přímou linii. Tím je vyloučena sokova příležitost k protiakci během bodu.

Z této polohy je sice možné provádět také seky ostřím i rubem, ale Grassi je nedoporučuje, protože při jejich provedení je třeba opustit přímou linii a dát tím sokovi příležitost k včasné protiakci.

Obrana proti imbroccatě se provádí z dolní polohy zachycením hrotu a odvedením sokovy čepele stranou /kryt přetlakem/. Hrot přitom namíříme na soka, aby se případně nabodnul na naši zbraň. Kryt podpoříme výkrokem pravé nohy stranou. Pohybuje-li se protivník obezřetně, pak je třeba přejít po odvrácení útoku rychle k protiútoků na sokovy oči. Jiné zranění není účelné.

Útok a obrana z guardia bassa:

Z této polohy se dají provádět rovnocenné útoky sekem i bodem, ale nejvýhodnější je tato poloha pro obranu, protože není únavná a je výhodná k protiútoků.

Chceme-li útočit jako první, použijeme nejlépe bodů a to:

Vnitřního - punta di dentro

nebo vnějšího - punta di fuori.

Při provádění bodů nestahujeme paži zpět /nápřah/, což se často chybně dělá.

Obrana proti sekům je z této polohy velmi snadná. Proti vnitřnímu bodu provedeme kryt ostřím. Levou nohou přitom ukročíme /zkřížený střeh/ a hned nato provedeme riverso /sek/ na sokův obličej.

Útok a obrana z guardia largha:

Nejvýhodnější útok z této polohy je "stoccata".

Provedení: Přitáhneme levou nohu k pravé a vykročíme pravou. Přitom provedeme energický bod na prsa neb obličej soka /přímý bod/.

Seky nejsou z této polohy výhodné pro porušení linie.

Za nejlepší považuje Grassi nedělat z guardie larghy útoky, ale čekat na akci protivníkovu.

Útočí-li sok z této polohy, je třeba snížit paži do guardia bassa. Z té se dají snadno odvrátit vnitřní i vnější útoky /mandritti i roversi/.

Grassi dával zřetelně přednost bodům, ať v útoku, nebo za protiútokem, ale nevyhýbal se odvetám sekem, ba doporučoval je v boji na krátkou vzdálenost a uváděl, kdy je výhodnější sek či bod. Jeho funkční dělení čepele na 4 části, z nichž první dvě mají sloužit ke krytí, třetí k sekům a čtvrtá k bodům, ukazuje na propracovanost techniky zbraně, podobně jako jeho dělení pohybů nohou na pohyby, které udržují vzdálenost /passo recto/ a na pohyby potřebné k postupu /passo obliquo/, ukazuje důraz, který kladl na správný rozestup. Jeho propracovaný systém signalizuje přechod od sečného šermu těžkými meči k bodnému šermu rapíry a kordy.

Grassiho dílo dovršuje do té doby napsané práce o šermu a uzavírá období, kdy meč byl hlavní chladnou zbraní, období, v němž se proslavila italská škola a získala nezastupitelné místo ve vývoji šermu.

ŠKOLA ŠERMU MEČEM

Ve škole šermu mečem se snažíme vycházet z dobového šermu, dodržovat zásady, platné v době kdy meč byl hlavní zbraní, ale dbát také na zdraví a bezpečnost šermířů. Cílem výcviku není boj na život a na smrt, ale poznání a reprodukce dávno používaných akcí, bez rizika zranění, ale za zachování věrohodnosti a přesvědčivosti opravdového boje.

Toto zaměření nás nutí, abychom se drželi některých zásad, nevyžadovaných a nezdůrazňovaných, kdy byl šerm užívaným bojovým prostředkem. Je to především snížení a kontrola síly v útočných i obranných akcích. Těžké zbraně, vyznačující se značnou setrvačností v pohybu, je třeba ovládat tak, aby bylo sníženo nebezpečí úrazu na minimum. Docílujeme toho tím, že

a/ neprovádíme útočné akce plnou silou, ale ve středním napětí, zvláště v konečné fázi útoku,

b/ sečné akce blokuje v zápěstí tak, že by nedošly na tělo protivníka, kdyby náš útok nekryl, neuvolňujeme a nenapínáme tedy při doseku zápěstí,

c/ bodné akce neprovádíme v ose zbraně, ale převádíme je v závěru na řez ostřím neb rubem; svírá tedy paže s čepelí při dovodu tupý úhel, podobně jako při seku,

d/ při dopadu čepele na kryt uvolníme napětí v rameni, neprotlačujeme kryt, ani nevzdorujeme sokově proti akci,

e/ také obranné akce neprovádíme silově, kontrolujeme v nich potřebné napětí a počítáme se sokovou spoluprací,

f/ snažíme se mít ve všech akcích myšlenkový předstih, abychom dovedli včas zastavit nezdařenou či neočekávanou akci.

Dále je to domluva určitého bojového systému, v němž probíhají akce jednoznačně, bez překvapení při užití nečekané akce.

Při cvičení, jehož základem jsou buď smluvené etudy nebo částečná improvizace, dbáme,

a/ aby byly všechny akce vedeny přesně, pokud se týče jejich směru, cíle i vzdálenosti,

b/ aby každému útoků předcházel určitý úvodní nářrah, signalizující provedení akce,

c/ aby interval styku čepelí při krytu odpovídal návaznosti akcí, v nichž je obnova útoku charakterizována bezprostředním pokračováním v akci, kdežto setrvání na krytu značí příležitost k protiútoků.

Také rychlost útočných akcí je při interpretaci dobového šermu menší než by odpovídalo skutečnému boji, protože nejde o předstížení protivníka v akci, ale jde o vzájemnou souhru a ohled. Již to, že neprovádíme akce s plným úsilím, vede ke zvolnění šermu. Dalšího zpomalení dosáhneme vědomou kontrolou všech pohybů, zvláště při základním výcviku, který provádíme velmi zvolna, abychom dosáhli pohybové přesnosti akcí za úplné bezpečnosti.

Při výcviku i ukázce dobového šermu používáme zásadně tupé zbraně. Marozzo sice vyžadoval, aby žáci cvičili s ostrými meči, protože prý to vede k větší síle a pozornosti při krytech ale dnešní pojetí šermu nepřipouští riziko spojené s používáním ostrých zbraní. Pro začátek výcviku šermu mečem můžeme užít i krátkých tyčí a teprve po zvládnutí základních prvků přecházíme na falsa historických zbraní, za úměrně zvýšené opatrnosti. V žádném případě nepovolujeme volný šerm těžkými zbraněmi, byť tupými.

Při výuce školy dobového šermu využijeme metodiky používané při výcviku moderního šermu. Jednak je to metodika dobře propracovaná, jednak je blízká většině šermířů chtějících se zabývat historickým šermem, protože prošli alespoň základním cvikem sportovního šermu. Volíme tedy tento metodický postup:

1. Pohyby nohou a trupu
2. Základní polohy zbraně
3. Kryty
4. Útočné akce
5. Odvety
6. Nepravidelné akce

1. Pohyby nohou a trupu

V šermu hrály pohyby nohou vždy důležitou roli a proto zaujímají odedávna ve výcviku první místo. Na nich závisí získání i udržení správné vzdálenosti a tím i úspěšné provedení útočné či obranné akce. Ve škole dobového šermu cvičíme tyto postoje a pohyby nohou:

1. Střeh a jeho obměny: a/ pravý střeh /pravá noha je vpředu/,
b/ levý střeh /levá noha vpředu/,
c/ čelný střeh /stoj čelně k sokovi/,
d/ zkřížený střeh /zády k sokovi/.

Střehový postoj provádíme poněkud vyšší než vyžadujeme ve sportovním šermu. Také chodidla neklademe přísně do pravého úhlu, ale dovolujeme jejich přirozené, pohodlné postavení.

Obr. 30 - Pravý střeh /Viggiani/

Při střehu máme sice chodidla na jedné přímce - ose šermu, ale trup je natočen mírně čelně, aby postavení vyhovovalo stabilitě při ovládnutí meče, případně při boji mečem a štítem. Také při levém střehu klademe chodidla na přímku a trup natáčíme čelně, ovšem meč přitom směřuje vpřed. Přechod z pravého do levého střehu a naopak cvičíme vždy směrem od soka, čili vzad, jakožto změny obranných postojů. Provádíme přitom obraty kolem nohy vzdálenější od soka.

Čelný střeh provádíme z pravého i levého střehu pokročením vzdálenější nohy od soka vpřed. Dostáváme se přitom téměř do postavení, při němž jsou chodidla na čáře kolmé k ose šermu.

Také zkřížený střeh provádíme zakročením nohou vzdálenější od soka, takže jsme přitom částečně otočeni k sokovi zády.

Z funkčního hlediska považujeme pravý střeh za útočný, protože se nejvíce uplatňuje při přechodu do útoku. Ostatní střehy - levý, čelný a zkřížený, považujeme za obranné, protože zmenšují dosah zbraně a uplatňují se lépe při obranných akcích.

2. Výpad a jeho změny: a/ pravý výpad,
b/ levý výpad,
c/ výpad stranou,
d/ zkřížený výpad,
e/ výpad vzad.

Výpady děláme v šermu mečem značně kratší než vyžadujeme v moderním šermu. Váze meče i použití štítu vyhovují lépe kratší, důrazné výpady oběma nohama, než dlouhý jednostranný výpad.

Při obou výpadech, pravém i levém, dovolujeme čelné natočení trupu, podobně jako ve střehu. Cvičíme jednak oba výpady ze stejnojmenných střehů, jednak z opačných střehů s návratem i zpět do střehu /levý střeh - pravý výpad a návrat, pravý střeh - levý výpad a návrat/.

Výpad stranou, nepřetínající osu šermu, cvičíme oběma nohama.

Pravý výpad stranou použijeme často pro útoky v úhlu, levý výpad stranou použijeme pro úhyby tělem a pro zajištění dobrého krytu.

Zkřížený výpad je výpad stranou přes osu šermu.

Cvičíme jej jen pravou nohou a je potřebný pro útok na sokova záda.

Výpad vzad provádíme jednak výkrokem vzad, jednak přesunem váhy těla vzad. Je to obranný postoj, umožňující náhlý přechod z obrany do útoku.

Obr. 31 - Pravý výpad a levý výpad stranou

3. Postup a ústup: a/ ridoppio /radoppio/,
b/ předkrok a zákrok
c/ chůze

Nejčastější postup a ústup v šermu mečem se nazýval ridoppio. Provádíme je tak, že ve střehu přisuneme zadní nohu k přední a vykročíme přední nohou o stejnou vzdálenost vpřed /opačně nežli u posunu/. Pro ústup použijeme zpětné ridoppio, jež zahájíme přisunutím přední nohy k zadní a ústupem do střehu. Obě ridoppia cvičíme v pravém i levém střehu.

Předkrok a zákrok jsou ridoppia vpřed a vzad, prováděná s překřížením nohou. Provádíme je také v pravém i levém gardu, jako průpravu pro šerm mečem a štítem. V šermu samotným mečem je výhodnější postup i ústup v pravém střehu, kdy je tělo lépe zbraní chráněno a útoky mají větší dosah. Provádíme také zákroky a zpětná radoppia do zkříženého neb čelného střehu, jež použijeme v obranných akcích.

Chůzi vpřed a vzad cvičíme v provedení i v rytmu spojených předkroků a zákroků a to v pravém střehu.

Chůzi stranou provádíme ve smyslu kruhového obcházení protivníka oběma směry.

Postup i ústup cvičíme nejlépe v párovém provedení, v němž jsou všechny pohyby vázány na protipohyby partnera.

4. Pohyby trupu: a/ klony, b/ úhyby

Trup má v šermu mečem významnější funkci než v šermu moderními zbraněmi a to hlavně při obraně.

Prudké rány těžkými zbraněmi byly vždy nebezpečné, i když byly kryty mečem či štítem. Proto se snažili šermíři pojistit svoji obranu vhodnými pohyby trupu, nebyli-li ovšem příliš tísněni oděním. V tomto smyslu cvičíme různé klony trupu vpřed, vzad i stranou, spojujeme je se změnami střehu i výpadu, s podřepy a odskoky vzad i stranou.

Za úhyby označujeme pohyby celého těla nebo jeho části, jejichž cílem je uhnutí sokovu útoku.

Jsou to většinou dřepy, výskoky, výpady stranou a zkřížené střehy vykonané ve chvíli sokovy útočné akce, aby mohl být bezprostředně nato vykonán protiútok.

Zdařilé a v tempu prováděné úhyby přinášejí do šermu značnou dynamiku a vyznačují se znakem skutečného boje, vedeného s plným úsilím.

Obr. 32 - Úhyb výpadem vzad stranou

Všechny pohyby nohou a trupu různě kombinujeme a cvičíme je jednak v koloně, jednak v párech, případně použijeme pro zpestření nácviku Marozzovy hvězdy /viz obr. 27/.

2. Základní polohy meče

Staří mistři učili své žáky řadě základních poloh, jež pokládali za nejvýhodnější z hlediska obrany. Jelikož každý významný mistr prosazoval svůj systém, lišily se často základní polohy různých mistrů a i když bylo později obecně přijato numerické značení poloh, nedošlo k sjednocení výuky základních poloh. Při výcviku historického šermu se tedy buď musíme přísně držet některé ze starých škol, nebo lépe, využijeme metodiky moderního šermu k sestavení školy šermu historickými zbraněmi, v níž budeme respektovat akce i charakter boje užívané v příslušné době.

Jelikož je meč převážně sečná zbraň, jsou základní polohy v šermu mečem blízké polohám v šermu šavlí, s tím rozdílem, že je třeba krýt celé tělo, tedy také nohy, a že meč, jakožto těžší zbraň, vyžaduje použití větší energie a je tedy ovládán svalstvem celé paže a ramene.

Za základní polohy považujeme:

a/ střehy /garde/,

b/ vbodnice /ligne/,

c/ kryty /výzvy, gardes/

Toto rozdělení základních poloh obsahuje jednak úvodní polohy zbraně, používané před zahájením boje, jednak polohy potřebné ke krytí sokových útoků a vhodné k zahájení vlastních útočných akcí. Použijeme tedy tohoto funkčního rozdělení poloh, jakožto metodicky výhodného systému, a dále užití numerického značení, i když tento způsob značení poloh nebyl ještě v období rozkvětu šermu mečem rozšířen.

Střehy /gardes/

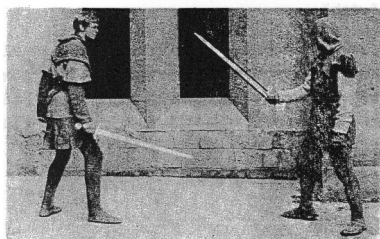
Střehovou polohu v šermu mečem provádíme podobně jako v šermu jinými zbraněmi. Paže je v lokti mírně ohnuta, pěst je ve výši pasu, mírně vpravo stranou, hrot je ve výši očí a ostří směřuje k protivníkovi. Střeh odpovídá Marozzově poloze - Coda lunga et streta.

Tento střeh používáme na začátku boje a při střední vzdálenosti od soka. Při oboustranném střehovém postavení se hroty soupeřů téměř dotýkají.

Volný střeh je poloha, již šermíři zaujmají při větší vzdálenosti od sebe. Paže je volně spuštěna podle těla, hrot směřuje k zemi.

Je to jednak odpočinková poloha, jednak poloha, jíž provokuje šermíř soka k útočné akci.

Volný střeh odpovídá Marozzově poloze Coda lunga et larga.

Obr. 33 - Volný střeh a střeh

Vbodnice

Vbodnice, nebo také "linky", jsou polohy čepel, při nichž je paže napjatá a hrot směřuje proti sokovi.

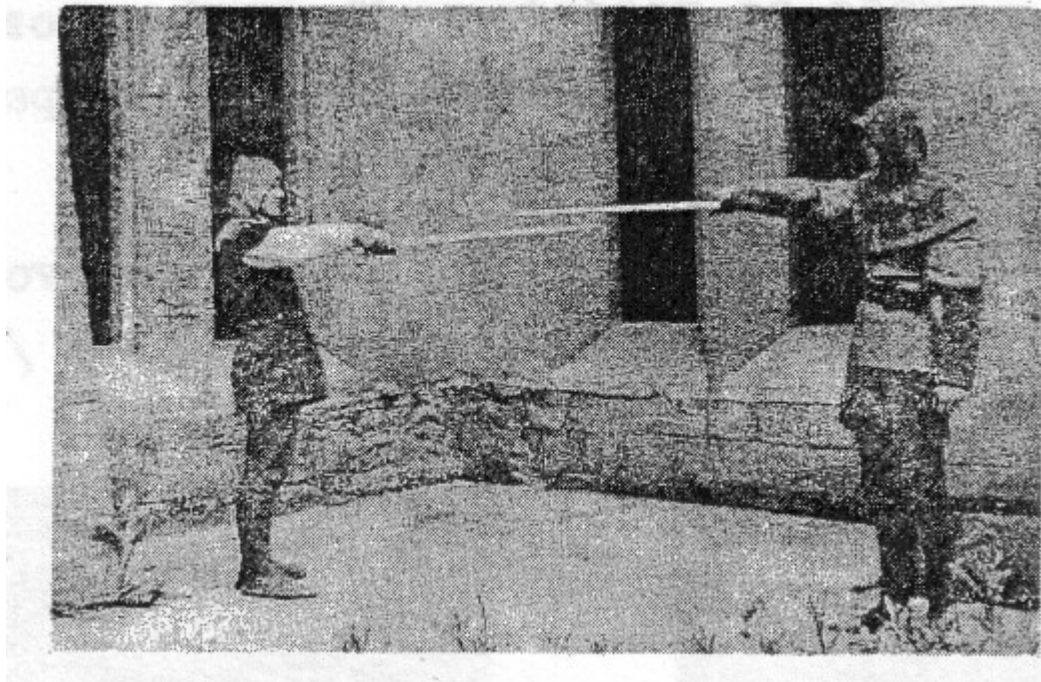
Užívají se při pozdravu před bojem, při hrozbě neb při útoku bodem a při zárazech /arrêt/.

V šermu mečem používáme tyto vbodnice: přímou, horní, dolní, vnější a vnitřní.

odpovídá Marozzově Guardia di intrare.

Přímá vbodnice Paže je napjata ve hřbetní poloze a čepel, téměř v jedné linii s paží, míří na sokovu hrud'.

Tato poloha se užívá při pozdravu a při předvodu do sokova útoku /coup de temps/.

Obr. 34 - Přímá vbodnice při pozdravu

odpovídá Marozzově poloze Becca cesa neb Grassiho Guardia alta.

Horní vbodnice Paže je napjata ve vzpažení zevnitř, hrot míří na sokovu hlavu, ostří je obráceno vzhůru.

Tuto polohu užíváme při hrozbě útokem na horní část těla, při útoku horním bodem a při zárazu sokova útoku na vnější tvář /dritto squalembtrato/.

odpovídá Marozzově Coda lunga et larga neb Grassiho Guardia bassa.

Dolní vbodnice Paže je napjata vpřed dolů, hrot míří na sokovo břicho, ostří je obráceno k zemi.

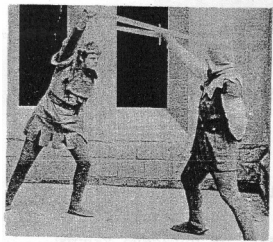
Uvedenou polohu užijeme při ohrožování dolní části sokova těla a při zárazu sokova útoku rubem na spodní část těla /falso dritto/.

odpovídá Grassiho Guardia larga.

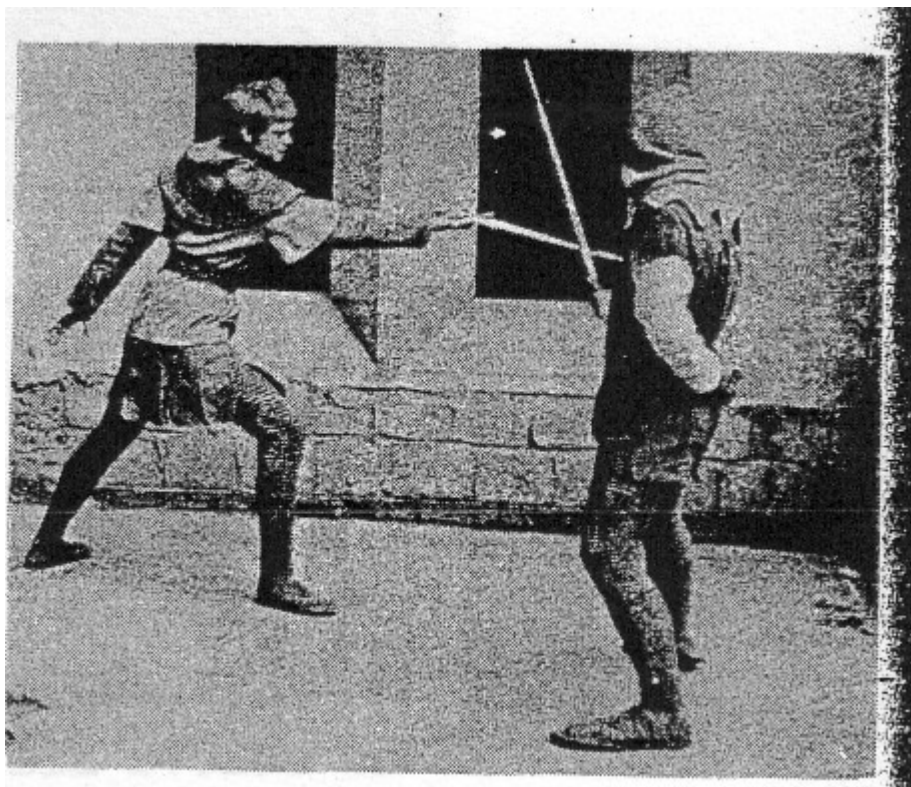
Vnější vbodnice Paže je napjata vpřed stranou, ve hřbetní poloze, hrot míří na sokovu hrud'.
při hrozbě přímým bodem,
Této polohy užijeme při útoku bodem na sokovu hrud',
při zárazu sokových útoků na rameno a do boku /dritto tondo/.
odpovídá Marozzově poloze Guardia di fascia.

Vnitřní vbodnice Paže je napjata v dlaňové poloze vpřed, hrot směřuje na sokovo rameno, případně záda, stojí-li ve zkříženém střehu.

Této polohy užijeme při bodech v úhlu na sokovo rameno a záda, neb při zarázech útoků/ sekem či bodem na prsa /roverso tondo, botte de quarte/.

Obr. 35 - Horní vbodnice

Obr. 36 - Vnitřní vbodnice

3. Kryty

Kryty jsou polohy zbraně, jimiž zamezujeme dokončení sokova útoku.

Víme, že na ně kladli staří mistři veliký důraz, že je přesně nedefinovali, ale uváděli je jako překřížení dráhy sokova útoku. Dedukcí Marozzova útočného systému můžeme vyvodit odpovídající obranný systém, jenž v podstatě odpovídá rozšířenému systému krytů, používaných v šermu šavlí.

Jelikož měl šerm mečem vždy silový charakter, musely být kryty prováděny hrubím čepele, v protipohybu vedeném přímo proti sekům. Nestačil tedy jediný kryt k vykrytí různých útoků

vedených na touž stranu těla, ale musela to být celá série krytů, lišících se jen málo rozdílným postavením meče a paže. To byl asi důvod, proč staří autoři nerozlišovali jednotlivé kryty, neuváděli je přesnými polohami a pojmenováním, ale vystihovali jejich provedení funkčními požadavky. Teprve po zavedení lehčích zbraní, což vedlo k určité redukci počtu obranných poloh, se stal obranný systém zřetelnější a byl přesně formulován.

Ve škole šermu mečem využijeme obranného systému šermu šavlí a rozšíříme jej o další polohy potřebné ke krytí celého těla a k vykrytí typických útoků, používaných při boji mečem.

Základní systém krytů tvoří polohy: prima, sekonda, terca, kvarta, kvinta, sexta

První dvě - prima a sekonda, kryjí dolní část těla,

druhé dvě - terca a kvarta, kryjí trup,

třetí dvě - kvinta a sexta, kryjí horní část těla.

Tento systém není dostačující pro útoky zespodu /montanto/ a pro šikmé útoky /squalebrato dritto a roverso/. K vykrytí těchto útoků použijeme mezipolohy a to:

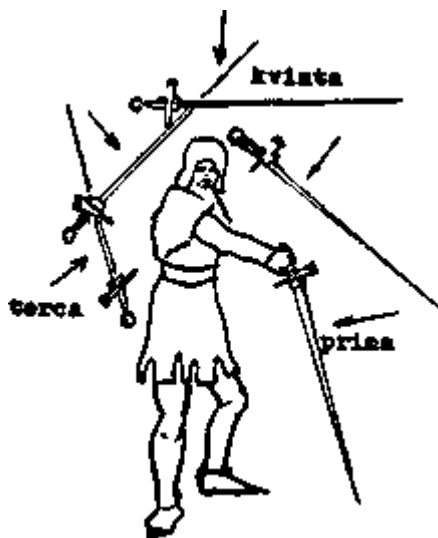
Nízkou kvartu proti útokům zespodu,

vysokou tercu a vysokou kvartu proti horním šikmým útokům.

Metodicky dělíme celý obranný systém v šermu mečem na dvě související série krytů.

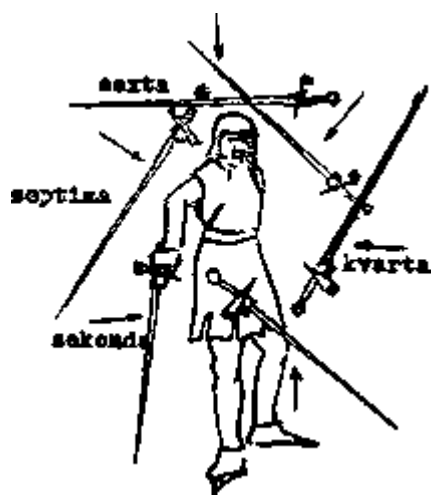
První série začíná primou a končí tercou.

Obsahuje: Primu, vysokou primu, kvintu, vysokou tercu a tercu:

Obr. 37 - První série krytů

Druhá série začíná sekondou a končí nízkou sextou /septima/. Obsahuje: Sekundu, nízkou kvartu, kvartu, vysokou kvartu, sextu a septimu:

Obr. 38 - Druhá série krytů

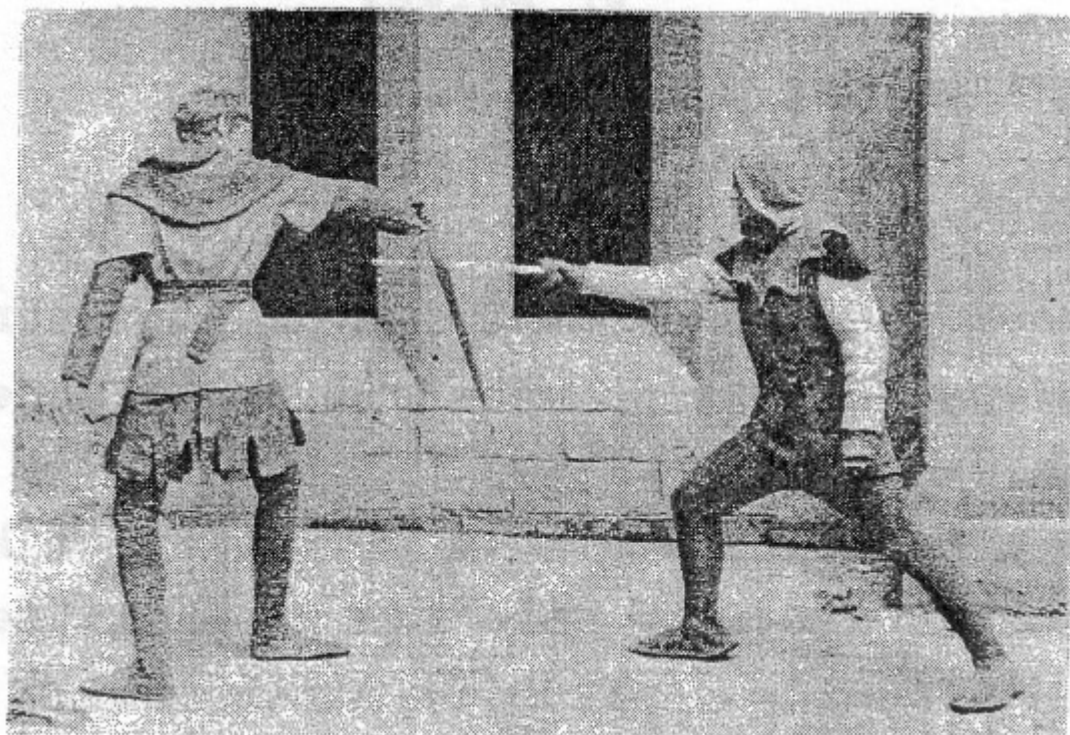
Obě tyto série, provedené plynule obloukovitým pohybem, odpovídají univerzálním krytům, jež doporučovali staří mistři jako obranu proti všem útokům za nočního boje.

Kryty také dělíme na vnitřní a vnější.

K vnitřním krytům patří: prima, kvarta, kvinta,

K vnějším krytům patří: sekonda, terca, sexta, septima.

Pro zajištění spolehlivé obrany se často doprovázejí kryty změnami střehu, a to tak, že při vnitřních krytech provádíme současně zkřížený střeh a při vnějších krytech provádíme čelný střeh. Tím vzdalujeme ohrožené místo od sokovy čepele a zvyšujeme pevnost vlastního krytu.

Obr. 39 - Kryt primou ve zkříženém střehu

Výcvik krytů provádíme nejlépe ve dvojicích. Dbáme, aby ostří směřovalo vždy proti směru útočné akce a aby útočnickova čepel dopadala na hrubí obráncovy čepele. Přechod z jednoho krytu do druhého provádíme obloučkem, v němž se pohybuje ozbrojená ruka nejprve k tělu a pak od těla, vstříc sokovu útoku.

Kryty provádíme nejprve zvolna a přesně, jednak na místě ve střehu, jednak za pohybu vpřed, vzad i stranou. Cvičíme všechny možné kombinace změn krytu, jednotlivě i v seskupeních.

Od začátku dbáme, aby byly kryty zaujímány až ve chvíli sokova útoku a ne předčasně. Kryt má být reakcí na útok. Výcvik krytů se změnou střehu provádíme nejlépe sérií útoků, v níž pravidelně střídáme vnitřní a vnější útoky. Při cvičení držíme meč pevně, ale ne křečovitě a snažíme se o vypěstování dobré prostorové orientace a pohotové pohybové reakce.

4. Útočné akce

Útočné akce, jejichž cílem je zasažení soka, dělíme na:

1. Útočné akce přímé: a/ sečné
b/ bodné
2. Útočné akce nepřímé: a/ máchy
b/ záludy
c/ styčné akce

1. Přímé akce

Dobový šerm mečem obsahoval hlavně akce prováděné převážně ostřím a vedené na celé tělo, méně již bodné akce, směřující na trup a hlavu.

Vycházejíce z tohoto poznatku a přihlížejíce k uvedenému Marozzovu útočnému systému, zařadíme do školy šermu mečem tyto útočné akce shodně s následujícím schématem:

vnější seký

/dritto/

na pravé rameno

/squalebrato/

na pravý bok

/tondo/

na pravé koleno

/montante/

horní sek

/fendente/

na hlavu

vnitřní seký

/roverso/

na levé rameno

/squalebrato/

na břicho

/tondo/

Z bodů zařadíme:

vnitřní - na prsa /punta roversa/

vnější - na rameno neb záda /punta dritta/

horní - na obličej /punta alta/

dolní - na břicho /punta bassa/

Na začátku, pro dosažení jednoznačnosti útočných akcí, doporučujeme omezení látky na tři základní seký a dva body:

sek na hlavu,
sek do boku,
sek na břicho,
bod na prsa,
bod na rameno.

Snížení počtu útočných akcí, při zachování požadavku ohrožování celého těla, vede k rychlé a spolehlivé orientaci v obraně a tím k rychlejšímu postupu ve výcviku.

Každý přímý útok sekem i bodem začínáme náprahem, podle něhož pozná obránce cíl i druh následujícího útoku. Podle váhy používaného meče provádíme náprahy buď celou paží /z ramene/, nebo jen předloktím /z lokte/.

Všechny uvedené útoky provádíme buď ostřím nebo hrotem meče a znakem jejich dokončení je propnutá paže v lokti. Naproti tomu zápěstí nepropínáme a blokuje při secích setrvačnost čepele, aby nemohlo dojít ke zranění v případě špatného krytu.

Ve chvíli dopadu meče na sokův kryt uvolníme paži v rameni, aby nedocházelo k nežádoucím kolizím, ale také abychom mohli pokračovat v akci, nebo abychom umožnili sokovi protiakci. Uvedené útoky provádíme v pravém střehu nebo v pravém výpadu, ale vnitřní útoky /hlava,

rameno, prsa, břicho/ cvičíme také s levým výpadem a v pozdějším výcviku na ně navazujeme útoky s obratem.

Od začátku dbáme, aby útoky měly přesný směr na místo, kam mají dopadnout a správný dosah, odpovídající realitě zásahu. Žádáme přitom, aby byly útočné akce prováděny v příslušné rovině a aby mohly končit zásahem, nebyly-li by kryty.

Zvláštní opatrnosti vyžadují útoky bodem. I když jsou meče používané pro výcvik tupé, představuje jejich tuhá čepel riziko, projevující se zvláště při bodech, vedených na měkké části těla. Pro zvýšení bezpečnosti v šermu mečem dokončujeme body s uvolněným zápěstím, aby při případném zasažení partnera byla účinnost bodu zmírněna. Celkové provedení bodů přibližujeme více řezům hrotem než bodným akcím, vedeným v ose meče.

Nápřahy provádíme vždy v rovině i v poloze ruky, jimiž budeme útok končit.

Metodický postup:

Nácvik základních útočných akcí začínáme sekem do boku, pokračujeme seky na břicho a na hlavu.

Po zvládnutí těchto seků cvičíme body a to nejprve na prsa, potom na rameno.

Těchto 5 útoků tvoří základní sestavu přímých útoků, již zpočátku nerozšiřujeme, ale snažíme se ji plně zvládnout za provádění útoků v nesmluveném pořadí.

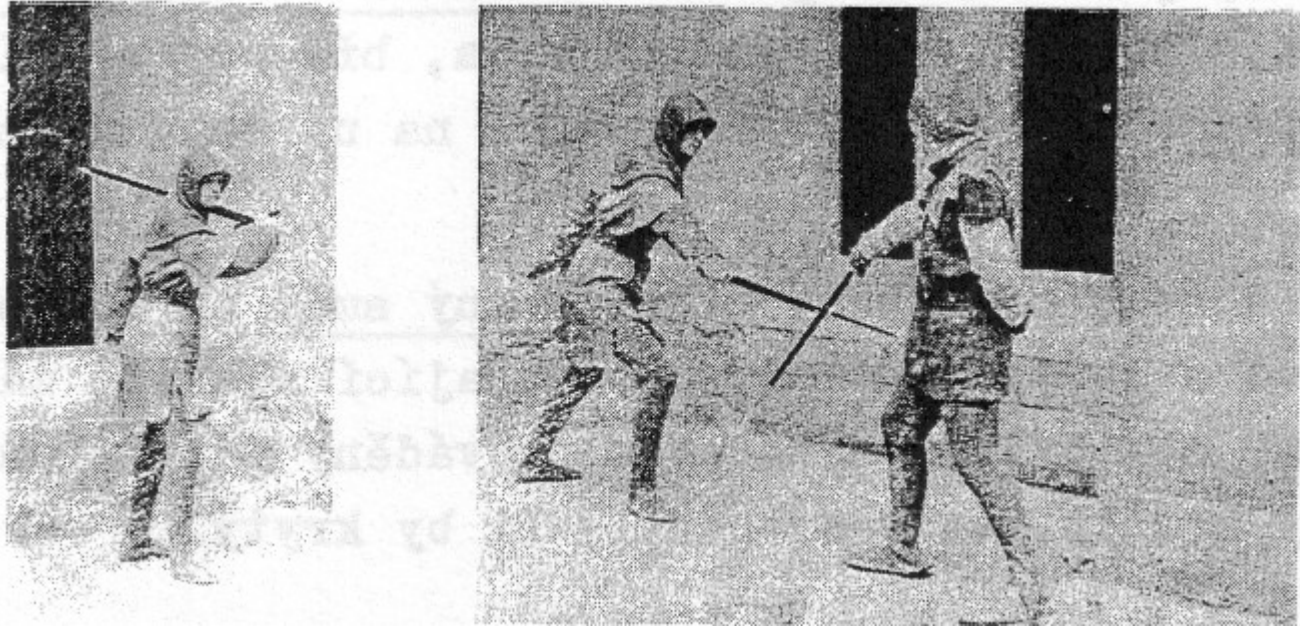
Potom připojíme šikmé horní seky, horní a spodní body, případně i seky rubem.

Cílem je správné provedení a úspěšné kryty všech přímých útoků, spojovaných v improvizované sestavy.

Provedení:

Nápřah k seku do boku provádíme ve hřbetní poloze. Paže je ohnuta v předpažení, čepel se téměř dotýká rubem levého ramene.

Sek, směřující na sokův pravý kyčelní kloub, provedeme napnutím paže v lokti a obloukovým pohybem, vycházejícím z ramene:

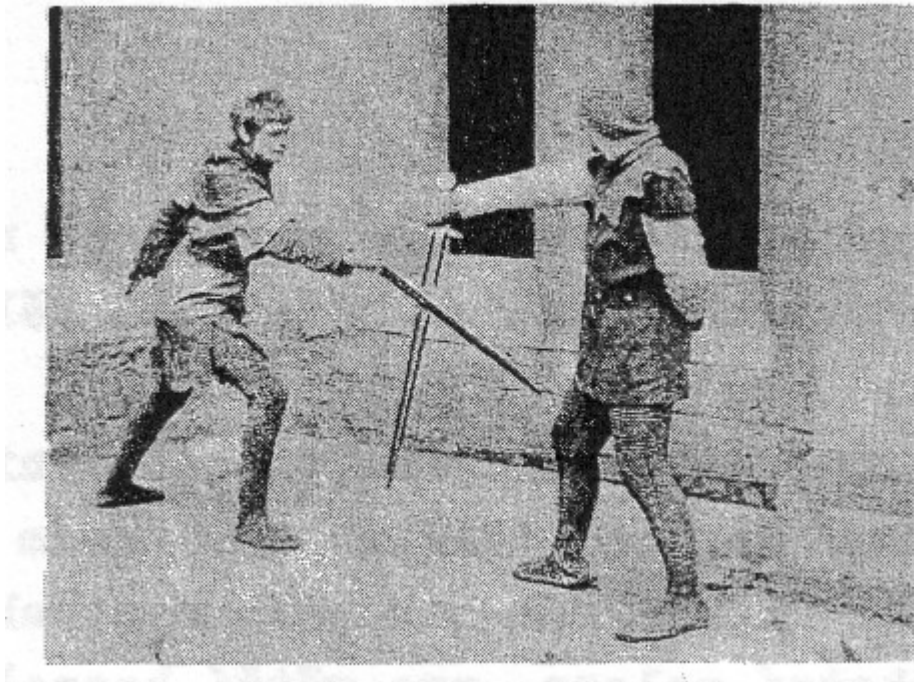

Obr. 40 - Sek do boku

Sek na břicho

Nápřah k seku na břicho provádíme v poloze dlaňové. Paže je ve skrčení upažmo, čepel směřuje vzad.

Sek, provedený obloukovitým pohybem s napnutím paže v lokti, směřuje na břicho neb na vnitřní stranu sokova kolena:

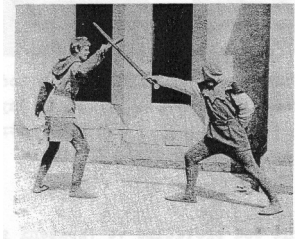

Obr. 41 - Sek na břicho

Sek na hlavu

Nápřah provedeme v palcové poloze, s hlavicí směřující vpřed. Paže je skrčena ve vzpažení, čepel směřuje vzad, ostří vzhůru.

Obloukovitý pohyb vlastního seku vychází z ramene. Paži propneme v lokti, zápěstí zpevníme. Sek směřuje na střed hlavy:

Obr. 42 - Sek na hlavu

Bod na prsa

Bod na prsa provádíme ve hřbetní poloze. Při nápřahu skrčíme paži v předpažení do krajní polohy, hrotem míříme na sokovu hrud'.

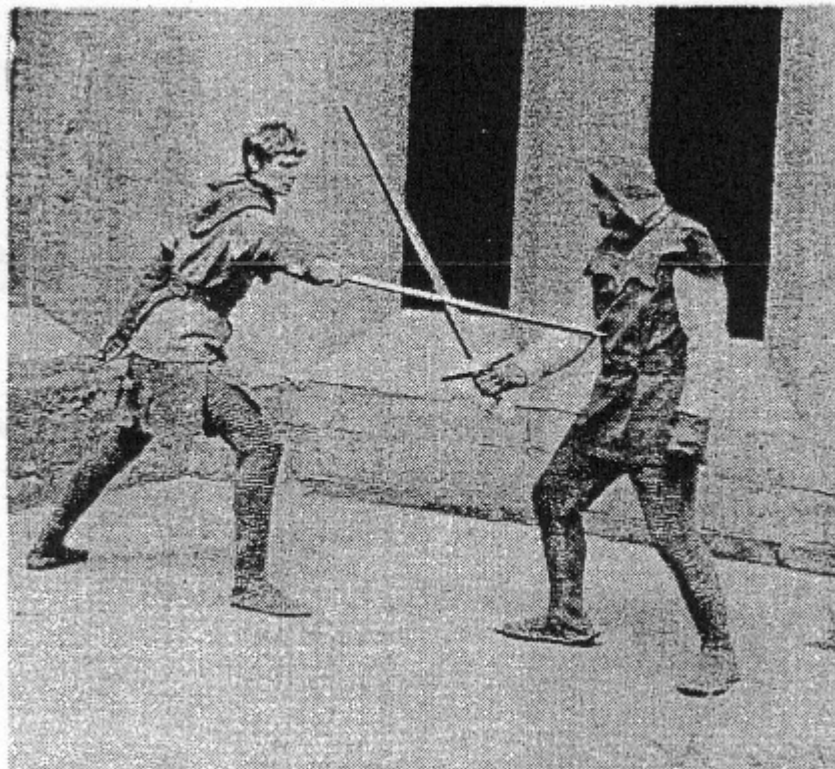
Bod provedeme energickým napnutím paže.

V závěru uvolníme zápěstí i rameno, abychom oslabili účinnost bodu.

Bod na rameno /záda/

Bod na rameno se provádí v dlaňové poloze, někdy také v poloze hřbetní. Při nápřahu skrčíme paži před tělem, až se dotkneme jílcem prsou.

Vlastní bod provedeme napnutím paže vpřed dovnitř, se snahou o zasažení sokových zad /stojí-li ve zkříženém střehu/. Stojí-li protivník v normálním neb čelném střehu, použijeme raději bodu ve hřbetní poloze, pro větší bezpečnost při zasažení partnera.

Obr. 43 - Bod na prsa krytý kvartou

Obr. 44 - Bod na rameno, úhyb výpadem stranou

Horní bod

Nápřah pro horní bod provádíme ve vzpažení zevnitř s paží napjatou /Grassiho guardia alta/. Palec je dole, ostří směřuje vzhůru, hrot míří na sokovu hlavu.

Bod provedeme napnutou paží a v jeho závěru propneme i zápěstí, aby končil nad protivníkovou hlavou a neohrožoval tvář. Provádíme jej s pravým nebo levým výpadem. /Viz obr. 35/

Dolní bod

Nápřah na dolní bod provádíme zapažením mírně ohnutou paží v palcové poloze. Ostří i hrot směřují k zemi. Bod provedeme s paží napnutou, protáhlým spodním obloukem, směrem na sokovo břicho. V závěru propneme a uvolníme zápěstí i rameno.

Obr. 45 - Dolní bod, krytý nízkou kvartou

Na počátku výcviku opakujeme několikrát jednotlivé útoky a dbáme, aby byly správně technicky prováděny, i aby byly správně kryty. Později provádíme dvojité až několikanásobné útoky, nejprve ve smluveném pořadí, později libovolně. Tempo cvičných akcí volíme úměrné technické zdatnosti žáků. Po zvládnutí útočných akcí na místě rozšiřujeme výcvik o pohyby nohou.

2. Nepřímé akce

Za nepřímé považujeme ty útočné akce, při nichž nedochází k ohrožení soka nejkratší, tedy přímou cestou.

Obvykle jde o složitější akce, vyznačující se delší dráhou hrotu, probíhající ve dvou i více tempech, /tempo = doba potřebná k provedení jediného šermířského pohybu/

V šermu mečem to jsou:

a/ máchy

- seky prováděné s velikými kruhovými nápřahy. Kruhový pohyb začínáme vzad, proti směru seku, mohutným obloukem, vycházejícím z ramene.

Zásadně můžeme provádět všechny seky také jako máchy. Rozeznáváme tedy:

Mách do boku, při němž provádíme kruhový nápřah na vnitřní straně těla /prsa/.

Vnitřní mách na hlavu /levé rameno/, v němž provádíme kruhový nápřah na vnitřní straně těla.

Vnější mách na hlavu /rameno/, kde provádíme nápřah na vnější straně těla /záda/.

Mách na prsa /břicho/, při němž provádíme kruhový nápřah nad hlavou.

Z těchto máchů užíváme v šermu mečem hlavně vnější mách hlavu a mách na prsa, vzhledem k šermu mečem a štítem, kde se vnitřní máchy těžko provádějí.

K máchům řadíme také působivé útoky s otočkou, jež nazýváme "příčné máchy". Kruhový pohyb provádíme vodorovně, otočením celého těla a to buď jako útok do boku, z levého střehu, neb jako útok na břicho, z pravého střehu. Nejčastěji používáme tyto máchy jako nečekané obnovy útoku.

b/ záludy

Záludy, v našem pojetí, se zřejmě používaly v šermu mečem jen zřídka. Těžké zbraně nedovolují náhlou a nečekanou změnu útočné akce, podstatu záludu, a pomalejší pohyby dávají příležitost nejen k úspěšnému krytí záludů, ale také k včasnému protiútokem /předsek, předbod - coup de temps/. Proto záludy, ač byly všeobecně známé, nebyly starými mistry doporučovány, zvláště pro riziko protiakce na paži /Capo Ferro/. Dá se tedy předpokládat, že v soubojových střetnutích vyrovnaných protivníků, v nichž se bojovalo opatrně a soustředěně, se používaly záludy minimálně. Zato v náhodných bitkách, kdy nešlo o regulerní střetnutí, kdy bylo nutno bojovat i proti přesile a kdy nemělo riziko takovou váhu jako v korektně vedeném boji, měly naopak záludy veliký význam, jako nečekané akce, používané hlavně k rychlému zakončení boje.

Podstata záludů je jasná. Jde o vylákání soka ke krytu předstíraným útokem a o jeho zasažení do odkryté části těla. Je tedy zálud kombinací dvou /nebo více/ útoků, vedených na různé části sokova těla.

Protože rejstřík základních útoků v šermu mečem je velmi bohatý, je také rozsáhlý počet možných záludů. Kromě kombinací všech seků můžeme spojovat také seky s body a seky ostřím se seky rubem, což nabízí celkem 72 různých možností jednoduchých záludů. Je ovšem zřejmé, že ze všech možností byly vybírány pouze ty nejvhodnější, ale rozsáhlé možnosti nabízely prostor pro vypracování individuálních akcí, používaných jako osobní speciality.

Typické záludy v šermu sečnými zbraněmi začínají předstíraným útokem /pohrozem/ na hlavu a končí sekem do boku neb na břicho. K nim přistupují záludy, začínající horním diagonálním pohrozem a končící druhým diagonálním sekem, neb útokem na spodní část těla.

Nebezpečné záludy, učené italskými mistry, byly akce kombinované ze seků ostřím a rubem, kde sek ostřím byl proveden jako krátký sek s odklonem /deviací/ v zápěstí a následný, zasahující sek rubem byl proveden v protisměru s propnutým zápěstím.

Při výuce dobového šermu zařazujeme výcvik těchto záludů:

záłud hlava-bok: pohroz sekem na hlavu a dosek do boku,
záłud hlava-břicho: pohroz sekem na hlavu a dosek na břicho,
záłud rameno-prsa: pohroz na pravé rameno a dosek na prsa,
záłud prsa-rameno: pohroz sekem na prsa a dosek na rameno,
záłud hlava-břicho bodem: pohroz na hlavu a bod na břicho,
záłud prsa-bok rubem: krátký sek na prsa a dosek do boku rubem,
záłud rameno-břicho rubem: krátký diagonální sek zleva a dosek rubem na břicho neb koleno,
záłud hlava-břicho body: pohroz na hlavu bodem a bod na břicho,
záłud prsa-rameno body: pohroz bodem na prsa a řez na rameno,
záłud rameno-prsa body: pohroz bodem na rameno a bod na prsa.

Záludy provádíme s krátkým výpadem z předkroku neb z ridoppia. Při předkročení /přisunutí/ levou nohou provádíme pohroz a při dokročení pravou nohou dokončíme záłud sekem či bodem. Zdařilé provedení záľudu předpokládá příslušnou obrannou reakci protivníkova na pohroz.

Mimořádně provádíme také vícenásobné záludy, dvojité až trojité, v nichž předchází konečnému útoku více pohrozů. Pro šerm mečem nejsou tyto útočné akce typické, i když jsou na pohled působivé.

c/ styčné akce

Podobně jako v šermu jinými zbraněmi, považujeme v šermu mečem za styčné akce ty akce, v jejichž úvodu došlo k úmyslnému styku čepelí.

Dotyk čepelí slouží jednak k navázání kontaktu se soupeřovou čepelí, přičemž se snaží šermíři hmatem rozpoznat pohybovou reakci i úmysly sokovy, jednak k odstranění sokovy čepele z nepříznivé polohy a k získání vhodné situace k zahájení útoku.

Podle díla Jacoba Sutora /16. stol./ měly styčné akce v šermu mečem veliký význam a hojně se používaly. Také Grassi se jimi podrobně zabýval, nazývá je hrou čepelí, kteréžto pojmenování užíváme dodnes. Jiní mistři, např. Capo Ferro, je neuznávali, považujíce je za zbytečné zdržování útočných akcí. Protože styčné akce svůj význam v šermu nesporně mají, zvláště v přípravné části střetnutí, a protože šerm obohacují a dávají mu rys pravdivosti i technické vyspělosti, je třeba jim věnovat i v šermu mečem patřičnou pozornost.

Ve styčných akcích se uplatňují: vazby, přetlaky, přenosy, odrazy, smyky a odsmyky, prováděné různými polohami čepele, hlavně tercou a kvartou.

Styčné akce provádíme převážně ostřím a středem vlastní čepele. Jejich smyslem je rušení klidné sokovy přípravy k akcím, vytváření příznivé situace k vlastní akci a průzkum sokových

záměrů. Dotyk provádíme na střed sokovy čepele neb na její slabší část, kde můžeme lépe cizí čepel ovládat.

Vazba představuje lehký styk čepelí, v němž rozpoznáváme pevnost sokova držení, změny jeho tlaku a taktilní signály před provedením akce.

Vazbu provádíme nejčastěji tercou a kvartou, středem čepele na střed čepele, proti sokovu střehu neb vbodnici. Sokovu zbraň přitom z její polohy nevytlačujeme. Smyslem vazby je příprava útočné, ale i obranné akce.

Cvičíme základní vazby a jejich změny, nejprve na místě, dále za pohybu /za postupu i ústupu/ a navazujeme na ně vhodné útočné i obranné akce:

Proti sokovu střehu provedeme vazbu kvartou a s výpadem sek na hlavu.

Proti sokově dolní vbodnici provedeme vazbu sekundou s předkrokem a s výpadem sek na rameno.

Sokovu vnější vbodnici, provedenou s posunem, zachytíme tercou a odsunem a kryjeme kvintou sokův sek na hlavu.

Sokovu horní vbodnici, provedenou s posunem, zajistíme kvintvazbou s odsunem a kryjeme sekundou sokův sek do boku.

Sokův střeh zajistíme kvart-vazbou s předkrokem, ale kryjeme kvartou protiútok na prsa, s odsunem.

Přetlak je zesílená vazba, již vytlačujeme sokovu zbraň ze zaujaté polohy, obvykle střehu neb vbodnice.

Přetlaky provádíme ostřím čepele, hlavně sekundou, tercou a kvartou. Jejich smyslem je vychýlení sokovy čepele do té míry, aby bylo možno provést rychlý útok na odkrytou část těla. V přetlaku zjišťujeme také sílu odporu sokovy čepele a odhadujeme realitu, případně změnu následující akce. Po přetlaku sekundou neb tercou pokračujeme horními /fendente/ neb vnějšími útoky /dritto/, tedy:

sekem na hlavu /fendente/
bodem či sekem na rameno /dritto squalembrato/
sekem do boku /mandritto tondo/.

Po přetlaku kvartou pokračujeme horními neb vnitřními útoky /fendente a roversa/, tedy:

sekem na hlavu /fendente/
sekem na rameno /squalembrato roverso/
bodem či sekem na prsa /punta di dentro, sq. tondo/.

Také přetlaky cvičíme zpočátku samostatně, jako citlivé vychylování sokovy čepele a dále ve spojení s uvedenými útoky. V konečném provedení uijeme k útoku s přetlakem předkroku a výpadu. Za předkroku vychýlíme sokovu čepel a za výpadu provedeme útok sekem či bodem.

je převedení sokovy čepele z jedné polohy do druhé.

Přenos Vážeme přitom tenčí sokovy čepele vlastním hrubím neb středem čepele a celý přenos provádíme za stálého styku čepelí.

Obvykle zachycujeme sokovu vbodnici kvartou, převádíme ji do sekundy a provádíme některý z vnějších útoků /mandritta/. Má tedy přenos podobný význam jako přetlak. Náhlá změna polohy, spojená s odkrytem, má způsobit kromě vhodné situace pro útok i desorientaci v sokově obraně.

ze sekundy do kvarty,

Jiné druhy přenosů, např.: z primy do tercy,

z kvinty do primy neb terzy aj.

používáme častěji v obraně, a zvláště při přechodu z obrany do útoku.

je energický úhoz na sokovu čepel, jehož cílem je vychýlení sokova hrotu stranou.

Odraz Provádíme jej středem čepele na střed sokovy čepele a bezprostředně navazujeme útok na odkrytou část těla.

Odrazy používáme se stejným záměrem jako přetlaky, ale jejich rejstřík je podstatně širší:

odraz kvartou,

Proti sokovu střehu použijeme - odraz tercou, ostřím,

odraz kvartou, rubem.

odraz sekundou,

Proti sokově vbodnici použijeme - odraz tercou, ostřím i rubem,

odraz kvartou, nízkou kvartou, i odraz kvintou.

Vyžadujeme, aby odrazy byly dosti silné, aby byly vedeny přesně středem čepele na střed, bez velkého nápřahu, správnou polohou. Provádíme je buď z volného střehu, nebo z některé výzvy /garde/. V případě sokova výhybu /kavace/ má končit pohyb čepele v příslušné poloze a ne za ní.

Protože funkce odrazu je podobná funkci přetlaku, provádíme po odrazech tytéž útoky jako po přetlacích:

Po odrazu sekundou - horní útoky: rameno, tvář, hlava, prsa,

po odrazu tercou - vnější útoky: bok, rameno, hlava,

po odrazu kvartou - vnitřní útoky: prsa, tvář, hlava,

po odrazu kvintou - dolní útoky: bok, břicho, nohy.

Po výcviku odrazů samotných navazujeme útoky bodem i sekem do odkrytů, vznikajících vychýlením sokovy čepele. Celé útočné akce s odrazy cvičíme s postupem, za použití ridoppia, batinanda a předkroku s výpadem.

Smyky a odsmyky mají podobný účel jako přetlaky a odrazy. Jde o vychýlení sokovy čepele

skluzem, a to od hrotu ke kořenu - smyk, neb od kořene k hrotu - odsmyk.

Smykem zahájíme útok proti sokovu střehu neb vbodnici.

Provedení: Zachytíme sokův hrot ostřím hrubí a za stálého tlaku provedeme rychlý skluz k příčce sokova meče. Po dostatečném vychýlení hrotu opouštíme sokovu čepel a provádíme rychlý přímý útok do odkrytu.

Nejvýhodnější útoky v šermu mečem jsou po smyku kvartou neb tercou.

Po smyku kvartou pokračujeme horními a vnitřními seky, po smyku tercou užijeme útoky horní a vnější.

Naproti tomu odsmyky můžeme provádět všemi polohami, za předpokladu protitlaku sokovy čepel.

Provedení: Zachytíme sokovu čepel středem ostří ve středu neb blíže ke kořenu. Cítíme-li protitlak, uhneme mu rychlým skluzem, směrem k hrotu sokovy čepel a provedeme útok do vzniklého odkrytu.

Po vnitřních odsmycích /primou a kvartou/ provádíme vnější útoky - bok, rameno, tvář /dritto/,

po vnějších odsmycích /sekondou a tercou/ provádíme vnitřní útoky - břicho, prsa, hlava /roversa/.

Nejvýhodnější jsou opět odsmyky tercou a kvartou, ale také ostatní odsmyky jsou v šermu mečem působivé, např. odsmyky sekondou a kvintou. Provádíme také odsmyky rubem a to tercou a kvartou. Skluz po sokově čepeli děláme pouze v takovém rozsahu, abychom se vyhnuli hrotu a hned napojujeme vlastní útočnou akci.

5. Odvety

Za odvetu /ripostu/ považujeme odsek nebo odbod, provedený po zmaření sokova útoku.

V šermu mečem nebyly odvety zdaleka tak snadno proveditelné jako v šermu lehkými zbraněmi. Důrazné útoky, provázené tlakem na čepel s cílem prorazit kryt a se snahou zabránit odvetě, vyžadovaly odpovídající ochranu. Byla-li tato ochrana svěřena meči a ne štítu neb odění, musela být vhodně odstraněna hrozba útočnickovy zbraně dříve, než byla provedena odveta.

Především se používaly odvety s vazbou sokovy čepel, v nichž byl kryt s odvetou přímo spojován - "stesso tempo". Při těchto odvetách, proveditelných nejlépe z krytů tercou a kvartou, provádíme odvetu jako záraz bodem či sekem. Po vykrytí sokova útoku neopouštíme jeho čepel, ale držíme ji hrubím neb příčkou meče a útočíme přitom na nejbližší nechráněnou část sokova těla. Nejlépe se tyto akce provádějí ve zkříženém neb čelném střehu.

Těmto odvetám čelíme buď rychlým ústupem neb "stažením" paže do krytu, případně provedením podobné protiakce.

Zárazy jsou dosti nebezpečné akce i v šermu tupými zbraněmi, nejsou však příliš působivé a nehodí se k seskupení v delší technické celky. Proto je zařazujeme do výcviku jen u pokročilých šermířů a v ukázkách je používáme ojediněle, hlavně jako finální akce, přesto že jejich užití bylo v dobovém šermu mnohem širší.

Při nácviku těchto odvet, zasahujících hrotem, dbáme na přesný odhad vzdálenosti a na citlivé dokončení, bez rizika zranění.

Odstranění neb snížení hrozby sokovy čepel po krytu dosahujeme akcemi, které nazýváme "přechody k odvetám", protože umožňují přechod z obrany do protiútku. Patří k nim tyto akce:

1. Přetlaky a přenosy sokovy čepel
2. Úhyby sokovu útoku
3. Blokování sokovy čepel
4. Přebrání krytu levou rukou
5. Navalování a odhození soka

1. Přetlaky a přenosy

Jejich podstatou je vytlačení sokovy čepel stranou, bezprostředně po vykrytí útoku.

Provádíme je jednak čepelí, jednak příčkou meče a dají se provést ze všech poloh. Výhodnější jsou vnější kryty /sekonda, terca, kvinta/.

Bezprostředně po vykrytí sokova útoku vytlačíme jeho čepel stranou /zvětšíme Provedení: kryt/ - přetlak, nebo ji převedeme do jiné polohy - přenos. Po dostatečném vytlačení čepel, případně po změně její útočné fáze, přejdeme do vlastního útoku.

Přetlaky i přenosy provádíme nejlépe po vykrytí bodných akcí. Tlak na sokovu čepel zvýšíme tak, že ji odhodíme stranou a hned na to provedeme odvetu do sokova odkrytu. Pro zvýšení efektu při přechodu z krytu do útoku připojujeme k přenosům odsmyky, jimiž se snažíme odhodit sokovu čepel stranou a získat tak dostatečný prostor a čas k provedení odvety.

Přenosy a odsmykem provádíme výhodně ze všech krytů. Vždy přitom převádíme sokovu čepel z vnitřního krytu do vnějšího a naopak, např. z kvarty do sekundy, z kvinty do primy ap.

2. Úhyby sokovu útoku

Za úhyby považujeme uhnutí tělem sokovu útoku.

Provádíme je klony trupu, dřepy, výskoky, výpady stranou, změnami stěhu.

Úhyby jsou výhodné při rasantních útocích s velkým rozmachem, při nichž je kryt mečem riskantní, ale naproti tomu značná setrvačnost těžkých zbraní vede k odkrytu, nenarazí-li na překážku a dává tak vhodnou příležitost k protiútku.

Vhodné úhyby v šermu mečem jsou:

Záklon až výpad vzad - proti horním diagonálním sekům,

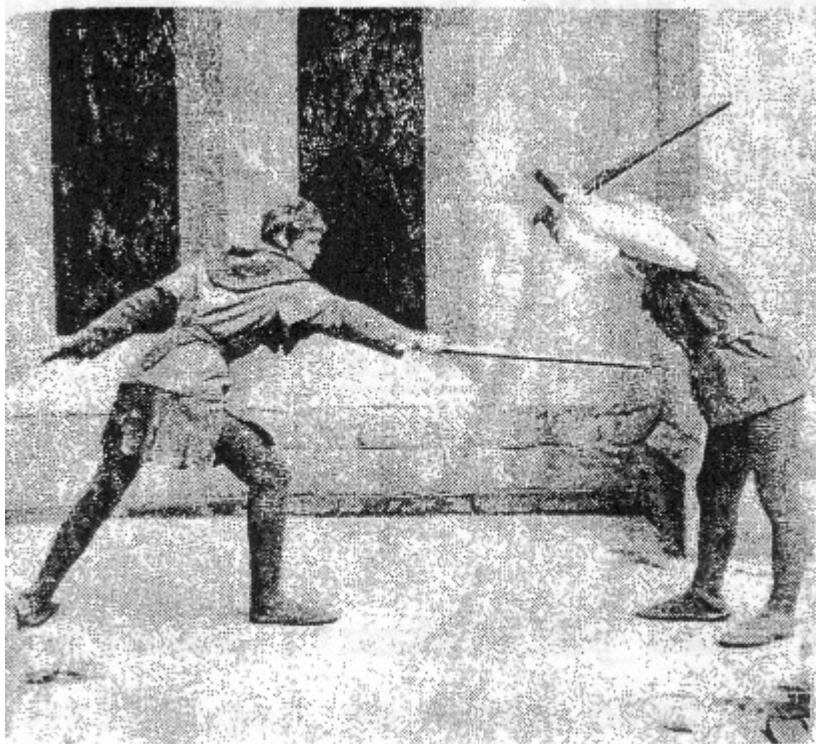
mírný předklon - proti horizontálnímu seku do boku neb na břicho,

dřep neb předklon - proti seku na krk a rameno,

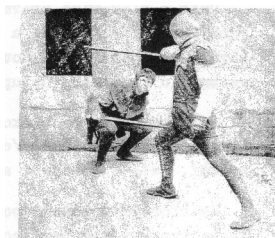
sraz neb změna střehu - proti seku na nohu,

zkřížený střeh - proti bodu na prsa a proti seku na hlavu,

levý výpad stranou - proti bodu na rameno.

Obr. 46 - Úhyb předklonem

Obr. 47 - Úhyb dřepem

Úhyby mají být vykonány až ve chvíli sokova útoku a ne předčasně, odvěta má následovat bezprostředně, před obnovou útoku.

3. Blokování sokovy čepele

Blokováním nazýváme přenos sokovy čepele do polohy, v níž ji přidržíme vlastní zbraní, případně tělem, abychom buď bránili sokovi v další akci, nebo abychom využili vhodné situace k protiaksi.

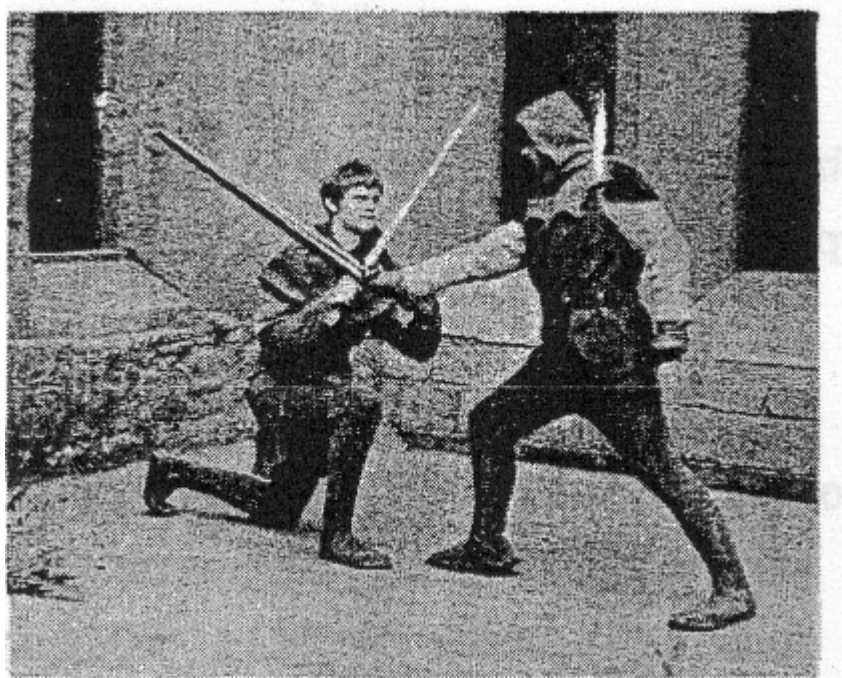
Blokování se dá provádět ze všech obranných poloh, ale nejčastěji je provádíme z horních krytů /kvinty a sexty/. Po vykrytí sokova útoku se snažíme udržet kontakt s jeho čepelí a energicky ji stlačíme dolů, až se hroty obou zbraní dotknou země. Blokování provedeme kolenem a mečem. Správné provedení je v mezzotempu, ve spojení s krytem, dokud ještě nemůže protivník obnovit útočnou akci.

Blokování provádíme nejkratší cestou, ale z dolních krytů /prima, sekonda/ je provedeme velkým obloukem nad hlavou, čili přes kvintu neb sextu. Po dokončení blokování buď přecházíme k odvěti, obvykle na horní část těla, nebo se snažíme znehybnět sokův meč a zabránit mu v pokračování útoku, případně tak vynucujeme přestávku v boji.

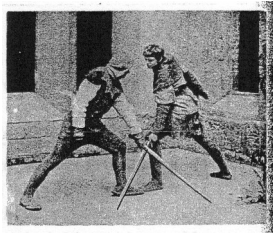
Únik z blokování provádíme pokud možno již během přenosu rychlým pokrčením paže a vytažením čepele. Z dokončeného blokování se snažíme uniknout stranou na níž není sokova zbraň, ve smyslu kruhového ústupu.

Dále se užívá po blokování vzájemného přetlačování, jednak zbraněmi, jednak tělem /corps à corps/, se snahou o změnu blokování, nebo o odhození soka.

Za blokování můžeme považovat také přitisknutí sokovy čepele na prsa ve střežové poloze, ale tato akce se nepoužívá ve smyslu přechodu k odvěti.

Obr. 48 - Přitisknutí čepele

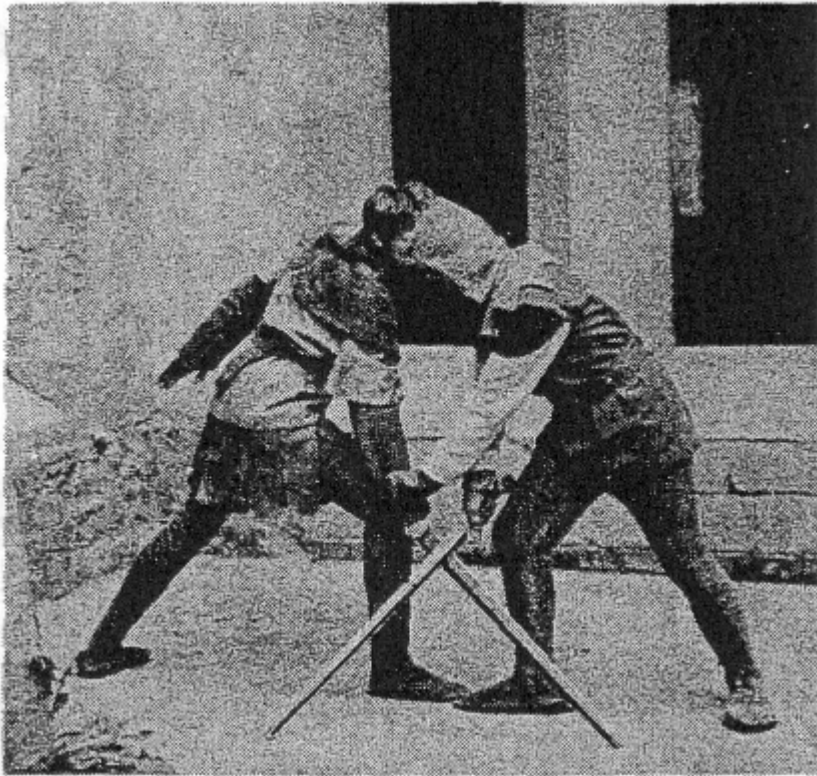
Obr. 49 - Blokování čepele

4. Držení a přebrání krytu levou rukou

V dobovém šermu mečem měla levá paže významnou úlohu, zvláště v boji na krátkou vzdálenost. Mezi jiným také umožňovala přechod k odvetě držením sokovy ozbrojené paže, nebo alespoň jejím zachycením. Tato funkce zřejmě vznikla z užívání levé paže v šermu mečem a štítem, nebo z šermu dvěma zbraněmi, kde je spolupráce obou paží nezbytná. Ovšem přílišné užívání neozbrojené paže mění často šerm v zápas, k čemuž také v dobovém šermu mnohdy docházelo.

Držení sokovy paže provádíme prostým uchopením v zápěstí. Tato situace se vyskytuje často při blokování a při zvýšeném tlaku na kryt. Hned po dokončení blokování, nebo po úspěšném krytu uchopíme soka za zápěstí neb jinou část ozbrojené paže a využijeme toho k uvolnění vlastní čepele.

Držení používáme také po samostatném krytu levou rukou. Toto nouzové řešení se používá při útoku na vnitřní část těla z krátké vzdálenosti, nebo po ztrátě vlastní zbraně.

Obr. 50 - Uchopení po blokování

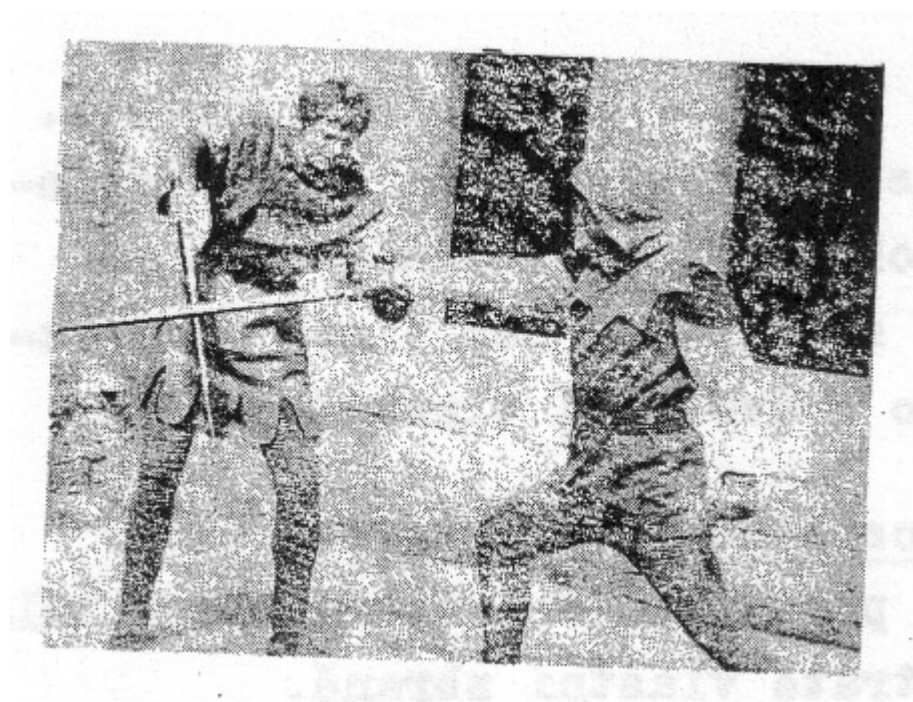

Obr. 51 - Držení předloktím

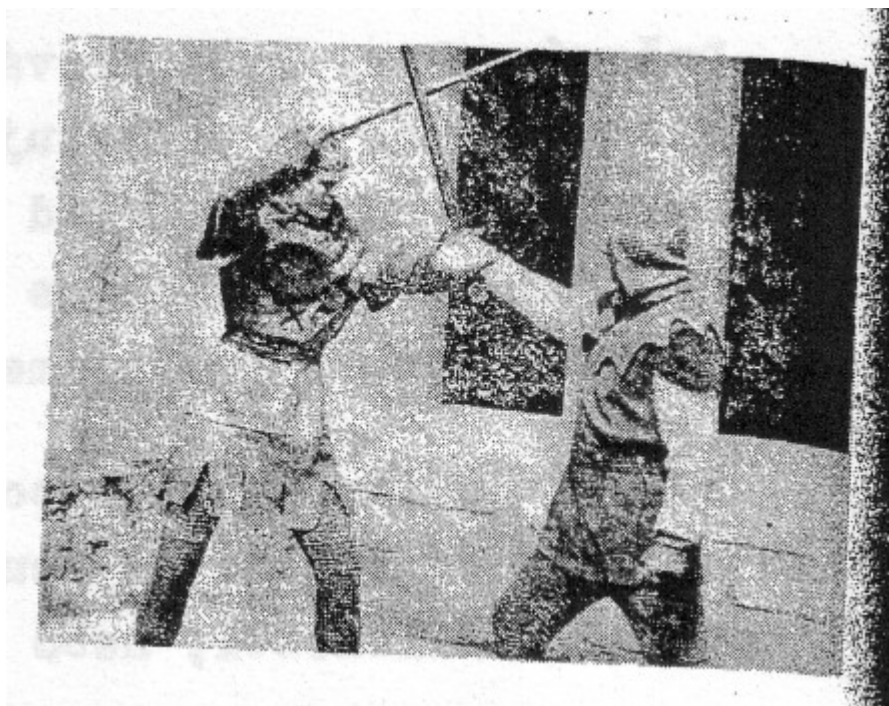
Přebrání krytu má podobný význam jako držení.

Po úspěšném krytu sokova útoku zajistíme kryt opřením levé ruky o sokovo zápěstí a využijeme dočasné nepohyblivosti sokovy paže k odvetě.

Zachycení sokova předloktí provádíme dlaní neb malíkovou hranou ruky, se současnou změnou střehu a hned nato přecházíme do protiútoků. Přebrání krytu může být také aktivní, když sokovu paži rázně odstrčíme, nebo naopak za ni zatáhneme a přivedeme protivníka do labilního postoje.

Obr. 52 - Přebrání krytu po sekundě

Obr. 53 - Přebrání krytu po kvintě

5. Navalování a odhození soka

Za navalování /corps à corps/ považujeme způsob boje v těsné vzdálenosti, v němž se šermíř snaží tělem zabránit sokovi v provedení akce.

Příležitostí k navalování - boji tělem, je v šermu mečem celá řada. Dochází k němu při uchopení soka, při blokování i při přebrání krytu levou paží. Obvykle se navalování využívá k hledání vhodného postoje, z něhož by bylo možno odstrčit soka do bezpečné vzdálenosti, nebo jej vychýlit z rovnováhy a přitom jej zasáhnout odvetou.

V moderním šermu není navalování dovoleno, ale v dobovém šermu se hojně používalo, a to jak po nezdařeném útoku, tak v obraně při snaze o zneškodnění soka.

Nejvýhodnější polohou pro navalování s následujícím odhozením soka je terca. Do ní přenášíme i ostatní akce, končící na jiných krytech, např. primě neb kvintě a teprve potom provádíme odhození soka energickým napnutím paže a výkrokem. Pro zvýšení účinnosti posilujeme akci také druhou paží.

Kromě tohoto způsobu odhození soka, v němž je základem akce pohyb ozbrojené paže, používáme také prosté odstrčení soka neozbrojenou paží - tlakem na prsa neb na rameno.

Obr. 54 - Příprava k odhození soka po krytu tercou

Samotné odvety se v podstatě shodují s základními útočnými akcemi, jen nápřahy neprovádíme v tak velkém rozsahu jako při útoku. Používáme tedy při protiútku seky, body, máchy i záludy, prováděné jednotlivě i v seskupeních, jako prosté a vícenásobné odvety.

Odvety jsou jádrem šermu a vzájemné odvety jsou základem složitějších šermířských sestav. Proto jim věnujeme mimořádnou pozornost a dostatek času ve výcviku.

Metodický postup pro cvičení odvet

Odvety začínáme cvičit po zvládnutí základních útočných akcí /seků, bodů, máchů/ a po procvičení krytů na místě, v pohybu i se změnou střehu. Držíme se tohoto postupu:

- a/ jednoduché,
1. Prosté odvety ve střehu: b/ násobné - dvojitě až čtveřité,
c/ nepřímé - máchy, záludy.

Nejprve cvičíme etudy s omezenou látkou na 1 až 3 odvety prováděné ve známém pořadí, dále cvičíme sestavy odvet s rozšířenou látkou, podle smluveného schéma, závěrem provádíme libovolné odvety, bez známého pořadí.

- a/ s výpady,
2. Odvety s pohyby nohou: b/ se změnou střehu a s obraty,
c/ za postupu a za ústupu.

Základem cvičení jsou jednoduché odvety prováděné kyvadlovitě. Vyžadujeme odhad a udržování správné akční vzdálenosti a cvičíme odvety s ridoppii, v chůzi i v běhu.

3. Odvety s přechody: a/ po přenosu,
b/ po odsmyku,

c/ po přebrání krytu.

Nejprve cvičíme techniku správného provedení jednotlivých druhů přechodů k odvetám v jednoduchých variantách. Potom připojujeme odvetu a řadíme je do krátkých sestav. Závěrem spojujeme jednoduché základní varianty se složitějšími, až docílíme plynulého provádění všech typů odvet a získáme základ k pohotové improvizaci.

4. Finální odvetu:
- a/ po úhybech,
 - b/ zárazy a protiútoky v tempu,
 - c/ po blokování,
 - d/ po navalování a odhození soka.

Uvedené prvky jsou vhodné, ve spojení s odvetami, jako ukončující část šermířského střetnutí nebo celé utkání. Dají se samozřejmě cvičit také v různých seskupeních, ale jejich působivost je v nečekaném, rozhodujícím použití, proto je zařazujeme na závěr krátkých i delších šermířských sestav.

Po technickém zvládnutí všech typů odvet zaměříme výcvik dvěma směry. Jednak cvičíme krátká smluvená cvičení, odpovídající charakteru skutečného boje, jednak cvičíme ve volném provedení nesmluvené akce, v nichž improvizujeme šermířské střetnutí a snažíme se použít vhodných akcí podle měnící se situace. Toto cvičení předpokládá dobrou technickou úroveň, vzájemnou souhru partnerů a invenční pohotovost. Může se vyvíjet nahodile, nebo lépe, podle smluveného tématického plánu.

6. Nepravidelné akce

Když šlo ve skutečném boji mečem o život, využívali často protivníci všeho, co jim mohlo pomoci zdolat soupeře, tedy i nešermířských akcí. Dá se těžko odhadnout, které akce patřily v té době do školy solidního šermu, určeného pro boj kavalírů a které patřily do zásobníku chystaného pro potřeby válečného boje a náhodných rvaček, protože mezi oběma nebylo, co do pravidel, přesných hranic. Při nácviu dobového šermu, v němž usilujeme o původní pojetí, je třeba věnovat těmto akcím pozornost, protože patřily do regulérního boje a navíc přinášejí do šermířských sestav nečekané zvraty, zvyšují jejich napětí a zajímavost.

Za nepravidelné akce, běžně používané v dobovém šermu mečem, pokládáme:

1. Odzbrojení soka /désarmé/,
2. zdvojené držení meče,
3. boj v lehu na zemi,
4. boj proti neozbrojenému sokovi.

1. Odzbrojení soka

V boji mečem se často projevovala snaha o zbavení protivníka zbraně, aby tím bylo možno dosáhnouti snadnějšího vítězství. Užívaly se různé způsoby odzbrojování, jež můžeme

rozdělit na odzbrojení "čistě", provedené samotným mečem a na odzbrojení "smíšené", kombinované s páčením.

Odzbrojení čisté provádíme dvojím způsobem:

- a/ úhozem na čepel,
- b/ přenosem s odsmykem.

Odzbrojení úhozem dosahujeme energickým sekem na hrubí sokova meče a to po úhybu bodu na prsa, nebo po blokování sokova meče.

- a/ bodu na prsa uhneme zkříženým stěhem /inkvartatou/ a současně provedeme energický svislý sek sledující vyražení meče;

Provedení:

- b/ bezprostředně po dokončení blokování sokovy čepele zvedneme meč a provedeme energický úhoz hrubím na hrubí sokova meče s cílem vyražení zbraně.

Účinnost úhozu zvyšujeme uchopením jílce dvěma rukama a důsledným provedením blokování, v němž hrot sokova meče, opřený o zem, působí jako páka.

Obr. 55 - Nápřah k odzbrojení úhozem po blokování

Odzbrojení přenosem s odsmykem dosahujeme energickým švihem v závěru přenosu.

- Provedení: Po vykrytí bodu na prsa kvartou udržíme styk se sokovou čepelí, zvětšíme kryt a provedeme rychlý přenos do vysoké sekundy, následovaný odsmykem. Důraz akce zvýšíme výkrokem pravé nohy. Tímto pohybem se snažíme "vykroutit" sokovi meč z ruky.

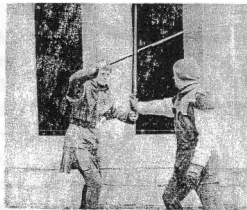
Podobné odzbrojení můžeme provést také na druhou stranu, po vykrytí útoku na rameno tercou.

Odzbrojení smíšené - páčením, bylo daleko více používáno nežli odzbrojení čisté. Provádí se většinou po úspěšném krytu, jako "vyrvání" meče ze sokovy ruky pomocí neozbrojené paže.

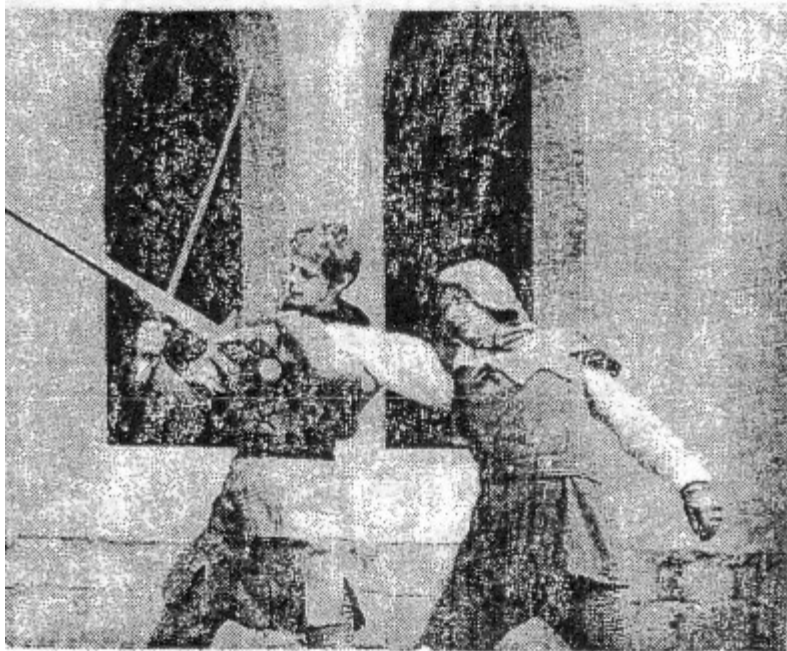
Provedení: Po vykrytí sokova útoku uchopíme volnou rukou hlavici jeho meče, zápěstí, případně i čepel a protitlakem mu vypáčíme meč z ruky.

Snažíme se, aby výsledný pohyb páčení byl veden proti slabé části držení sokova meče /proti palci neb proti prstům/. Odzbrojení páčením používáme po vykrytí horních a vnějších útoků. Chceme-li ho použít po vnitřním krytu, provedeme nejdříve přenos do horního neb vnějšího krytu. Nejvýhodnější polohy pro toto odzbrojení jsou terca a kvinta.

Účinnost páčení zvyšujeme zapojením celého těla, případně změnou střehu.

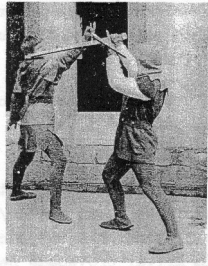

Obr. 56 - Smíšené odzbrojení
uchopením za hlavici

Obr. 57 - Smíšené odzbrojení
— uchopení předloktím

Smíšené odzbrojení provádíme také nohama, např. přišlápnutím čepele po blokování, nebo ohrožením sokovy paže kopem, ale toho používáme jen při předvádění nekorektního boje ve rvačkách a bitkách.

Obr. 58 - Smíšené odzbrojení uchopením čepele

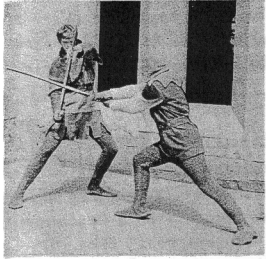
Obr. 59 - Smíšené odzbrojení použitím kopu

2. Zdvojené držení meče

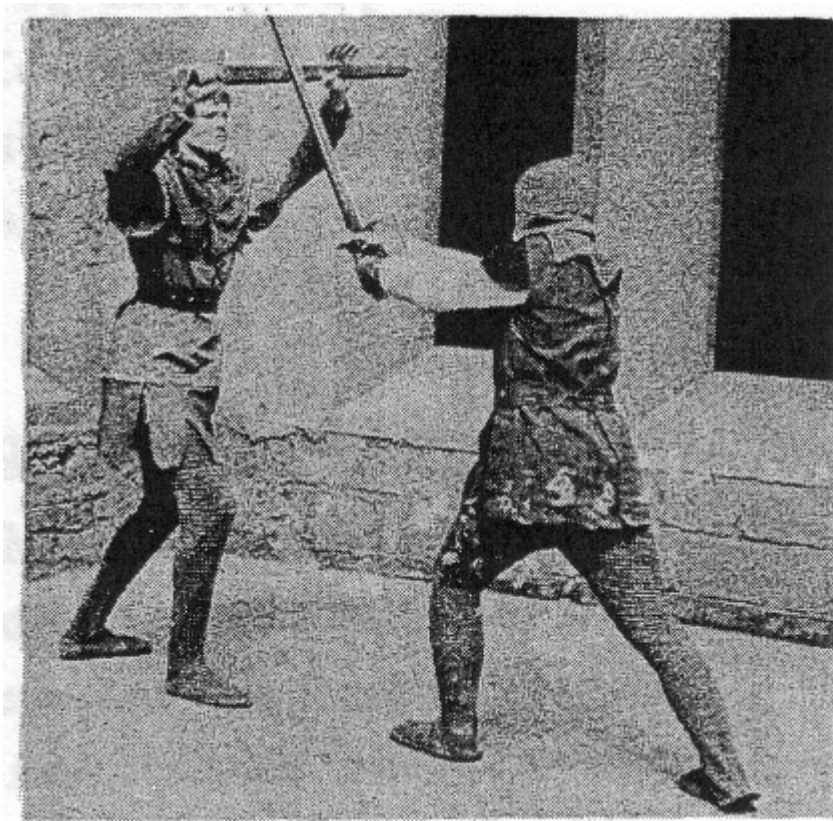
Tohoto držení se používalo v šermu těžkými meči, zvláště ve snaze o zdolání protivníka hrubou silou. Šermíři chytali jílec oběma rukama, podobně jako při boji dvouručním mečem,

aby dodali více důrazu horním sekům /fendente a squalebrato/. Obrana proti těmto útokům se prováděla také zdvojeným držením meče a to buď za jilec nebo za čepel. Obrana s držením čepole byla zřejmě možná pouze za použití kovových rukavic. Kromě zdvojeného držení se v obraně používaly také vhodné změny střehu.

Někdy dokonce, ve vhodné situaci, otáčeli šermíři meče, berouce je oběma rukama za čepel, aby zasadili sokovi ránu jílcem, jehož váze a úderné síle dávali přednost před ostřím i hrotem.

Obr. 60 - Zdvojené držení meče sek na prsa a kryt

Obr. 61 - Zdvojené držení sek na hlavu a kryt

3. Boj v lehu na zemi

Boj v lehu nebyl asi v dobovém šermu neobvyklým. Jednak se často bojovalo v neupraveném terénu, v němž mohla přivodit ztratu rovnováhy a pád náhodná nerovnost, jednak styl boje na krátkou vzdálenost byl zaměřen na povalení soka a na jeho zneškodnění na zemi /Sutor/. Je tedy zřejmá, že záleželo na hbitosti a pohotovosti šermíře, který upadl buď svojí vinou nebo přičiněním soka, jaká pokračování a jaký výsledek bude mít další boj.

Boj po pádu na zem byl sice v těžkém odění velmi obtížný, ale v lehkém odění byl únik ze svízelné situace reálný. Pro zvládnutí této varianty boje cvičíme různé pády vpřed, vzad i stranou, nejprve beze zbraně, dále se zbraní a v souhře s partnerem - odhození a povalení.

Vlastní boj na zemi obsahuje:

Převaly na obě strany, umožňující únik před sokovými útoky,

kryty útoků v kleku, v sedu a v lehu,

protiútoky na sokovy nohy,

odstrčení protivníka nohama,

rychlé vztyky po pádech a po převalech.

Velmi prospěšná je zde technika pádů i boje na zemi, používaná v judu. Dobře volené a správně provedené akce s bojem na zemi zvyšují dramatickost šermířského utkání a zaslouží si pozornost, i přes značné obtíže při provádění těchto akcí v přírodních podmínkách.

4. Boj neozbrojeného protivníka proti ozbrojenci

Tato situace přicházela v úvahu při střetnutí, v němž došlo k odzbrojení soka, nebo ve rvačkách a v přeapadeních. Odzbrojený měl šanci na uhájení života pouze v boji na těsnou vzdálenost a jeho snahou bylo buď také odzbrojit soka nebo jej povalit na zem a získat zpět ztracenou zbraň. Podařilo-li se prvé, měnil se šerm v zápas, podařilo-li se druhé, pokračovalo se v boji za původních podmínek.

Pro boj neozbrojeného proti ozbrojenci cvičíme:

Úhyby s přiblížením se k sokovi na těsnou vzdálenost,

kryty rukou a předloktím, při nichž zachycujeme sokovo předloktí a zástitu,

odzbrojování soka páčením,

odhazování, strhy a přehozy ozbrojeného soka.

Po zmaření sokova útoku se snaží neozbrojený protivník přistoupit k němu tak blízko, aby zabránil pokračování v útoku, blokuje mu ozbrojenou paži a snaží se zmocnit jeho zbraně, nebo jej prudce odstrkuje, aby získal čas pro zlepšení své situace. Působivé jsou také chvaty používané v sebeobraně a známé již ve středověku, jako přehoz ramenní, nadhoz bederní, strh vpřed a páky na ozbrojenou paži. Ovšem jejich provádění vyžaduje dobrou techniku a souhru partnerů, zajišťující nutnou bezpečnost.

Do nepravdivelných akcí patří také zápas, v něž přecházel šerm po oboustranném odzbrojení protivníků a různé lsti, užívané k oklamání soka, ale to už nejsou akce, patřící do školy šermu, i když měly v dobovém šermu své uplatnění a často rozhodovaly o vítězství. Zde ponecháváme volnost fantazii a osobní invenci šermířů, protože tyto akce byly vždy spojeny s individuálním pojetím boje.

MEČ A ŠTÍT

Šerm mečem a štítem

Od dávných dob byl spojován šerm mečem s obranou štítem. Toto spojení se udrželo až do 16. století, tedy až do konce "mečové éry". V praktickém použití, ať v boji nebo v duelovém střetnutí, představoval šerm samotným mečem nouzovou variantu, ke které docházelo po rozbití nebo ztrátě štítu, případně v situacích, kdy spor "musel být neprodleně urovnán", i když štíty nebyly po ruce. Štít si zachoval v období meče svůj význam a zapojení v obraně, i když byl nahrazován také jinými obrannými prostředky, jako dýkou, pláštěm, svítilnou aj.

Tvar i velikost štítů byly ve všech dobách velmi rozmanité. Nejvíce se používaly štíty střední velikosti - targy a rotelly, jež se osvědčily jako ochranný prostředek ve válkách, v pěším i jízdním použití. Držely se na předloktí levé paže a jejich velikost měla být taková, aby při přiložení k tělu kryly celý trup od krku až ke kolenu. Vyžadovalo se také, aby targa přiléhala pěkně ke stehnu a aby umožňovala dobrý výhled na protivníka.

Grassi píše ve svém díle: "Tvar, velikost, váha i všechny části targy musí být řádně vyzkoušeny, aby doplněny správným držením, vedly k plnému užitku."

O rotelle, štítu oblíbeném ve všech dobách, píše Grassi, "že se má držet s paží ohnutou do tupého úhlu, aby bylo možno pozorovat protivníka vedle okraje štítu, potom můžeme krýt celé tělo, od hlavy až ke kolenům". Připomíná také chyby v držení: "Jedni ji drží se stále ohnutou paží a nechávají dolní části těla nechráněny, jiní naopak chtějí být za ní jisti jako za zdí a drží ji napnutou paží, zapomínajíce na výhled a naproti tomu ji drží mnozí na hýždích, aby se brzy neunavili."

Obrana štítu drženými na předloktí se prováděla čtyřmi základními polohami, představujícími čtyřúhelník krytů:

- Punta alta - horní kryt,
- punta dextra - vnitřní kryt,
- punta sinistra - vnější kryt,

punta bassa - spodní kryt.

Zmenšením rotelly vznikl malý pěstní štít, zvaný "brochiero", jenž byl ve velké oblibě v 16. století. Tento kulatý vypouklý štítek, jenž se držel pouze v ruce, představoval mnohem pohodlnější i účinnější zbraň než těžká targa, hlavně při soubojích. Na jeho okrajích byla zpevňující obroučka, sloužící k zachycení sokova hrotu a uprostřed štítu býval silný hrot, umožňující použití štítu jako útočné zbraně při boji zblízka. Když se držel hodně vpředu, poskytoval ochranu celému tělu.

Pěstní štít byl ovládán pohyby z ramene. Napnutá paže se neměla v lokti ohýbat, aby se nezmenšoval úhel sokových bodných akcí. Tomuto držení se připisovaly následující výhody:

1. Paže, držící štít, byla dobře chráněna a nemohla být zasažena přímým útokem.
2. Všechny seky směřující na tělo byly zachycovány na hrubí sokovy čepele, což umožňovalo bezprostřední odvetu.
3. Celý trup byl spolehlivě chráněn proti bodům a protivník byl tedy nucen útočit buď na hlavu nebo na nohy, kteréžto útoky se daly krýt nepatrnou změnou polohy.

Celá plocha štítu měla být stále obrácena k soupeři, aby byl vykryt co největší prostor za štítem a aby byly co nejvíce omezeny přímé útoky.

Malé štíty byly známy již ve 13. století, ale největšího rozšíření dosáhly až v době, kdy se začaly používat lehčí meče a začala se věnovat pozornost bodným akcím.

ŠKOLA ŠERMU MEČEM A ŠTÍTEM

Obr. 62 - Šerm mečem a štítem /Agrippa/

K základnímu výcviku šermu mečem a štítem použijeme targy nebo rotelly, jakožto klasických typů štítu. Jejich držení je totožné i základní polohy a systém šermu jsou stejné. Protože užití meče se v kombinaci se štítem podstatně neliší od šermu samotným mečem, budeme se hlavně zabývat užitím štítu a systémem šermu oběma zbraněmi.

Školu šermu mečem a štítem si rozdělíme na tyto části:

1. Základní polohy štítu

2. Systém šermu mečem a štítem

3. Užití štítu k útoku

4. Styl šermu mečem a štítem

1. Polohy štítu

Základní polohy štítu dělíme na:

a/ polohy přípravné - pozdrav, střeh,

b/ polohy obranné - kryty,

c/ polohy útočné - náprahy k útokům štítem.

Přípravné polohy štítu užíváme při pozdravu a ve střehu.

Při pozdravu se drží štít před tělem, ohnutá paže je volně přimknuta k hrudníku. Hlavní část pozdravu, provedeného v mírném stoji rozkročném, je zvednutí meče ve svislé poloze před obličej /záštita ve výši brady/,

napnutí paže vzhůru do vzpažení zevnitř a

jeden až tři údery plochou čepele o štít.

Obr. 63 - Pozdrav 1. část

Obr. 64 - 2. část

Obr. 65 - 3. část

Ve střehu používáme tři polohy štítu a to:

- polohu základní - otevřenou /v pravém střehu/,
- polohu obrannou - zavřenou /v levém střehu/,
- polohu volnou - otevřenou /v pravém i levém střehu/.

Obr. 66 - Sřeh mečem a řtítem dle Grassiho

Základní sřeh:

Paže se řtítem je volně najpata vpřed, aby byl zajiřtěn dobrý výhled na protivníka.

Obr. 67 - Volný sřeh mečem a řtítem

Volný sřeh:

Paže se řtítem je volně spuřtěna podle řěla - odpočinková poloha, příprava k akci mečem, lákání soka k útoku.

Při obranném střehu držíme štít před tělem s předloktím vztyčeným dovnitř - zdůraznění obranné funkce štítu.

Při nácvičku střehových postojů cvičíme kromě základních druhů postojů také:

změny střehů - pravý v levý a naopak,

chůzi vpřed, vzad i stranou s různými střehovými polohami.

Obranné polohy štítu

Pro obranu štítem použijeme čtyř základních poloh, uváděných Grassim. Pro jednoduchost a pro možnost grafického záznamu šermu mečem a štítem je budeme značit numericky, podobně jako polohy meče. Jsou to:

- Sekonda - punta bassa - dolní kryt /kryt útoku na nohu/,
- terca - punta sinistra - vnější kryt /kryt levého ramene/,
- kvarta - punta dextra - vnitřní kryt /kryt pravého ramene/,
- kvinta - punta alta - horní kryt /kryt útoku na hlavu/.

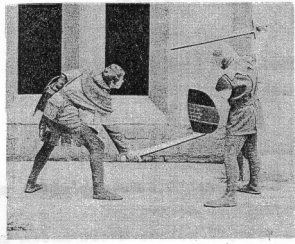

Obr. 68 - Obranné polohy štítu

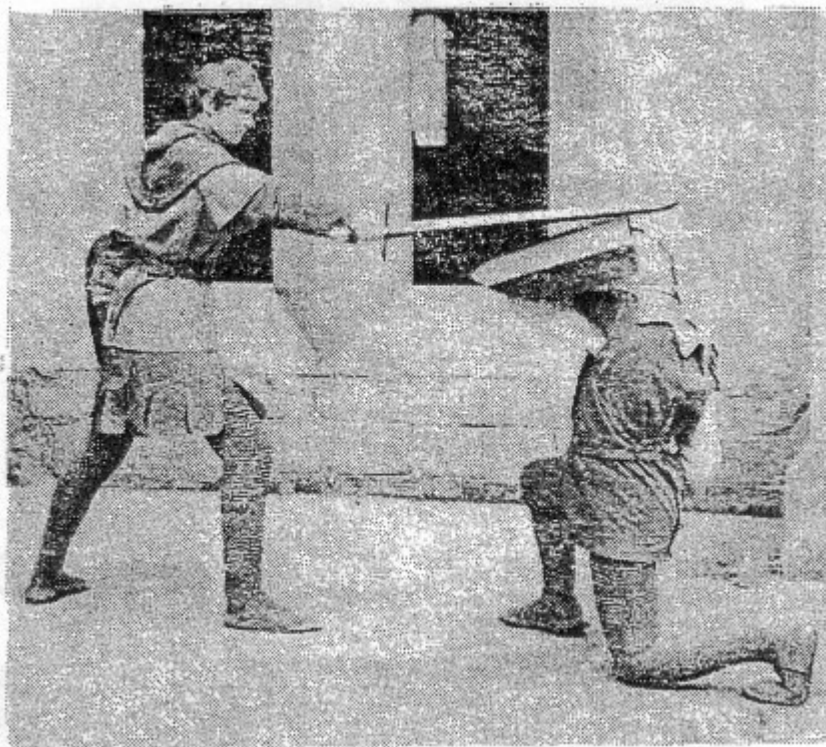
Jako obranné postoje při krytech štítem použijeme převážně levý střeh a jeho změny /čelný a zkřížený střeh/. Změny střehu užíváme podle zásady, že kromě krytu štítem provádíme ještě úhyb tělem ve směru sokovy rány, jako bychom se chtěli za štít skrýt.

Kryty štítem cvičíme nejlépe v souhře s partnerem. Nejprve procvičíme dvojice krytů: terca - kvarta, sekonda - kvinta.

Dále cvičíme kryty podle libovolného útoku protivníkov a na konec provádíme všechny kryty a příslušnými vhodnými změnami střehu a za ústupu vzad a stranou.

Obr. 69 - Kryt spodního útoku

Obr. 70 - Kryt hlavy

Útočné polohy štítu

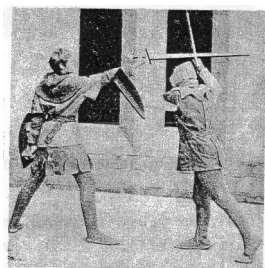
Pod tímto pojmem rozumíme nápřahy k útočným akcím, prováděným štítem.

V některých situacích, kdy je meč blokován sokovou zbraní, se dá použít štítu k útoku na sokovo tělo neb na jeho štít. Jde zde hlavně o útoky hrotem neb hranou štítu, případně o odtlacení soka hranou štítu. Protože pohyb paže ozbrojené štítem je značně omezen, mohou se útoky štítem provádět jen v těsné vzdálenosti.

Obr. 71 - Útok hrotem štítu po blokování sokovy čepele

Útok hrotem štítu provádíme horním náprahem, směřujícím na sokovu hlavu. Jeho užití je vhodná po blokování vlastní neb sokovy čepele. Hned po blokování se přiblížíme k sokovi změnou střehu a zvedneme štít vysoko nad hlavu. Levou nohou bráníme sokovi v ústupu.

Obr. 72 - Útok hranou štítu po krytu kvintou

Útok hranou štítu provádíme s dolním neb bočním náprahem, směřujícím na sokovu paži. Po vykrytí sokova útoku mečem zaútočíme štítem na jeho předloktí a to spodním obloukem. Zásah je proveden horní hranou štítu.

Obr. 73 - Útok plochou štítu za nápřahu mečem

Útok plochou štítu provádíme obvykle proti sokovu štítu ve snaze buď blokovat sokův štít, nebo odstrčit soka. Úder štítem je třeba provést v mezzotempu, bezprostředně po nápřahu mečem nebo po vykrytí sokova útoku a s přiblížením změnou stěhu.

Útok plochou štítu provádíme také vhodně po otočce nebo v běhu s výměnou míst.

Dokončení útoků hrotem a hranou štítu, bez odpovídajícího odění, je nebezpečné a proto buď jen útoky naznačujeme, nebo volíme takové pokračování akce, aby k dopadu štítu na tělo nedocházelo - úhyby, nouzové kryty mečem i štítem ap. Naproti tomu útoky plochou štítu jsou bezpečné a přitom působivé, ať jde o střetnutí ploch štítů nebo o dopad štítu na tělo.

Obr. 74 - Útok plochou štítu po otočce

2. Systém šermu mečem a štítem

Základem průběhu akcí v šermu mečem a štítem je systém obrany. Ten má dvě hlavní varianty:

- a/ obranu štítem proti všem sokovým útokům,
- b/ kombinaci obrany štítem a mečem.

Obrana výhradně štítem je základním způsobem obrany. Provádí se převážně v levém střehu a jeho změnách. Její výhodou je v uvolnění meče k útočným akcím, jež se dají provádět současně s krytem sokova útoku.

Nevýhoda této obrany je ve sníženém výhledu při krytu útoků na hlavu a ve zpomalení obrany změnami střehu. Proto je výhodná hlavně pro šerm těžkými meči.

Omezení obrany na kryt výhradně štítem vede k poměrně primitivnímu šermu, v němž se střídá stereotypně kryt štítem s protiútokem. I když to byl základ středověkého šermu mečem a štítem, v němž se uplatňovala síla a váha zbraní, snažíme se obohatit akce alespoň úhýby, vnášejícími do nich, jakožto rizikové prvky, bojové napětí a změnu.

Kombinovaná obrana mečem a štítem spojuje výhody obrany štítem s pohotovostí obrany mečem.

Její podstata tkví ve snaze krýt účelně sokův útok;

bud' štítem - směřuje-li na levou stranu,
nebo mečem - směřuje-li na pravou stranu,

případně provést "přebrání krytu" štítem.

Kombinovaná obrana je vhodná pro lehčí meče, ale je úspěšná i v šermu těžšími zbraněmi. Provádí se podle potřeby v pravém střehu /při krytu mečem/ nebo v levém střehu /při krytu štítem/. Její výhodou je v pohotovosti a v rozmanitosti krytu, umožňuje užití štítu k útoku a rozšiřuje počet obranných i útočných akcí.

Při metodickém výcviku obrany vycházíme z první varianty — všechny sokovy útoky kryjeme štítem. Střídáme přitom jednoduché i složité protiútoky obou partnerů v tomto pořadí:

1. Jednoduché odvety po linii - hlava a levá strana těla:

a/ útočíme s pravým výpadem - kryjeme v levém střehu štítem,

b/ útočíme s levým výpadem - kryjeme štítem v levém střehu nebo výpadu.

Kryt a odvetu provádíme za sebou, ve dvou tempech.

2. Jednoduché odvety křížem - pravá strana těla:

Útočíme s pravým výpadem do boku nebo na rameno - kryjeme štítem ve zkříženém levém střehu.

Odvetu provádíme s otočkou a s pravým výpadem.

3. Vícenásobné odvety - dvoj až čtyřnásobné obnovy útoku. Útočíme na místě i s postupem - kryjeme vše štítem:

a/ v levém střehu, b/ se změnami levého střehu,

c/ s odpovídajícím ústupem.

Také odvety provádíme s několika obnovami, na místě, s otočkami i s postupem.

4. Současné kryty a odvety - stesso tempo:

Snažíme se provádět kryt štítem a odvetu mečem současně. Cílem tohoto náročného cvičení je dosažení nezávislosti v pohybech meče a štítu.

Nejprve cvičíme jednoduché akce se smluveným programem, později přecházíme k improvizovaným sestavám, v nichž střídáme seky s body a měníme rytmus akcí.

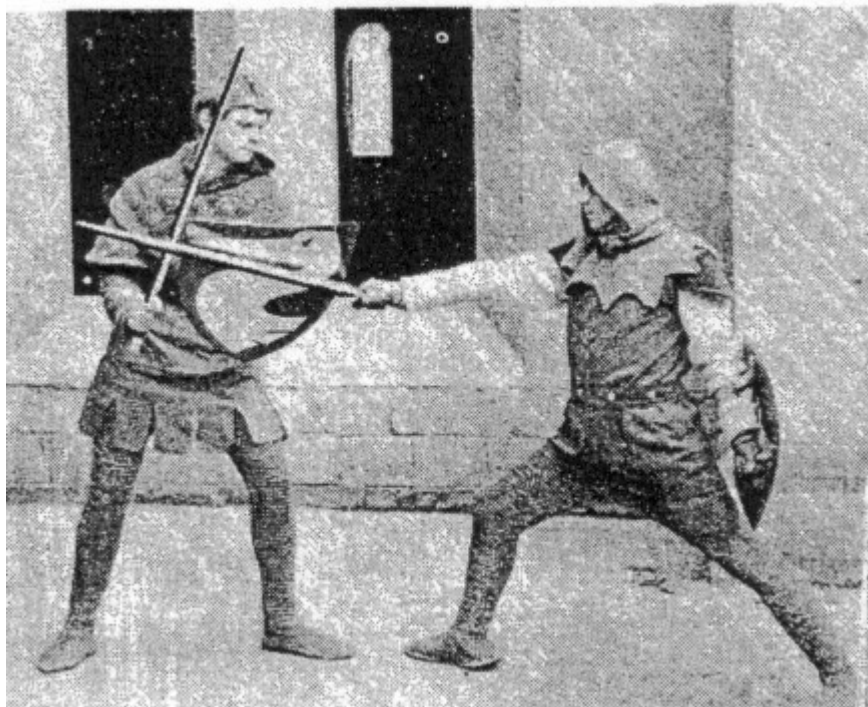
Střídání odvet jakéhokoliv druhu tvoří základ delších šermířských akcí a sestav. Proto je třeba věnovat tomuto cvičení velkou pozornost. Postupně zařazujeme do výcviku složitější a delší akce, až plně zvládneme obranu štítem, spojenou s následnými i současnými odvetami. Teprve potom přistupujeme k výcviku kombinované obrany.

V kombinované obraně přicházejí v úvahu:

1. Kryty a odvety mečem, prováděné podobně jako v šermu samotným mečem.
2. Kryty štítem a odvety mečem.
3. Přebrání krytu štítem - vystřídání krytu mečem, štítem.
4. Zajištění krytu mečem - posílení krytu štítem, mečem.

V první fázi kombinované obrany využíváme štítu i meče ke krytí sokových útoků podle zásady, že každá zbraň kryje svoji stranu a útok na hlavu kryjeme mečem.

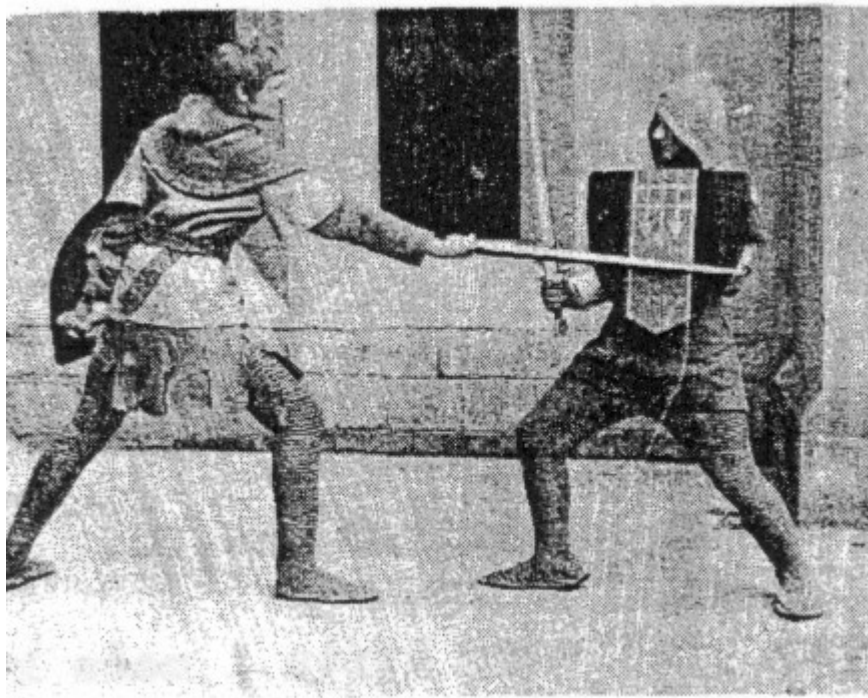
Ve druhé fázi doplníme obranu o akce s přebráním krytu štítem, jež provádíme podobně jako přebrání krytu levou rukou v šermu samotným mečem.

Obr. 75 - Přebrání krytu štítem
po útoku na rameno

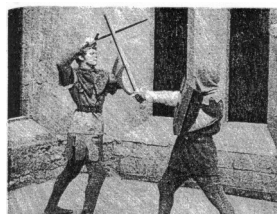
Bezprostředně po vykrytí sokova útoku mečem kryjeme ještě štítem se změnou střehu, abychom si meč uvolnili k odvetě. Odvetu provádíme s otočkou a s pravým výpadem. Tuto kombinaci používáme při krytí útoků do boku, na pravé rameno a na hlavu.

Dále zařadíme do kombinované obrany zajištění krytu mečem. Tato akce se podobá předchozí akci, jenže v opačném provedení, Nejprve vykryjeme sokův útok štítem a bezprostředně na to připojíme energický kryt mečem, abychom uvolnili štít v nastávající odvetě, případně abychom tak odzbrojili protivníka.

Obr. 76 - Zajištění krytu mečem
po útoku na břicho

Sokův útok kryjeme štítem v levém střehu a zajištění krytu mečem provedeme změnou střehu. Této obranné akce používáme proti útokům směřujícím na stranu štítu. Sokovu čepel srážíme mečem dolů neb stranou a provádíme odvetu na horní část sokova těla.

Obr. 77 - Zajištění krytu mečem —
příprava k přetlaku

Po vykrytí útoku na hlavu zachytíme sokovu čepel ještě mečem a energickým tlakem odstrkujeme soka nebo mu vyrážíme zbraň.

3. Útočné akce štítem

V boji na krátkou vzdálenost může být štít použit jako útočná zbraň a také se v tomto smyslu používal, o čemž svědčí různé úpravy štítů, vybavovaných útočnými hroty a háky, /pěstní a

hákový štít/. Ale i targa a rotella, zřetelně obranné štíty, posloužily ve vhodné situaci jako prostředky k útočné akci.

Tato kapitola navazuje na předchozí, v níž byly probrány útočné polohy štítu /str. 127 - 129/ a doplňuje ji.

Hlavní útočné akce štítem jsou:

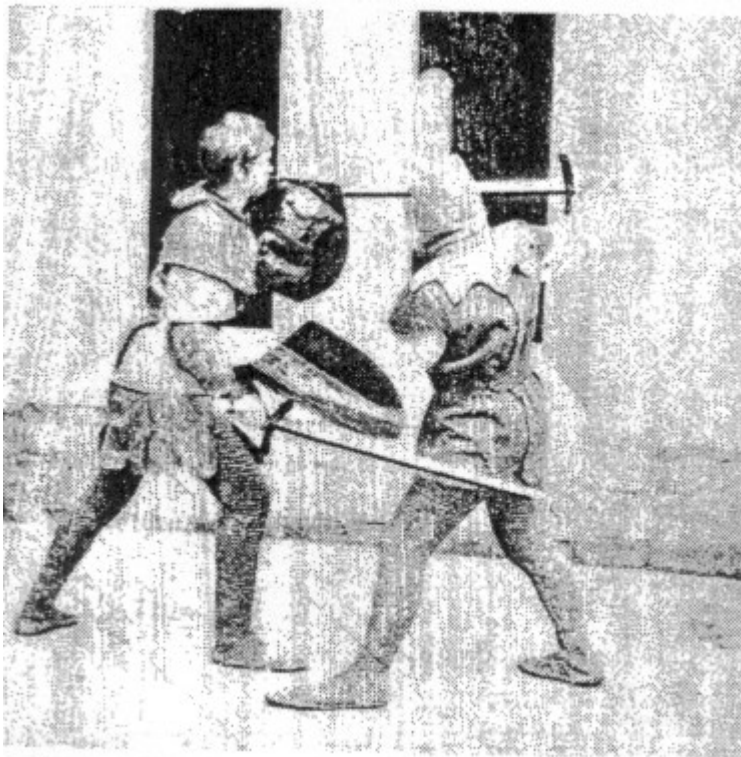
1. Odtlačení a odhození soka.
2. Útok na sokovu zbraň.
3. Útok na sokovo tělo.

Odtlačení neb odhození soka štítem provádíme plochou štítu. Vlastní štít opřeme o sokův štít neb o jeho tělo a energickým pohybem, do nějž vložíme váhu celého těla, se snažíme vychýlit soka z rovnováhy a buď jej povalit na zem nebo jej odstrčit do bezpečné vzdálenosti. Přitom obvykle také blokuje mečem sokův meč a odstrčení provádíme také pravou paží.

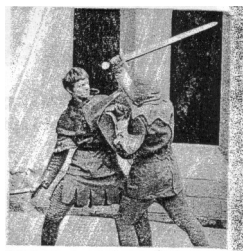
Útok štítem na sokovu zbraň provádíme se snahou o odzbrojení neb po omezení ovládní zbraně.

Ohrožujeme přitom:

- a/ držení meče - plochou neb hranou štítu,
- b/ držení a ovládní štítu - plochou štítu.

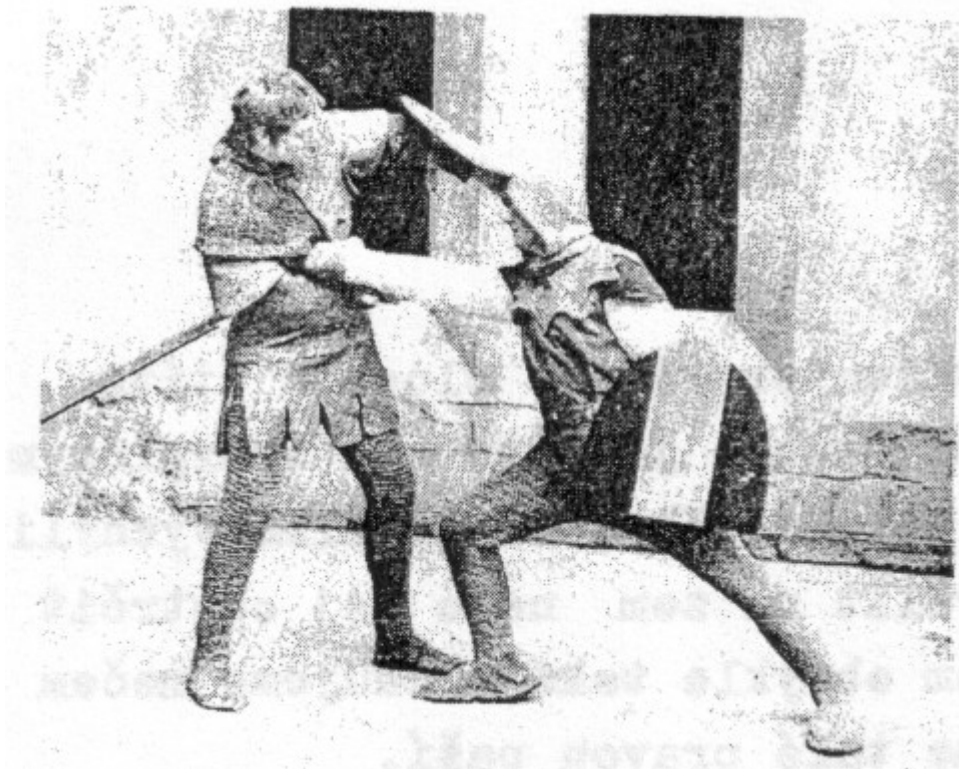
Obr. 78 - Útok štítem
na držení meče

Obr. 79 - Útok štítem — blokování
a úder hlavicí meče

Útok štítem na sokovo tělo provádíme obvykle na krátkou vzdálenost, jako následný útok po blokování čepele.

Samotný útok na tělo neprovádíme, protože má opodstatnění pouze při snížené sokově pohyblivosti.

Obr. 80 - Útok hranou štítu shora po blokování sokovy čepele úchopem

4. Styl šermu mečem a štítem

Při šermu mečem a štítem se držíme některých zásad, vyplývajících ze znalosti dobového způsobu boje i z technických možností této kombinace. Jsou to zvláště:

1. Boj v linii i v kruhu

Podobně jako v šermu samotným mečem i zde je třeba plně využívat pohybů vpřed, vzad i stranou, aby bylo možno uskutečnit v plné šíři bohatství útočných i obranných akcí. Bojová vzdálenost v šermu mečem a štítem je střední, krátká až těsná.

2. Útok mečem - obrana štítem

Ve smyslu dobového pojetí má být základem obranných akcí obrana štítem. I za použití kombinované obrany zůstává těžiště obrany ve štítu a těžiště útoku v meči.

3. Krátké, rozhodné akce

Základem šermu mečem a štítem zůstává jednoduchost a rozhodnost šermířských akcí, prováděných s plným nasazením. Komplikované akce neodpovídají šermu těžkými zbraněmi a boji ve ztížených podmínkách /oděnění, terén/.

4. Úhyby a navalování

Nejjistější ochranou je úhyb sokovu útoku. Je účinný zvláště u těžších zbraní, při pohybech prováděných silou a ve velkém rozsahu, tedy také v šermu mečem a štítem. Správným pokračováním úhybu je protiútok nebo boj v těsné vzdálenosti - navalování. V něm buď bráníme obnově sokova útoku nebo sami připravujeme útočnou akci.

5. Odzbrojení protivníka

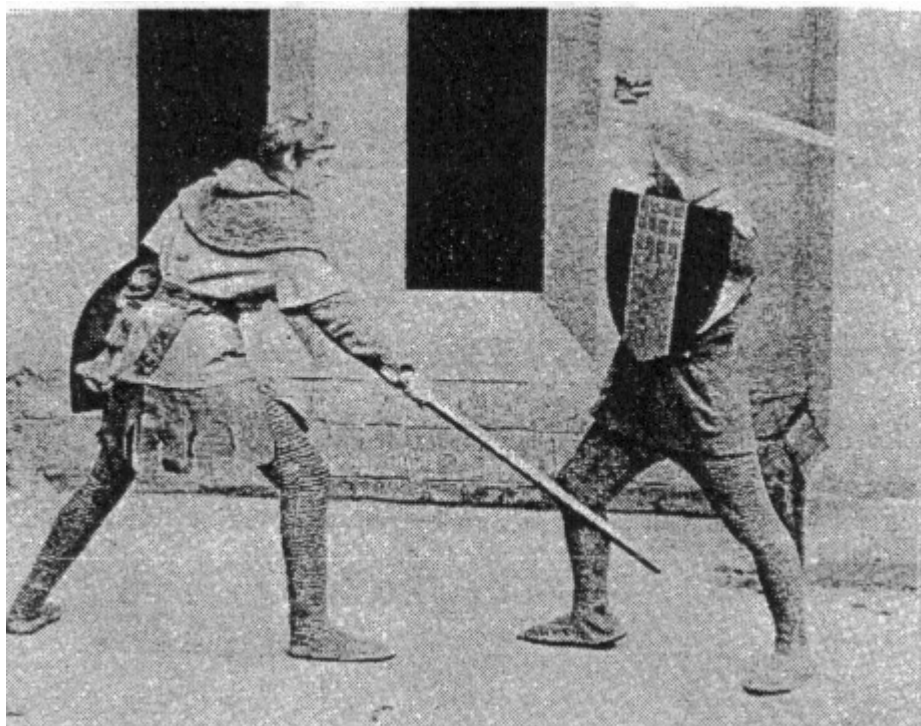
I v šermu mečem se projevovala snaha po odzbrojení protivníka a pokračování v nerovném boji, jenž často obsahoval prvky zápasu a sebeobranu. Základem této snahy bylo rozbití štítu a přeražení neb vyražení sokova meče.

6. Užití lsti a překvapení

Šerm mečem a štítem patří do období, kdy bylo vše dovoleno a podnikáno ve prospěch vítězství. Používaly se tedy akce, jež byly později v šermu zakázány, jako:

Útok na nepřipraveného soka,
útok po předstíraném zranění,
útoky tělem a podrážení soka,
útoky jílcem a hlavicí meče,
útoky rubem aj.

Tyto akce zvyšují zajímavost střetnutí, přinášejí nečekané změny a dokreslují charakter středověkého boje i bojujících.

Obr. 81 - Sek rubem na koleno - Coup de Jarnack, byl prohlášen v 16. stol. za zákeřný

MEČ A DÝKA

O této kombinaci píše Grassi jako o nejužívanějších zbraních své doby. Je pochopitelné, že dýka, jakožto pohotová zbraň umožňující obranu a posilující útok, byla výhodným a nebezpečným prostředkem v boji zručného šermíře. Byla lehká, nezakrývala výhled, nebezpečně ohrožovala soka a byla většinou pohotově, protože patřila k dennímu oblečení.

Zpočátku bylo použití dýky jako doprovodné zbraně k meči zřejmě náhodné, ale velké výhody tohoto použití vedly záhy k tomu, že se tato kombinace zbraní stala pravidelnou součástí výuky šermu a byla často používána, zvláště v duelovém šermu. Ovšem největšího rozšíření dosáhla dýka teprve koncem 16. století, ve spojení s lehčími rapíry a s rozšířením bodných akcí.

Podle Grassiho, velkého příznivce šermu mečem a dýkou, se řídí boj touto kombinací zbraní následujícími zásadami:

Dýka chrání celou levou stranu až ke koleni, meč chrání levou stranu od kolene dolů a celou pravou stranu těla.

Útok je třeba kryt jen jedinou zbraní, aby druhá byla připravena k protiútku.

Pro dýku používáme stejného držení i poloh jako pro meč — guardia alta, bassa, largha.

Dýka má být držena vpředu, napjatou paží, s hrotem naměřeným na soka.

Kryty dýkou i mečem musí být vedeny směrem od těla ven. Opačně vedené kryty jsou velmi nebezpečné.

Kryty mají být prováděny čepelí dýky. Kryt příčkou je problematický, zvláště v zápalu boje.

Hlavní výhoda dýky je v tom, že současné vedení obou zbraní dovoluje v téže chvíli krýt a zasáhnout, což u samotného meče není možné.

Uvedené zásady zřetelně naznačují systém i styl boje mečem a dýkou. Je z nich zřejmé, že tato kombinace mohla být úspěšně užitá jen u lehkých mečů, protože kryt těžkého meče samotnou dýkou by byl pochybný. Proto také její hlavní období nastalo až ve spojení s rapírem.

Rozdělení obrany je podobné jako při šermu mečem a štítem.

Dýka nahrazuje štít ve smyslu kombinované obrany a to zřejmě pěstní štít - brochiero, protože její držení i funkce jsou analogické.

Funkčně je dýka hodnotnější než-li štít. Má sice menší obrannou hodnotu, ale tento nedostatek je bohatě vyvážen rozličností obrany a útočnou potencií dýky.

Totožné držení i polohy meče a dýky ukazují, že šlo v podstatě o šerm dlouhým a krátkým mečem, kde každá zbraň měla svoji funkci v krytí určitého sektoru. V útoku byl výhodnější meč při boji na větší vzdálenost a dýka se uplatnila v těsném rozestupu.

Použitím dýky byla dovršena trvalá snaha v šermu mečem o současné provedení krytu a protiútku - stesso tempo.

Užitím dýky se budeme podrobněji zabývat v další části historického šermu, pojednávající o šermu dýkou a o šermu rapírem a dýkou.

MEČ A PLÁŠŤ

Tato neobvyklá příležitostná kombinace se zřejmě dost osvědčila, protože byla zařazována i do výuky šermu a její užití je popisováno v řadě publikací o šermu z 16. a 17. stol. Ukázalo se, že plášť neslouží jen k ochraně, ale může být také aktivním prostředkem obrany, když vržen proti sokovi, blokuje mu zbraň nebo zakrývá výhled. Zvláště dlouhé a těžší pláště mohly způsobit sokovi značné nesnáze. Ovšem regulární bojový prostředek pláště nikdy nebyl. Jeho uplatnění bylo hlavně v nedovolených rvačkách, přepadeních a bitkách bez pravidel a řádů.

Také Grassi soudil, že používání pláště šermu jen velmi málo poslouží a že má být jen příležitostným prostředkem obrany a ochrany. Přesto však mu věnoval ve svém díle zvláštní kapitolu, v níž popisuje, jaké vlastnosti má mít plášť, jak se namotává na paži a jak se s ním bojuje:

Pro zlepšení ochrany se plášť omotával jednou až dvakrát kolem levého předloktí, zbytek se nechával volně viset dolů. Nebylo-li dosti času k důkladnému omotání, začínajícímu od kapuce, shodil se plášť jen s ramen a obtočil se kolem paže.

Plášť sloužil ke krytí dolních seků - do boku a na břicho. Kryty pláštěm byly zajišťovány úkroky stranou, v opačném smyslu krytu.

Kryty bodů se prováděly předloktím krytým pláštěm a to tak, že sokova čepel byla srážena stranou.

Útoky nad úroveň ramene se kryly mečem, protože zvednutí paže s pláštěm by zakrývalo výhled.

Při použití pláště se dělaly jen krátké opatrné kroky, aby se do něj nezapletly nohy.

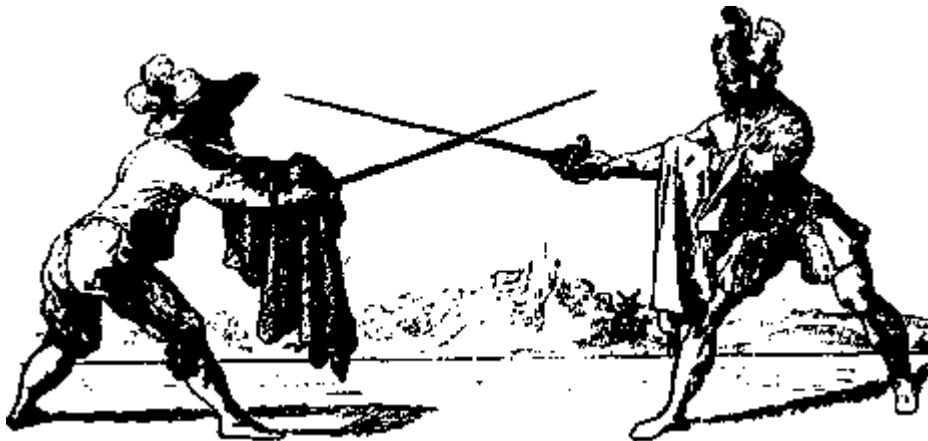
Polohy meče zůstávaly stejné. Optimální postavení bylo:

mečem guardia alta - horní poloha,
paže s pláštěm ve výši kolen.
Tím byla kryta celá postava.

Také kombinace pláště s mečem předpokládá lehčí zbraň a dočkala se pravého uplatnění až ve spojení se španělským rapírem, koncem 16. století, kdy také přišel do módy dlouhý černý plášť.

Při šermu mečem a pláštěm je působivá aktivní obrana pláštěm, v níž se snažíme blokovat sokovu ozbrojenou paži i zbraň, zakrýt sokovi výhled přehozením pláště přes hlavu nebo švihy přes obličej, případně podtrhnout mu nohy ap. Také skrytí vlastní přípravy k útočné akci, zahalením pláště, může oklamat soka a vést k úspěšnému zakončení akce.

Důležité jsou ústupy a úhyby tělem při krytu pláštěm, zvláště při použití meče. Odolnost pláště se zdaleka nevyrovná pevnosti štítu a proto může jen útoky zmírnit a nikoliv zastavit.

Obr. 82 - Použití pláště

JINÉ KOMBINACE

V nouzových situacích se používalo k obraně také jiných předmětů, které byly právě po ruce. V noci to byly svítilny nebo louče, ve dne různé tyče a obušky. Protože podle nařízení musel být noční chodec opatřen světlem, mohly posloužit louče a svítilny jako bojový prostředek.

Jednak oslňovaly protivníka, jednak se jimi daly zachytit sokovy útoky, případně se daly využít k úderu nebo k popálení soka. Podobně mohla být prospěšná pádná hůl k obraně i k útoku, zvláště když byli protivníci v přesile.

O šermu těmito nouzovými prostředky se nedá mluvit, protože se obvykle značně lišily a v podstatě šlo o aplikaci obrany mečem, štítem či dýkou. Hlavní účinnost těchto prostředků byla v překvapení protivníka nečekanou akcí. Není třeba příliš mnoho obrazotvornosti k tomu, abychom si představili v levé ruce šermíře místo dýky neb druhého meče tyč nebo louč, a protože držení obou předmětů je téměř stejné, dají se provádět stejné kryty loučí jako mečem či dýkou.

Zajímavá je kombinace dvou mečů, kde druhý meč je rovnocennou zbraní v útoku i v obraně. Podle Grassiho, jenž velmi uznával tuto kombinaci, se může dobrý šermíř, ozbrojený dvěma meči, ubránit jakékoliv početní přesile. Někteří šermíři se na tuto kombinaci specializovali a pořizovali si dvojici mečů zvaných "dvojčata", upravených pro držení pravou a levou rukou a nošených v jediné pochvě. Boj se dvěma meči vyžaduje dobrou pohybovou souhru a značnou bojovou zkušenost, ale o to je účinnější a působivější. Jeho základem je vyrovnanost v ovládní šermu pravou i levou rukou a vycvičení schopnosti v provádění vzájemně nezávislých akcí.

DVOURUČNÍ MEČ

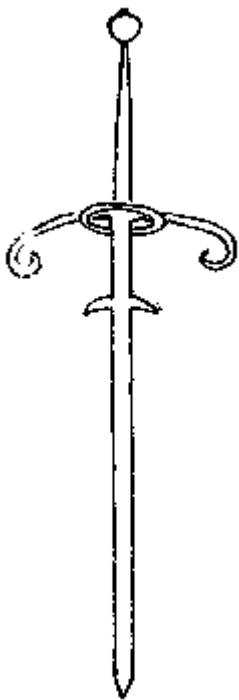

Šerm dvouručním mečem

Dvouruční meč /dvouručák, spada da due mani, estoc, longue épée, Biedenhänder, espadon/, se používal ve dvou pojetích. Jednak jako soubojová zbraň rytířů při turnajích, jednak jako zbraň pěšáků ve válečném boji. V obou případech jde o zbraň monumentální, vzbuzující úctu svými rozměry i váhou.

Grassi uvádí, že šerm dvouručním mečem vyžaduje značnou sílu a obratnost a že je výhodný hlavně v boji jednotlivce proti přesile. U protivníků zřejmě vzbuzovaly respekt dosah a úderná síla dvouručáků, zvláště když byly ovládnuty dobrou technikou a náležitou silou. Neměly proti nim vyhlídky v obraně lehké štíty a tím méně jednoruční meče. I při rovnocenném střetnutí dvou bojujících dvouručními meči je obrana proti rasantním akcím, jejichž účinnost zvyšuje váha i délka mečů, riskantní. Jedině včasné úhyby a rychlé přiblížení na těsnou vzdálenost dávají naději lehkooděnci v boji proti šermíři vyzbrojenému dvouručákem.

Na první pohled se zdá být dvouruční meč těžkopádnou, nevýhodnou zbraní, vypadající sice hrozivě, ale neumožňující pohotový a technický šerm. Tento první dojem je klamný. Dvouručák je sice značně těžší než jednoruční meč, ale dlouhý jílec zakončený těžkou hlavicí vyrovnává délku i váhu čepele a zajišťuje tak vyvážení meče, potřebné pro dobrou ovladatelnost. Dlouhá páka jílice umožňuje účinnou spolupráci paží, jednak v souhlasném pohybu, jednak ve vzájemném protipohybu, urychlujícím pohyb hrotu. Připočteme-li k tomu sílu obou paží, již je meč ovládán a značnou délku záštity uzpůsobené ke krytu, vidíme, že dvouruční meč byl nebezpečnou a pohotovou útočnou zbraní, zajišťující také slušnou obranu. Je ovšem třeba také přiznat, že ovládání meče dvěma rukama není tak přirozené jako jednou rukou, ale při jisté specializaci na tuto zbraň se brzy odstraní počáteční problémy a projeví se výhody dlouhé zbraně v duelu i v boji proti jiné výzbroji. Dokladem výhody ovládání meče dvěma rukama je japonský šerm, založený na bleskových akcích, v němž i poměrně lehké meče /katany/ se drží dvěma rukama.

V soubojích rytířů se používaly dvouruční meče s tvrdou hranatou čepelí. Bylo tedy více počítáno s drtivou silou, případně s účinkem bodů, nežli s účinností ostří, což je pochopitelné při boji v celokovovém turnajovém oděni. Zato ve válečném boji se používaly dvouručáky s plochou čepelí a kromě jejich rasance bylo také počítáno s účinkem ostří, zvláště při střetnutí s lehkooděnci.

Boj dvouručním mečem byl blízký prostým lidem, ovládajícím práce různými zemědělskými nástroji, jako cepem, kosou, motykou aj. a v jejich ruce mohla být tato zbraň nebezpečná i bez dlouhé šermířské průpravy. Nasvědčuje tomu také oblíbená lidová zbraň - dlouhá hůl, jež se používala k základnímu výcviku a představovala dostupnou náhražku dvouručních mečů.

Škola šermu dvouručním mečem

Zacházení se zbraní, postoje a pohyby nohou, základní polohy, útočné a obranné akce, odvety, odzbrojování, metodika nácviku, styl šermu dvouručním mečem.

1. Zacházení se zbraní

Dvouruční meč se užíval v pěším boji. Byl nošen obnažený na pravém rameni, hrotem vzhůru, ve stálé bojové pohotovosti. Za pány jej obvykle nosili zbrojnoši.

V pohovu při odpočinku opíráme meč hrotem o zem a stavíme jej buď vedle sebe nebo před sebe, s příčkou v čelné rovině. Stojíme přitom v mírném stoji rozkročném a držíme meč pravou rukou u kořene /máme-li jej vedle sebe/ nebo se opíráme lehce předloktím o příčku, máme-li meč před sebou:

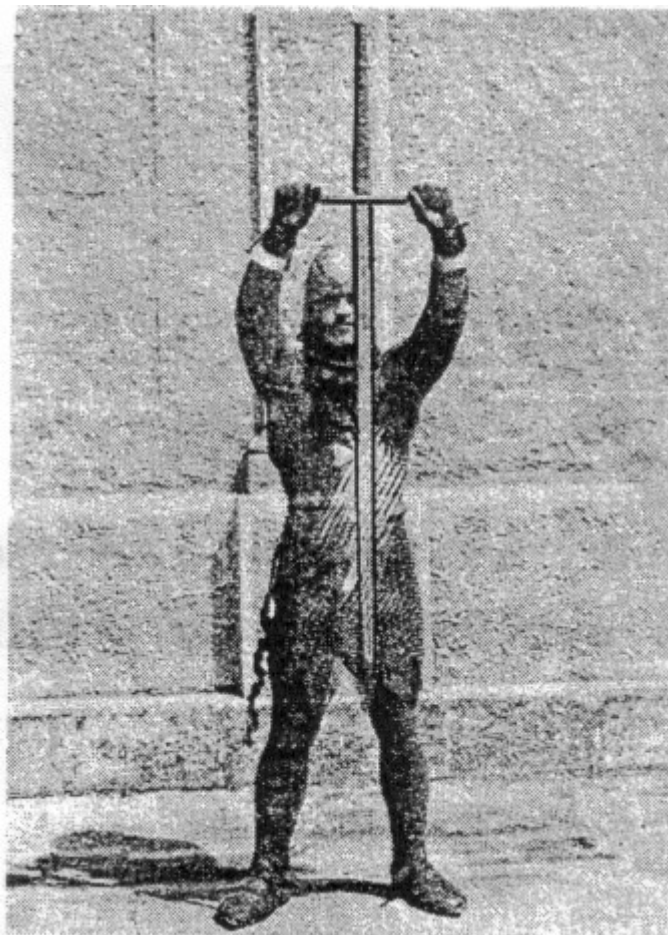

Obr. 83 - Nošení

Obr. 84 - Pohov

Pozdrav dvouručním mečem před zahájením boje provedeme tak, že meč uchopíme oběma rukama za záštitu a ve svislé poloze jej zvedneme před tělem vzhůru nad hlavu, načež jej rázně postavíme hrotem na zem. Stojíme přitom čelně k protivníkovi, v mírném stoji rozkročném.

Obr. 85 - Pozdrav /druhá fáze/

Provedení pozdravu má zdůraznit symboliku kříže, reprezentovanou tvarem i posláním meče.

Po pozdravu uchopíme meč za jílec a zaujmeme některou ze sťahových poloh.

Držení zbraně

Dvouruční meč držíme oběma rukama nadhmatem, pravou rukou těsně u příčky, levou u hlavice. Ostří meče i příčka směřují vpřed.

Obr. 86 - Držení dvouručního meče dle Marozzy

Uvedené držení meče není neměnné. Při některých akcích je výhodné přehmátnutí pravou rukou, body se dají provádět také s držením jednoruč a konečně někteří autoři uvádějí opačné držení dvouručního meče, s levou rukou vpředu /Koch, Kessner/.

2. Postoje a pohyby nohou

V šermu dvouručním mečem používáme tytéž postoje a pohyby nohou jako v šermu jednoručním mečem, jen poloha trupu je ještě více čelná. Jsou to:

pravý i levý střeh a jejich změny,
krátké výpady oběma nohama,
výpady stranou a vzad,
kroky vpřed, vzad a stranou,
ridoppia vpřed i vzad, úhyby celým tělem.

3. Základní polohy zbraně

Marozzo uvádí ve svém díle 9 poloh školy šermu dvouručním mečem, které podobně jako jeho polohy v šermu jednoručním mečem nevystihují ani obranu, ani útok, ale zobrazují postavení meče vhodné pro obranné i útočné akce. Některé polohy se vzájemně jen velmi málo liší, buď změnou držení nebo změnou střehu a Marozzo v nich ukazuje drobné nuance v držení zbraně, možnosti přehmatů a změn polohy meče za postupu. Jsou to:

1. Guardia di cinghiara porta di ferro streta
2. Guardia di cinghiara porta, di ferro largha
3. Guardia di coda lunga et alta:

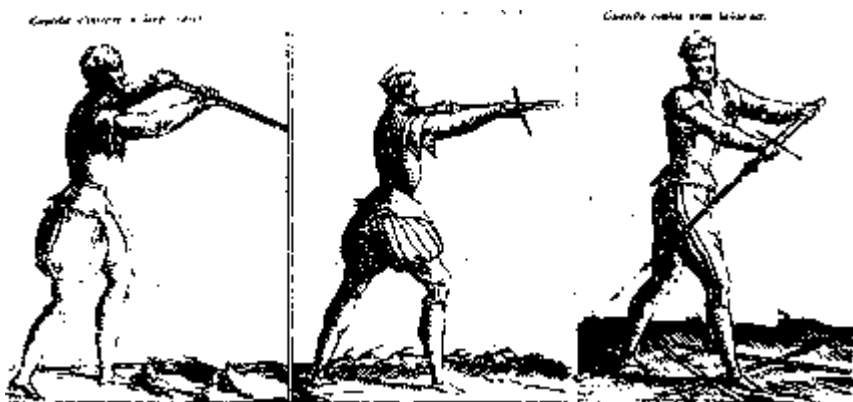
Obr. 87 - Marozzovy polohy 1 - 3

4. Guardia di cinghiara porta di ferro alta
5. Guardia di coda lunga et stretta
6. Guardia di porta di ferro alta:

Obr. 88 - Marozzovy polohy 4 - 6

7. Guardia di intrare in largo paeso
8. Guardia di fascia
9. Guardia contra armi inhastate:

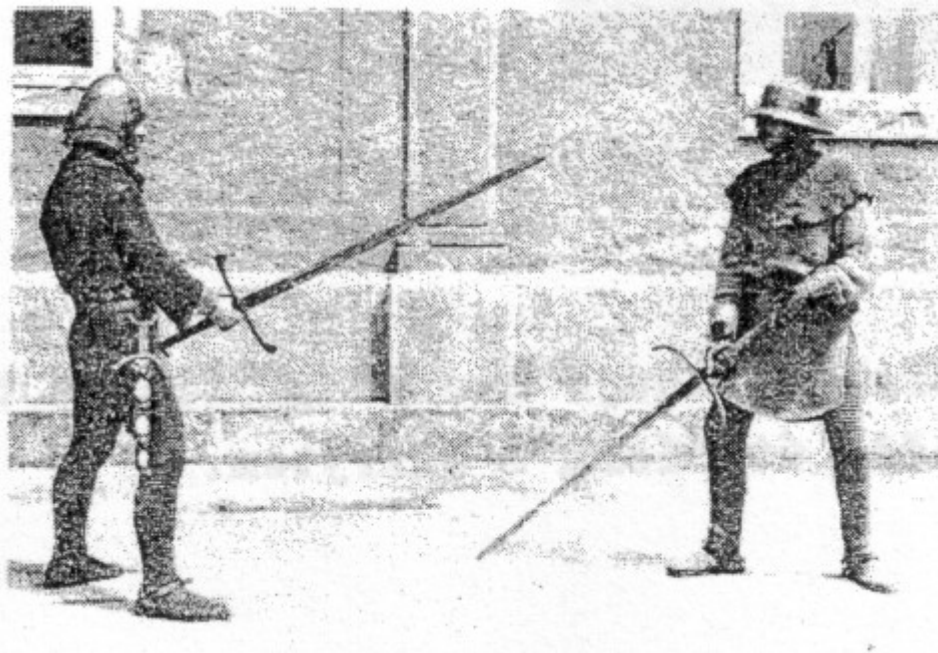

Obr. 89 - Marozzovy polohy 7 - 9

Z hlediska moderního šermu, v němž přípravné polohy reprezentuje střeh, použijeme ke škole šermu dvouručním mečem Marozzových poloh:

- 5 - jakožto základního střehu,
- 2 - jakožto volného střehu.

Provedení základního střehu: Pravá i levá paže jsou volně ohnuty před tělem, čepel směřuje vpřed vzhůru, hrot je ve výši očí, ostří i příčka směřují k zemi, nohy jsou v pravém otevřeném střehu.

Obr. 90 - Základní a volný střeh

Provedení volného střehu: Pravá paže je volně napjata dolů, levá paže je ohnuta před tělem, pěst ve výši břicha ostří směřuje k zemi, hrot se dotýká země, čepel směřuje vpřed vpravo stranou, příčka směřuje dovnitř šikmo k zemi, nohy jsou v pravém otevřeném střehu.

Volný střeh je odpočinková poloha, užívá se hlavně v situacích, kdy jsou sokové od sebe dostatečně vzdáleni. Jinak je to také poloha vhodná pro obranu.

Naproti tomu základní střeh je poloha, jíž se chystáme k boji. Očekáváme v ní sokův útok a přecházíme z ní do vlastního útoku. Vzdálenost od soka má být taková, aby jej bylo možno zasáhnout po provedení ridoppia.

Do skupiny střehů zařazujeme také obraný střeh s vbodnicí, odpovídající Marozzově poloze Guardia di fascia.

Provedení obranného střehu:

Obr. 91 - Obranný
střeh s vbodnicí

Pravá paže je volně napjata vpřed levá paže je ohnuta před prsa, obě ruce jsou v dlaňové poloze, hlavice se dotýká středu hrudi, hrot směřuje na sokovu hrud', příčka meče je vodorovně, nohy jsou v pravém otevřeném střehu.

Tento střeh obsahuje hrozbu protiakce bodem a používá se proti soupeřům útočícím s odkrytem.

Základní polohy - kryty

Jelikož se v šermu dvouručním mečem vedou útoky na celé tělo, musí také adekvátní obranný systém zajišťovat ochranu celého těla. Podobně jako v šermu jednoručním mečem i zde nejde o pasivní polohy zbraně, ale o aktivní protiakce vedené proti směru sokova útoku. Vlastní obranu provádíme a/ čepelí, b/ příčkou.

a/ Základem obranného systému založeného na ochraně čepelí, jsou dvě série krytů, vycházející ze dvou hlavních krytů, tercy a kvarty.

první série obsahuje: nízkou tercu, tercu, vysokou tercu, kvintu, oktávu.

terca

kvinta

oktáva

Obr. 92 - Obranný systém /I. série/

Druhá série obsahuje: nízku kvartu, kvartu, vysokou kvartu, sextu, septimu.

nízká kvarta

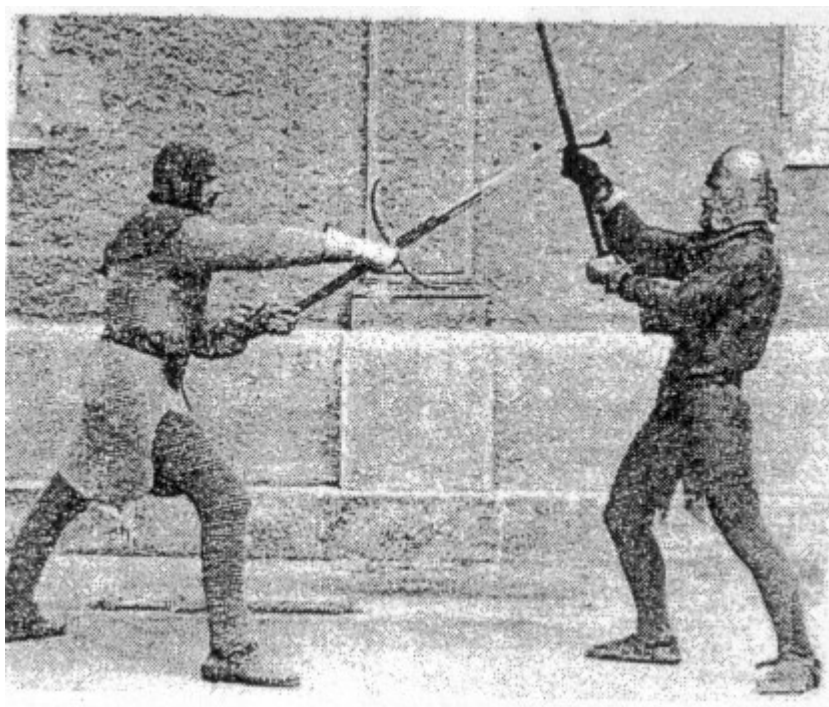
sexta

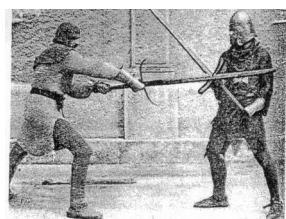
septima

Obr. 93 - Obranný systém /II. série/

b/ Kryty příčkou provádíme v těžže polohách jako kryty čepelí, hlavní tercou a kvartou:

Obr. 94 - Kryt příčkou
/vysoká terca/

Obr. 95 - Kryt příčkou /kvarta/

Zpočátku kryjeme sokovy útoky výhradně čepelí. Aktivním protipohybem snižujeme účinnost útoků a získáváme příležitost k odvetě. Všechny kryty provádíme hrubím čepelí, blízko u kolene, aby byla zajištěna co nejvyšší bezpečnost. Po dobrém zvládnutí krytů čepelí přejdeme ke krytům příčkou, typickým pro šerm dvouřučním mečem. Také tyto kryty provádíme aktivně a snažíme se, aby sokova čepel dopadala do úhlu sevřeného čepelí a příčkou.

Kryty příčkou dále rozšíříme o kryty rubem čepelí, jež používáme k obraně proti dolním útokům, směřujícím na nohy:

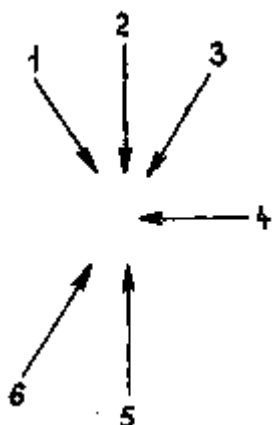
Obr. 96 - Kryt rubem čepele

Útočné akce

Rejstřík útočných akcí dvouručním mečem není tak bohatý jako u jednoručního meče, protože některé akce jsou ztíženy dvojitým držením. V úvahu přicházejí přímé i styčné akce, prováděné ostřím, rubem i hrotem meče.

Držíme-li meč pravou rukou vpředu, jsou výhodné akce ostřím, vedené zprava a akce rubem, vedené zleva. Bodné akce provádíme buď přímé nebo v úhlu.

Vycházíme-li z Marozzova držení /pravá ruka vpředu/, používáme tyto přímé sečné akce:

- 1 - šikmý sek zleva /squalebrato dritto/,
- 2 - svislý sek na hlavu /fendente/,
- 3 - šikmý sek zprava /squalebrato roverso/,
- 4 - sek na břicho /tondo roverso/,

- 5 - vzestupný sek rubem /montante falso/,
- 6 - šikmý sek rubem zleva /falso dritto/.

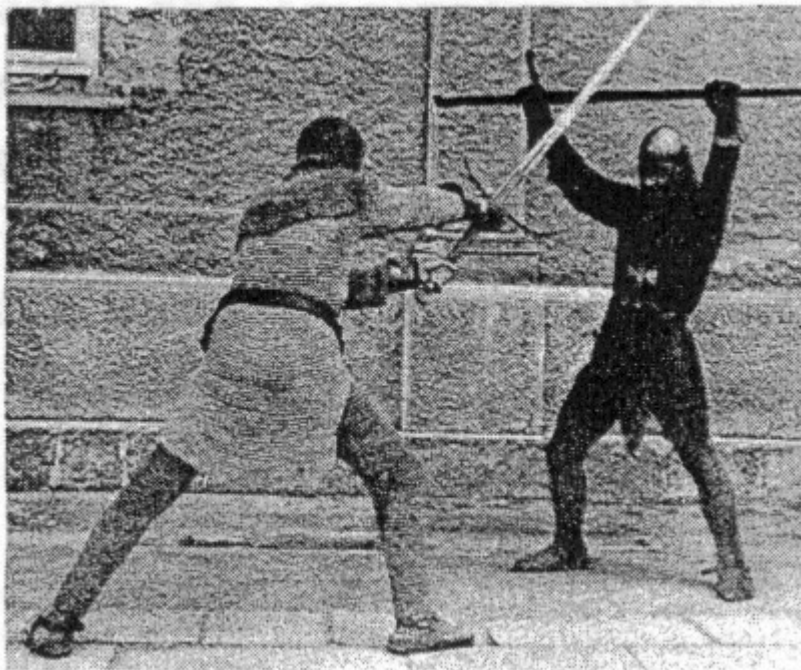
Při všech pohybech meče, sečného charakteru, mají spolupracovat paže ve smyslu protipohybu, jako u dvojzvrtné páky -jedna ruka meč tlačí a druhá přitahuje.

Nápřahy na seky ostřím provádíme za přísunu levé nohy k pravé a vlastní seky dokončujeme v krátkém pravém výpadu.

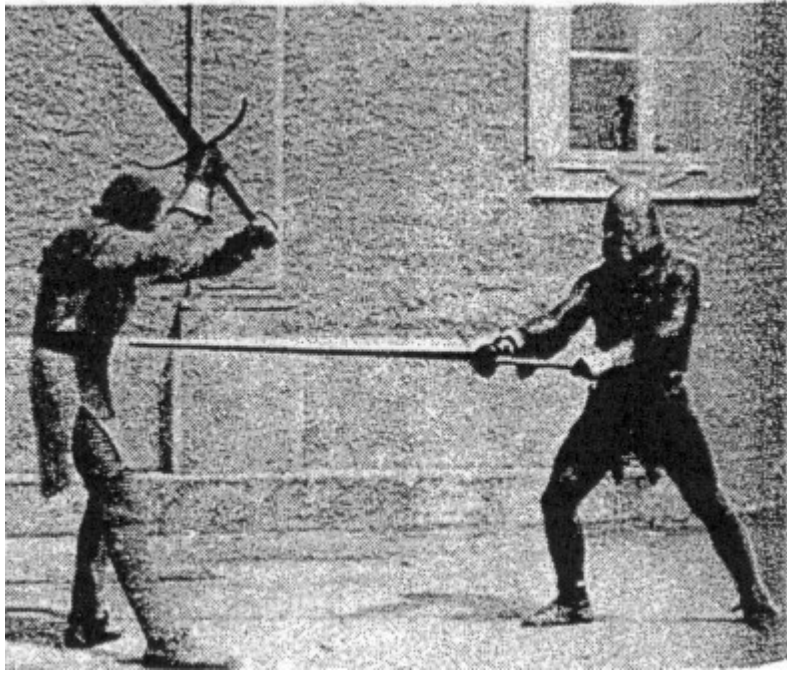
Seky rubem /falsa/ provádíme většinou jako obnovy útoku, buď v pravém výpadu, nebo za předkročení levé nohy, za postupu. Pokud provádíme sek rubem jako první útok, můžeme použít pravého i levého výpadu.

Útoky přímým bodem provádíme:
jednak beze změny držení,
jednak se změnou držení.

Při změně držení dokončujeme bod pouze jednou paží, buď pravou neb levou a prodlužujeme tak dosah zbraně.

Obr. 97 - Sek na hlavu

Obr. 98 - Bod na břicho

Styčné útočné akce obsahují hlavně:

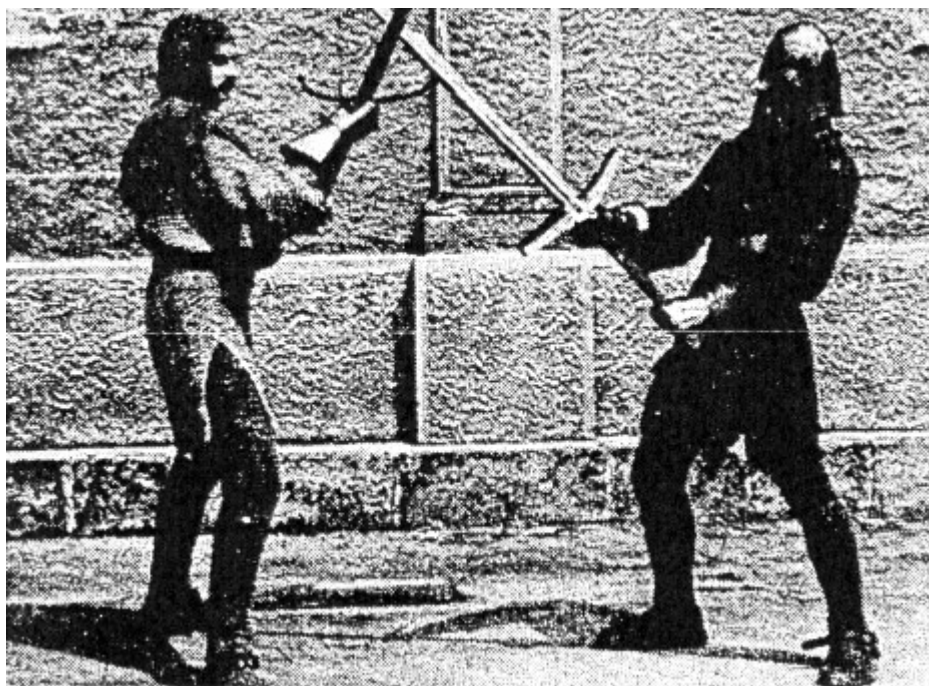
sražení čepel mocným odrazem,
přetlaky a přenosy sokovy čepel,
smyky a odsmyky.

Odrazy provádíme:

a/ ostřím - kvartou a nízkou kvartou,
b/ rubem - tercou a vysokou kvartou.

Následující útok vedeme převážně sekem a to opačnou stranou čepel než byl proveden odraz; po odrazu ostřím - sek rubem a po odrazu rubem - sek ostřím.

Přetlaky sokovy čepel provádíme zachycením a energickým stlačením čepel dolů neb stranou, abychom hned nato pokračovali přímým útokem do odkrytu. Provádíme je tercou neb kvartou, případně nízkou kvartou.

Obr. 99 - Přetlak vysokou kvartou

Přenosy sokovy čepel z jednoho krytu do druhého používáme k zvýhodnění následující útočné akce. Obvykle přenášíme čepel z vnitřní polohy do vnější a naopak. Používáme k tomu jednak čepel, jednak příčku meče a v závěru přenosu pohyb zrychlíme a sokovu čepel odhodíme, abychom získali dostatek prostoru i času pro provedení útoku.

Sokovu čepel ovládáme hrubím vlastní čepelí neb příčkou. Zachytíme ji buď horní polohou - kvintou neb sextou a energicky ji přeneseme dolů stranou, nebo jednou z dolních poloh - septimou či oktávou a přeneseme ji velkým obloukem k zemi na druhou stranu:

Obr. 100 - Přenos ze septimy do kvarty

Chceme-li provést po přenosu blokování sokovy čepele, zakončujeme celou akci pravým výpadem:

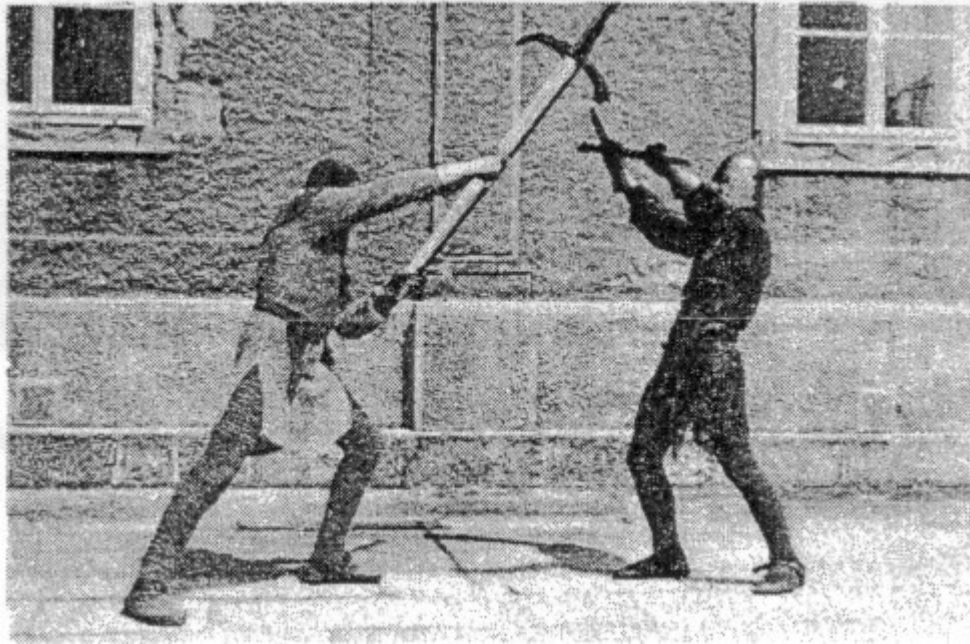
Obr. 101 - Blokování sokovy čepele

Z nepřímých útočných akcí se v šermu dvouručním mečem uplatňují hlavně máchy a to:
vnitřní a vnější mách na hlavu,
diagonální mách na prsa,
horizontální mách do boku s otočkou.

Provedení máchů je podobné jako v šermu jednoručním mečem. Mohutný nápřah ve tvaru kruhu zvyšuje účinnost těžké zbraně a dodává jí drtivou sílu i prostorové uplatnění. Zvláště spojení různých máchů v jeden celek je velmi působivé a ukazuje výhody dvouručního meče, zvláště proti lehce ozbrojeným protivníkům. Je ovšem proveditelné jen s meči přiměřené váhy i délky a je podmíněno dobrou šermířskou technikou.

Obnovy útoku v boji dvouručním mečem mají tytéž zásady jako v boji jinými zbraněmi. Používají se v situacích, kdy protivníková obrana není dosti rozhodná a aktivní, nebo kdy protivník otálí s protiútokem.

Netypické útočné akce v šermu dvouručním mečem obsahují útoky hlavicí, příčkou i jílcem meče. Bývají prováděny většinou jako pokračování útoku, ale někdy také jako samostatné útočné akce, při nichž je meč uchopen za čepel:

Obr. 102 - Útok jílcem

5. Odvety

Odvety /riposty/ v šermu dvouručním mečem provádíme pouze /a to sekem i bodem/:

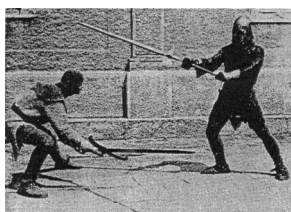
- a/ po aktivním krytu čepelí,
- b/ po krytu příčkou,
- c/ po úhybu sokovu útoku,
- d/ po přenosu a blokování sokovy čepele,
- e/ po odhození soka.

Všechny odvety vyžadují bezpečné vykrytí sokova útoku, aby nedošlo ke zranění při předčasné odvetě neb při nečekané obnově útoku.

Odvety po krytech, zvláště po krytu příčkou, mají být prováděny bezprostředně, jako stesso tempo, tedy bez přerušení styku se sokovou zbraní.

Odvety po úhybech musí být provedeny dříve než sok obnoví svůj útok, zahajujeme je tedy již za úhybu.

Také odvety po blokování sokovy zbraně a po odhození soka je nutno provádět v tempu, dříve než se sok dostane z nepříznivé situace.

Obr. 103 - Příprava k odvetě
po úhybu

Obr. 104 - Finální odvetá
po odhozu

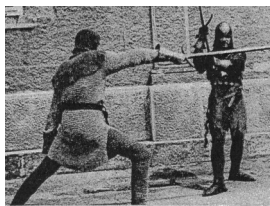
6. Odzbrojení

Odzbrojení protivníka bojujícího dvouručním mečem není snadno proveditelné. Brání tomu hlavně pevné zdvojené držení. Proto je třeba využít k odzbrojení situací, v nichž sok buď nedrží meč oběma rukama /body/, nebo když provádí akci v jejímž závěru kříží paže. Za odzbrojení považujeme také zlomení sokovy čepele. Přes značnou obtížnost se odzbrojování protivníka velmi používalo i v boji dvouručním mečem a často se stávalo, že šermíř pouštěl i vlastní zbraň, aby se snáze zmocnil sokova meče.

Odzbrojení provádíme:

- a/ odrazem - tercou neb kvartou při sokově bodu,
- b/ přišlápnutím sokovy čepele - po blokování,
- c/ uchopením sokova meče.

a/ Odzbrojení odrazem

Obr. 105 - Nápřah k odzbrojení úhozem

provádíme jako energický kryt po úhybu sokovu útoku bodem. Bodu nejprve uhneme úkrokem levé nohy do zkříženého střehu neb do levého výpadu stranou a současně vyrazíme meč sokovi z ruky prudkým švihem dolů, směřujícím ke kořeni čepele.

b/ Odzbrojení přišlápnutím

Obr. 106 - Odzbrojení přišlápnutím
po blokování čepele

provádíme po blokování sokovy čepele. Po přenosu a přitlačení sokovy čepele k zemi zvýšíme tlak na čepel a prudkým šlápnutím na její střed se snažíme buď vypáčit sokovi meč z rukou, nebo přitlačit jej zcela k zemi. Akci ovšem neprovádíme důsledně, aby nedošlo k poškození zbraně.

c/ Odzbrojení uchopením meče

Obr. 107 - Odzbrojení úchopem za příčku

provádíme v boji na krátkou vzdálenost.

Po vykrytí sokova útoku, nebo po ztrátě zbraně, uchopíme sokův meč oběma rukama za příčku a snažíme se jej sokovi vyrvat rotačním pohybem.

Obr. 108 - Odzbrojení úchopem čepele

Ve starých publikacích je také uváděno odzbrojení uchopením sokovy čepele, jež provádíme páčením ve smyslu ramenního přehození. Vlastní meč přitom pouštíme na zem.

Metodika výcviku

Také v šermu dvouručním mečem dodržujeme obvyklý metodický postup s tím rozdílem, že si nejprve vytvoříme správné pohybové návyky za použití dřevěných atrap nebo jen dlouhých tyčí a teprve potom cvičíme s kovovými meči. Při výcviku užijeme toto pořadí cvičení:

1. Postoje a pohyby nohou
 - beze zbraně, postup, ústup, kruhový pohyb
2. Zacházení se zbraní
 - držení a nošení dvouruč. meče, pohov, pozdrav, střeh

3. Základní polohy meče
 - kryty a jejich změny, vbodnice, vše na místě i za pohybu
4. Základní útočné akce
 - seky, body, máchy, na místě i za pohybu, bez soka
5. Výcvik útoků a krytů
 - přímé a styčné útoky s partnerem, máchy a jejich kryty
6. Přechody k odvetám
 - přenosy, blokování, odhozy, úhyby
7. Jednoduché odvety
 - smluvené pořadí odvet, nesmluvené odvety - improvizace
8. Složené útoky i odvety
 - obnovy útoku, smíšené útoky, vícenásobné odvety, smluvený program, pořadí, četnost
9. Odzbrojování a zápas
 - boj na krátkou vzdálenost, navalování, boj po odzbrojení
10. Smluvené bojové etudy
 - cvičení s finální akcí, obsahová motivace etud

Styl šermu dvouručním mečem

Šerm dvouručním mečem vyniká především rasancí a rozhodností. Jeho základem jsou jednoduché útočné akce, prováděné s mohutným rozmachem, vyžadující značné silové i vnitřní nasazení. Obrana, prováděná čepelí neb příčkou meče, musí být rozhodná a přiměřeně pevná. Je provázena snahou o zajištění až blokování sokovy čepele a o zabránění sokovi v pokračování v boji odhozením, odzbrojením, či povalením na zem.

Bojuje se v linii i v kruhu, používají se změny střehu i výpadu pro zajištění obrany, užívají se úhyby stranou a vzad pro únik z dosahu sokova meče, po odzbrojení dochází k boji na těsnou vzdálenost s prvky zápasu, v němž hraje důležitou roli rychlé přistoupení k ozbrojenému protivníkovi.

Problémem je věrohodné zakončení boje. I cvičné dvouruční meče představují svojí vahou nebezpečné zbraně a ukončení zápasu rozhodujícím zásahem je riskantní, má-li vypadat pravdivě. Proto volíme raději pro zakončení boje odzbrojení soka a kompromis náprahu k závěrečné ráně, nebo vzdání se protivníka na milost.

Chceme-li přece jen ukončit boj zásahem, provedeme zásah řezem a to na vzdalujícího se protivníka, například po odhozu.

Šerm dvouručním mečem vyžaduje více než jiné, kratší zbraně, předstih v myšlení, v němž oba šermíři sledují reakce svého partnera a jsou schopni kdykoliv změnit nebo i zastavit akci, aby nemohlo dojít k nežádoucímu zranění. Přitom však je třeba, aby akce probíhaly přirozeně a nebyly poznamenány zjevnou opatrností.

Dvouruční meč byl sice určen v bojovém pojetí k boji proti početní přesile, ale toto provedení není výhodné pro výcvik, zvláště jsou-li protivníci ozbrojeni lehkými zbraněmi, protože těžký dvouručák je nebezpečný pro soupeře i pro jejich zbraně. Volíme tedy raději u této zbraně duelový šerm, v němž jsou bojující ozbrojeni stejně.

Utkání šermířů bojujících dvouručními meči nemají být dlouhá a nemají překypovat technickými prvky. Jejich působivost je ve strhujícím nasazení a v přímé, zjevné cestě za

rychlým zdoláním soupeře. To jsou rysy boje, odpovídající rozměrům i váze dvouručáků, jakož i mentalitě bojovníků z konce středověku.

ZÁVĚR

Tato práce je zaměřena převážně na šerm mečem, jakožto hlavní historické zbraně. Je vedena snahou o vytvoření hlubšího základu, potřebného pro výcvik dobového šermu, v pojetí techniky i obsahu šermířských akcí. Jsme si vědomi, že postihuje jen závažnou část historického šermu a že tedy nevyplňuje zcela program výuky dobového šermu s bohatými možnostmi typů a kombinací různých zbraní, užívaných ve středověku. Má sloužit jako impuls k zodpovědnému výcviku dobového šermu, podobně jako byl šerm mečem impulsem a základem šermu ostatními chladnými zbraněmi.

Principy šermu mečem se neuplatňovaly jen u konvenčních zbraní, ale také u tak zvaných zbraní lidových, dostupných širokým vrstvám obyvatelstva. To můžeme pozorovat zvláště ke konci středověku, kdy bylo třeba, aby v zájmu obrany měst byl ozbrojen a vycvičen co největší počet měšťanů, a kdy již byly zřízeny ve velkých městech šermířské školy, v nichž získávali vojáci solidní šermířské základy. Výcvik i zkoušky bývaly často veřejné a byly sledovány s velikým zájmem četnými diváky. Tím se dostával šerm nepřímě do širokých vrstev obyvatelstva, i mezi chudinu, jejíž nemajetní chasníci napodobovali šermíře a ověřovali si svoji zdatnost pomocí klacků a tyčí, nahrazujících drahé meče. Bylo to období, v němž směl být a cítil potřebu být každý ozbrojen, ve vlastním i veřejném zájmu.

Ve válečných situacích, kdy byla země ohrožena nepřítelem, chápali se měšťané i venkované všeho, co mohlo posloužit k ochraně kraje i měst a k odražení nepřátel. Úspěšnost lidových zbraní v boji, i menší náročnost ve výrobě, vedly k vzniku nových typů účinných chladných zbraní a k jejich zařazení do bojové techniky. Časté a pravidelné užití těchto zbraní vedlo dále k potřebě zlepšení jejich ovládnutí, čehož se dosahovalo zařazováním výuky šermu lidovými zbraněmi v šermířských školách. Technicky i metodicky propracovaný šerm mečem měl pochopitelně vedoucí vliv i na šerm těmito zbraněmi.

Koncem středověku se staly lidové zbraně pravidelnou složkou vojenské výzbroje. Nebyly to již jen příležitostné ochranné prostředky, používané při práci, ale byly to účinné zbraně promyšleně konstruované a odborně vyráběné. V 15. stol. byly vyzbrojovány vojenské jednotky těmito konvenčními a lidovými zbraněmi, zhotovovanými v mnoha obměnách:

- a/ jednoruční: meč, dýka, palcát, biják, sekyra, kladivo, mlat, řemdih, kyj,
- b/ dvouruční: meč, sudlice /halapartna/, kopí, píka, šídlo, cep, kosa, tyč, palice, drapák,
- c/ střelné: luk, kuše, ručnice, hákovnice, puška, /dělo/,
- d/ vrhací: /oštěp/, prak, šípomet, vrhací mechanismy.

Ve shodě s používáním chladných zbraní je třeba zařadit do výcviku dobového šermu i do jeho ukázek šerm lidovými zbraněmi, aby bylo dosaženo stylové úplnosti období, v němž se tyto zbraně používaly, a to jako nadstavbu šermu mečem a dvouručním mečem. Ve spojení se štítem cvičíme hlavně šerm palcátem, sekyrou a bijákem, z dvouručních zbraní využijeme výhodně halapartny a tyče.

Pro blízkost šermu mečem a šermu ostatními chladnými zbraněmi i pro únosnost rozsahu této části historického šermu, neuvádíme školy šermu jinými středověkými zbraněmi a

ponecháváme zde prostor osobní invenci, případně dalšímu studiu zájemců o historický šerm. Jen jako podklad pro výcvik dobového šermu z tohoto úseku uvádíme v příloze základní obrazovou informaci školy šermu sekyrou a štítem, jež může posloužit také při výuce šermu jinými jednoručními zbraněmi, zvláště palcátem a bijákem. Dále uvádíme obrazovou informaci šermu tyčí /baton/ jakožto typické dvouruční lidové zbraně, jejíž prvky mohou být využity v šermu halapartnou, píkou, cepem i kosou.

Zatím co u jednoručních zbraní se doporučuje předběžná příprava a důkladný výcvik v šermu mečem neb šavlí, je u dvouručních zbraní možná výuka šermu i bez zvládnutí školy šermu dvouručním mečem, ba je výhodné zahájení výuky školou šermu tyčí, hlavně z bezpečnostních, ale i z materiálních důvodů.

Zařazení šermu lidovými zbraněmi do ukázek dobového šermu považujeme za nezbytné, ale i za účelné a výhodné. Jednak patří nutně do obsahu stylového dobového šermu, jednak nabízí řadu možností, zvyšujících zajímavost a rozmanitost předváděných akcí. Rozšiřuje rejstřík užitých typů zbraní, umožňuje zařazení rozličných kombinací odlišných zbraní a podává informaci o tom, čím a jak se kdysi bojovalo, dovoluje individuální odchylky a nepřesnosti v držení zbraně i v šermířských pohybech. A přitom jsou lidové zbraně odolnější a mnohem méně náročné na výrobu než falsa mečů.

Výcvik historického šermu může mít dvojí zaměření. Jednak může být veden čistě odborným zájmem o podstatu dobového šermu, jednak může být zaměřen na veřejné ukázky a produkce. Oba směry si v praxi často vzájemně odporují.

Výcvik, sledující čistě odborný zájem a poznání, odpovídá vědeckému bádání, v němž hraje hlavní roli věrnost a přesnost dobových akcí, jejich genese a funkční hodnota. Nezáleží na jejich působivosti, ani na složení a vazbě, ani na prostředcích jimiž jsou realizovány, ani na prostředí, v němž jsou předváděny. Naproti tomu veřejné ukázky odpovídají hereckému projevu, vyžadujícímu přesvědčivost, napětí a bojovou atmosféru, podporované dobovým vybavením, vhodným prostředím a dobrým sestavením ukázky. A zde nestačí perfektní znalost šermířské školy předváděnými zbraněmi, ale je třeba také invence a tvůrčí schopnosti při vytváření jednotlivých sestav. Je také důležitá dobrá režie při skloubení celé ukázky a je nezbytná značná dávka hereckých schopností interpretů, aby měla ukázka naději získat zájem a obdiv diváků. Ale to jsou již komponenty, nepatřící přímo do oblasti šermu, i když právě na nich často závisí výsledek dlouhodobé práce.

Po mnoho staletí psal meč historii lidstva.
Jeho hrot byl vratkou oporou moci, slávy a cti,
jeho ostří sloužilo právu i bezpráví.
Byl nadějí odvážných a hrozbou slabým,
byl druhem v boji a přítelem v míru
a neměl soupeře v prolévání lidské krve.
Přinášel slast i bolest v jedné chvíli
a na jeho hrotu tančily život i smrt.

Ze symbolu práva a moci se stal němý posel dávných časů, jehož ušlechtilý prostý tvar vybízí k obdivu,
otupené ostří dává zapomenout na účel k němuž sloužil
a zdobený jílec vábí k uchopení.
Kdo má statečné srdce a ..., a trochu fantazie, neodolá.

SOUHRN

Značný zájem o dobový šerm vede k zakládání skupin historického šermu, ale zodpovědný výcvik je problematický pro naprostý nedostatek příslušné odborné literatury. Významnou pomocí mohou být publikace, vycházející ze studia historických pramenů.

Podle archeologických nálezů i podle záznamů ve starých knihách lze hledat kořeny šermu v dávném starověku. Největší význam a uplatnění měl šerm ve starém Římě, kde představovalo šermířské umění gladiátorů vrchol účelové šermířské techniky. Gladiátorské zápasy byly nejen vzrušující podívanou, ale také poučnou školou pro přihlízející válečníky.

Základem novověkého evropského šermu je středověký šerm mečem, jehož první stopy neřímského původu jsou ze 4. stol. n.l. u Gotů. K rozvoji duelového šermu přispěly Boží soudy známé od 6. stol. a turnaje, rozšířené od 10. stol. hlavně ve Francii a v Německu. Svůj podíl na vývoji zbraní i šermu měly také Křížové výpravy pořádané od 11. stol. Hlavní zásluhu na opracování techniky a metodiky šermu měly šermířské školy a státní šermířské organizace, zakladané od 13. stol. Středověký šerm se vyvíjel dvěma směry, rytířským a lidovým. Koncem středověku oba směry splynuly.

K hlavnímu pokroku ve vývoji šermu došlo až v novověku. O prvenství v zavedení uceleného systému se sice vedou spory, ale nejvyšší úroveň dosáhla již v 16. stol. italská škola a měla také největší vliv na rozvoj evropského šermu. Koncem 17. stol. převládla v západních zemích francouzská škola, jejíž zásluhou nabyly převahy bodný šerm. Přední mistři formulovali principy a zásady šermu a povýšili vžitý praktikismus na vědu o šermu.

Ve většině evropských zemí se vyvíjel šerm pod vlivem italské, později francouzské školy, ale udržoval si regionální odchylky. Španělé udržovali dlouho vlastní vývoj, prosluli jako znamenití duelanti a používali výtečně zhotovené zbraně. Němci prosluli důkladností šermířské školy a používali dlouho těžké meče. Angličané se bránili italskému vlivu, snažili se o vlastní vývoj, pořádali veřejné šermířské zápasy. V českých zemích probíhal vývoj bez přímého vlivu italských mistrů, byl založen na silných bojových tradicích a rychle se přizpůsoboval modernímu pojetí šermu.

Zpracování původních chladných zbraní podává svědectví o vysoké odborné úrovni jejich výrobců. Udivuje kvalita i funkční a umělecká hodnota.

Králem chladných zbraní je meč. Jeho hlavní znaky jsou: Dvojbřítost a přímá linie čepele, prostá záštita a jílec v ose čepele. První meče byly vykovány z bronzu. Později byl bronz nahrazen železem. V ranném středověku byly meče zhotovovány za pomoci vysoké kovářské techniky, známé i v přední a východní Asii. Vrcholu dostupila tato výroba u germánských mečů v 8. - 10. stol. n.l. Od 11. stol. byly v Evropě používány tvrdé ocelové čepele, ukované z jednoho kusu železa. Vývoj meče dostoupil vrcholu v 15. - 16. stol., kdy byly vyráběny různé typy mečů, podle jejich funkce a užití. Bojovým doplňkem meče byl štít, vyráběný v různých tvarech i velikostech. Nejužívanější štíty byly rotella a targa, připínané na předloktí levé paže. Vyráběly se ze dřeva a byly potahovány kůží a plechem.

Preměnou záštity a zlehčením čepele vznikl v 16. stol. z meče rapír a jeho používání se rychle rozšířilo po celém evropském kontinentě. Jeho znaky jsou: Dvojbřítá tvrdá čepel prismatického průřezu s plochým tenčím a ostrým hrotem, složitá záštita z příček a oblouků,

později košovitá a zvoncová záštita a pěstní oblouk, chránící ruku. Celková délka asi 140 cm. Nejlepší rapíry byly vyráběny ve Španělsku.

Zjednodušením záštity, zkrácením a zlehčením čepele uzpůsobené pouze k bodným akcím, vznikl z rapíru a jeho mezotypů kord, a to začátkem 18. stol. Lehká čepel, většinou trojboká, dlouhá asi 90 cm, se výtečně hodila k provádění složitých, technicky náročných akcí. Vývoj a použití kordu úzce souvisí s francouzskou šermířskou školou.

Šerm mečem se stal základem pro šerm všemi dobovými zbraněmi. Po technické i metodické stránce dosáhl vrcholu v 16.stol., díky slavným italským mistrům, zvláště Marozzovi, Agrippovi a Grassimu. Jejich nezávislé práce se vzájemně doplňují a dobře nás informují o vrcholném období šermu mečem.

Moderní škola šermu mečem má vycházet z dobového šermu, má udržovat jeho principy a zásady, ale musí přitom dbát na zdraví a bezpečnost šermířů. Její hlavní zásady jsou:

Kontrola síly a rychlosti šermířských akcí,
vzájemná souhra a ohled partnerů,
přesnost a kontrola obrany i útoku, blokování dokončení sečných akcí v zápěstí,
provádění bodů formou řezů, domluva cvičného programu a bojového systému,
myšlenkový předstih ve všech akcích,
používání tupých zbraní při výcviku i při ukázkách,
jednoznačnost a signalizace útočných akcí,
odhad a dodržování správného šermířského tempa.

Škola šermu mečem obsahuje:

- - postoje a pohyby nohou i trupu,
- - základní polohy zbraně,
- - základní kryty a jejich změny,
- - přímé a nepřímé útočné akce,
- - přechody k odvetám a odvety,
- - nepravdivé akce.

Štít byl v boji významným prostředkem obrany, ale byl také používán k útoku. V duelovém šermu se používaly hlavně střední štíty, držené na předloktí a malé štíty, držené v ruce. Střední štíty se držely s paží mírně ohnutou tak, aby bylo možno krýt celé tělo až po kolena. Malé, pěstní štíty se držely většinou s paží napnutou vpřed, aby tak kryly co největší prostor. Obrana se prováděla převážně štítem.

Škola šermu mečem a štítem obsahuje:

- - základní polohy štítu a kryty štítem,
- - systém šermu mečem a štítem,
- - užití štítu k útoku,
- - styl šermu mečem a štítem.

Po rozšíření lehčích mečů v 16. stol. bylo často používáno v šermu kombinace meče s dýkou, kde dýka nahrazovala štít. Umožňovala lepší zrakovou kontrolu a zvyšovala útočnou potenci šermířů. V neočekávaných situacích se používaly také jiné, náhradní obranné prostředky,

jako: plášt', svítilna, louč a tyč. Šerm těmito nouzovými prostředky býval zařazován i do pravidelné výuky šermu.

Velmi oblíbená byla také kombinace dvou mečů, v níž měly oba meče rovnocennou funkci. Mnozí šermíři se na tuto speciální kombinaci zaměřili a používali dvojici mečů, nošenou v jedné pochvě a zvanou dvojčata.

Dvouruční meč se používal ve dvou pojetích: a/ jako souborová zbraň rytířů při boji v ohrazení, b/ jako válečná zbraň, obvykle v boji proti přesile. Šerm dvouručním mečem vyžaduje značnou sílu a obratnost.

Škola šermu dvouručním mečem obsahuje:

- - zacházení se zbraní,
- - postoje a pohyby nohou,
- - základní polohy zbraně, kryty,
- - útočné a obranné akce, odvety,
- - metodiku výcviku a styl šermu dvouručním mečem.

Škola šermu jednoručním i dvouručním mečem tvoří základ pro výuku šermu ostatními chladnými zbraněmi, konvenčními i lidovými. Šerm nekonvenčními zbraněmi má být pravidelnou součástí ukázek dobového středověkého šermu, protože tyto zbraně měly značný vliv na vývoj tehdejší bojové techniky a jejich užití vnáší do ukázek kromě stylovosti i zajímavost a rozmanitost.

Meč, vyvrcholením svého vývoje dovršil i svoji funkci. Byl nahrazen lehčími elegantními zbraněmi a přestal rozhodovat osobní i mocenské spory.

LITERATURA

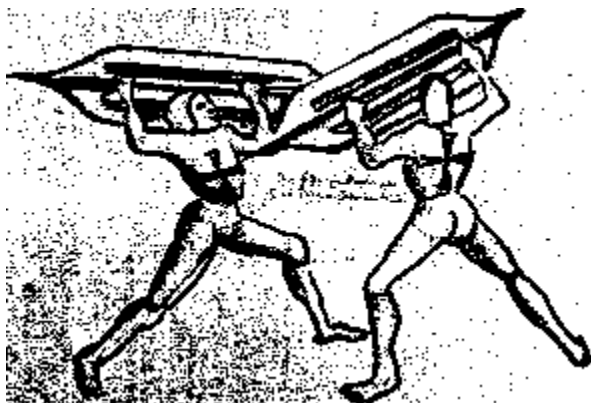
1	Agrippa C. Trattato di Scientia d'Arme, con dialogo di filosofia	/Řím 1553/
2.	Carranza De la filosofia de las armas, de su destreza y de la agresiony defension Christiana	/Lisabon 1562/
3.	Capo Ferro Gran simulacro dell'arte e dell'uso della Scherma	/Siena 1610/
4.	Castle Eg. L'escrime et les escrimeurs depuis le moyen `age jusqu'au 18. si`ecle	/Paříž 1888/
5.	Grassi G. Ragione di adoprar sicuramente l'Arme si da ofesa come da difesa	/Benátky 1570/
6.	Hergsell G. Die Fechtkunst im 16. und 17. Jahrhunderte	/Praha 1897/
7.	Hobbs W. Techniques of the stage fight	/Londýn 1967/
8.	Koch I.B. Bühnenfechtkunst	/Berlín 1954/
9.	Marozzo A. Opera nova	/Benátky 1536/
10.	Meyer J. Gründliche Beschreibung der freien ritterlichen und adelichen Kunst des Fechtens in allerlei gebraulichen Wehren	/Strassburk 1570/

11.	Mérignac
E.	Histoire de l'écriture dans tous les temps et dans tous les pays	/Paříž/
12.	Plich P.	Přehled historie evropského šermu
Scénický šerm	/Praha 1970/
/Praha 1970/
13.	Tallhofer
H.	Rukopis z r. 1467	
14.	Tuček J.	Pražští šermíři a mistři šermu	/Praha 1927/
15.	Wagner E.	Kroje zbroj a zbraně doby husitské a předhusitské
Hieb und Stichwaffen	/Praha 1956/
/Praha 1957/
16.	Žigulski Z.	Broň v dawnej Polsce	/Varšava
1975/

PŘÍLOHA

1 - Středověký rytíř

2 - Boj štítem /Kolben/

3 - Boj štítem /Hackenschild/

ŠERM SEKYROU A ŠTÍTEM

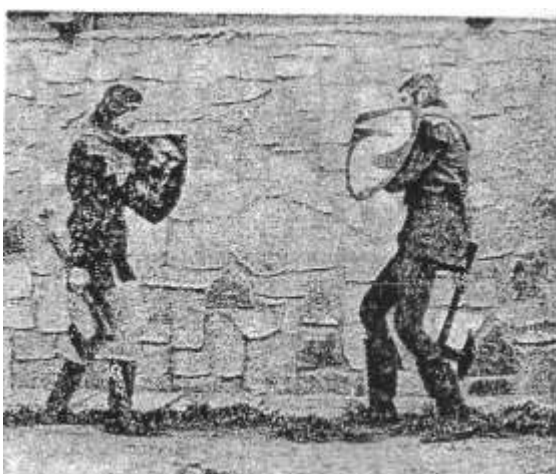
4 - Nošení zbraní

5 - Sřeh

6 - Pozdrav

7 - Před bojem

8 - Nápřah k máchu

9 - Vnitřní útok

10 - Horní útok

11 - Vnější útok

12 - Oboustranný nápřah

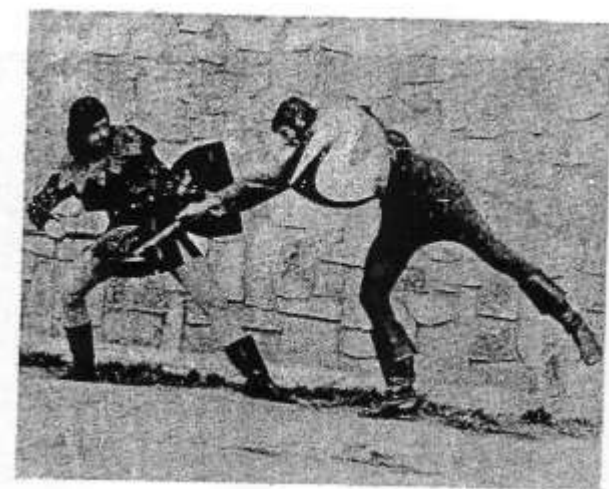
13 - Útok s otočkou

14 - Krypt sekýrou

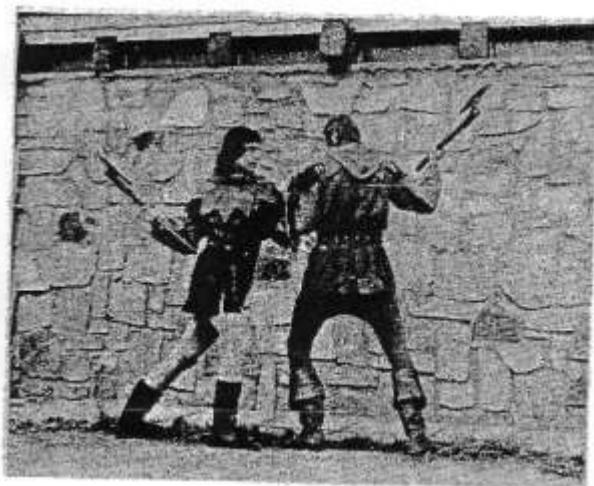
15 - Blokování

16 - Přetah

17 - Úder topůrkem

18 - Útok plochou štítu

19 - Útok hrotem štítu

20 - Útok hranou štítu

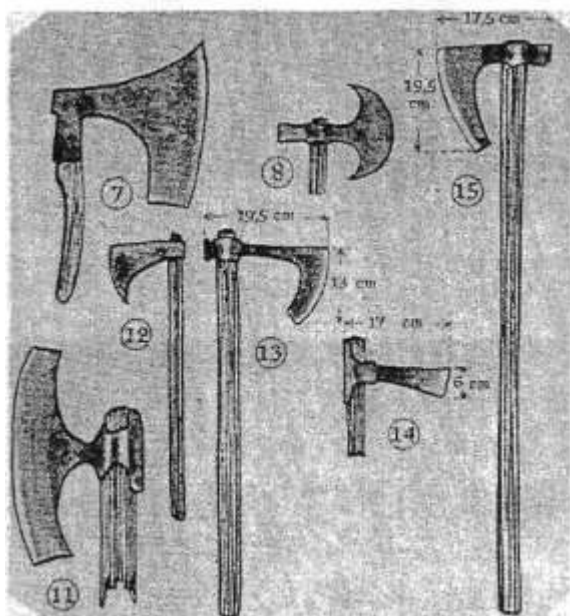
21 - Užití nohy v boji

22 - Úhyb do zkříž. stěhu

23 - Úhyb dřepem

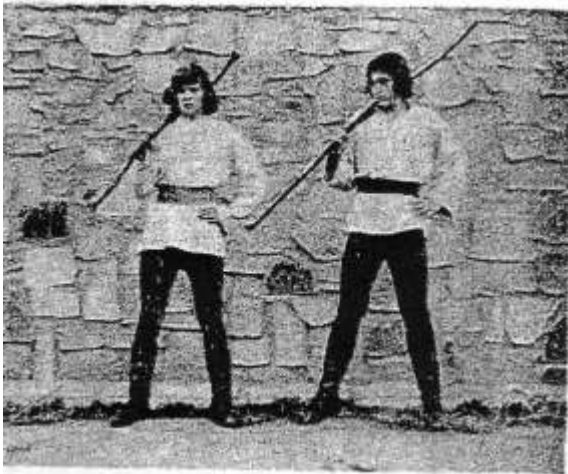

24 - Sekyry

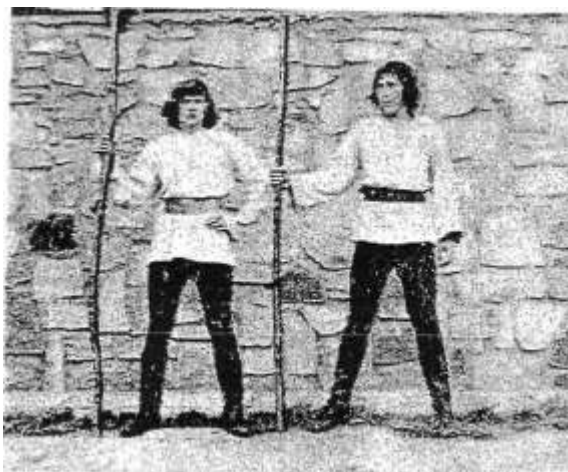
ŠERM HOLÍ

25 - Pohov

26 - Nošení hole

27 - Na stráži

28 - Sřeh

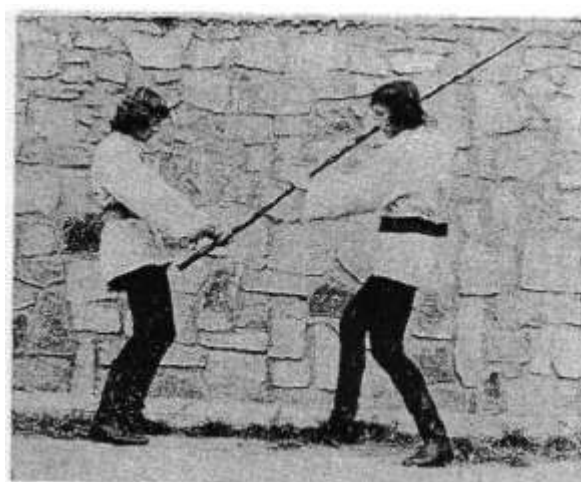
29 - Sřeh

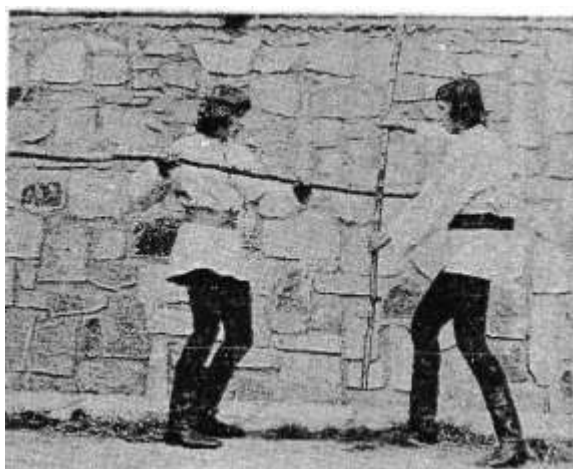
30 - Příprava k bodu

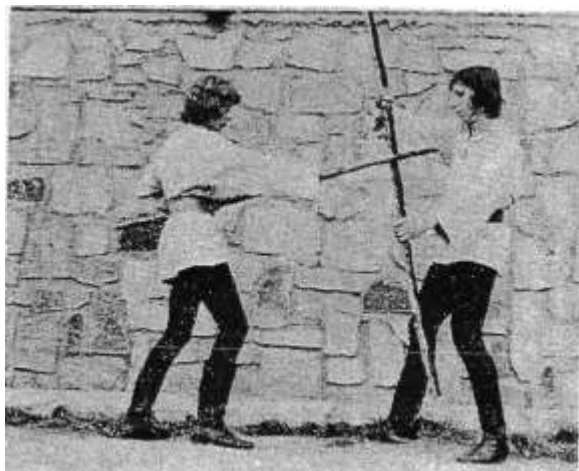
31 - Horní úder
kryt kvintou

32 - Dolní úder
kryt sekundou

33 - Levý boční úder
kryt tercou

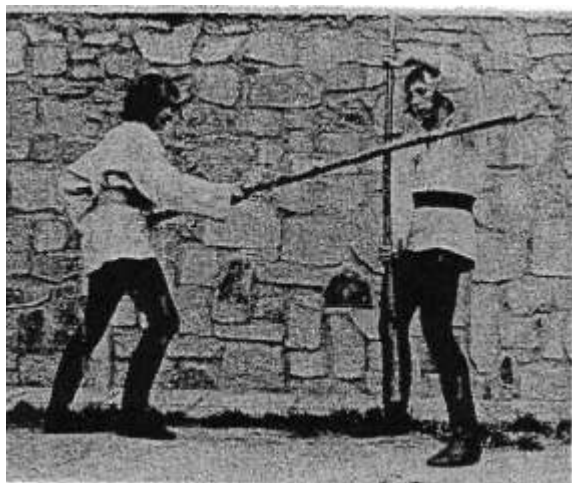
34 - Pravý boční úder
kryt kvartou

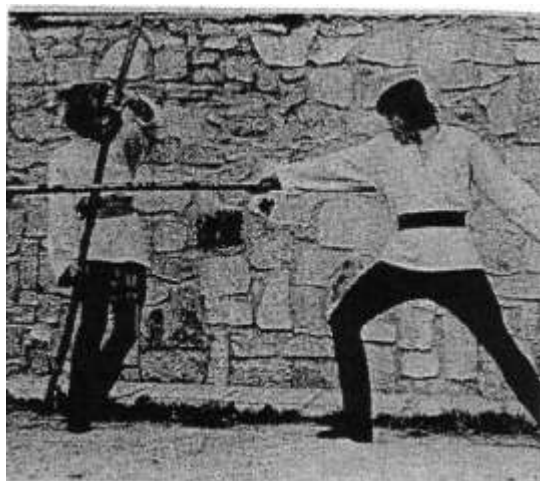
35 - Mečové držení

36 - Kryt útoku na hlavu

37 - Útok na trup

38 - Útok bodem

39 - Útok na tvář

40 - Blokování hole

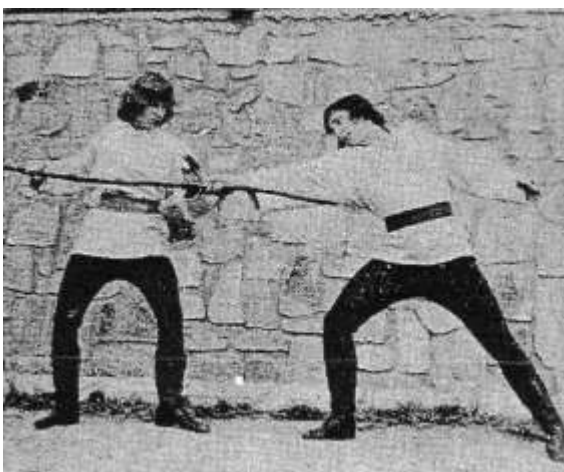
41 - 42 Přenos sokovy hole po krytu primou

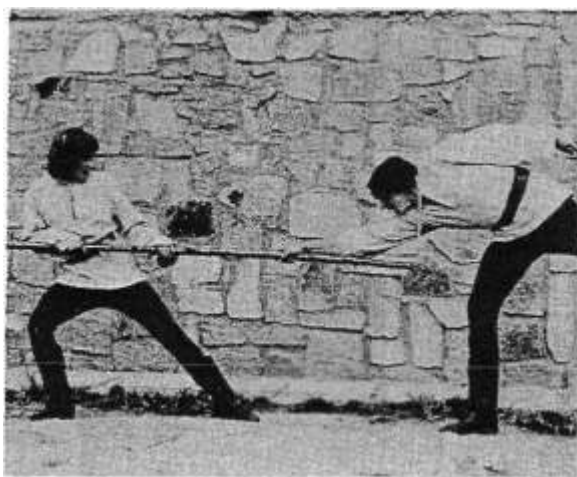
43 - Úhyb do kleku

44 - Úhyb výskokem

45 - Odzbrojení úderem

46 - Přetah

47 - Přehoz soka